

MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

SOMALİ

Barış, İstikrar ve Kurumsallaşma

MİLLÎ SAVUNMA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

SOMALİ

Bariş, İstikrar ve Kurumsallaşma

Editör

Dr.Per.Alb. Güngör ŞAHİN

Hazırlayanlar

Dr.Per.Alb. Güngör ŞAHİN

Em. Topçu Kur.Alb. Ö. Faruk DEMİRCİOĞLU

Ulş.Bnb. Ali BUYRUK

Grafik Tasarım

De.Me. Serap DERMAN

Baskı ve Cilt

Milli Savunma Üniversitesi

Merkez Basımevi ve Yayınevi

ISBN: 978-605-68035-6-7

Sertifika Numarası : 36431

Yayın Numarası : 19/32

İstanbul, 2019

Somali : bariş, istikrar ve kurumsallaşma. -- Güngör Şahin, Faruk Demircioğlu, Ali Buyuk ; ed. Güngör Şahin ; graf. tsrm. Serap Derman. -- İstanbul : Milli Savunma Üniversitesi, 2018.

IX,129 s. : fotoğ. ,hrt. ; 24 sm.

Kaynakça.

1. Somali 2. Somali -jeostratejik önem 3. Somali - Türkiye ilişkileri 4. Somali - Siyaset ve Yönetim

DT

407

ÖNSÖZ

Somali, Eritre, Cibuti ve Etiyopya'nın yer almış olduğu Afrika kıtasının kuzeydoğusunda yer alan ve Afrika Boynuzu olarak adlandırılan bölge; Avrupa, Afrika, Ortadoğu ve Asya'yı birbirine bağlayan küresel deniz ticaret yolu olan Kızıldeniz'i kontrol etmesi dolayısıyla jeostratejik öneme sahiptir. 1960 yılında bağımsızlığını kazanan Somali; 1991 yılında General Mohamed Siad Barre rejiminin yıkılması ile birlikte iç savaşa sürüklenmiş, tüm devlet kurumlarının çökmesiyle Soğuk Savaş sonrasının ilk "başarısız devlet" örneğini oluşturmuştur.

Bab'ül Mendep Boğazı'nı kontrol eden Somali'ye yönelik 16'ncı yüzyıldan itibaren başlayan sömürgecilik girişimleri karşısında, Osmanlı İmparatorluğu'ndan bugüne kadar bölge halkına yönelik ülkemizin desteği artarak devam etmektedir. 19 Ağustos 2011 tarihinde bölgede yaşanan açlık, kuraklık ve siyasi istikrarsızlığa dikkat çekmek için Cumhurbaşkanı Sn. Recep Tayyip Erdoğan'ın Somali ziyareti önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kapatılan Mogadişu Büyükelçiliğimiz 01 Kasım 2011 tarihinde yeniden açılmıştır. 2011'deki açlık krizinden beri Türkiye, Somali'ye yönelik yardımları güvenlik gerekçesiyle ülke dışından sağlamak yerine direkt sahaya inmiş, yardımları yerinden ve görerek yapmıştır. Ayrıca batı ülkelerinden farklı olarak Türkiye, Somali'ye yatırım yapmak için ülkenin istikrar kazanmasını beklemek yerine ülkede istikrar sağlamaya yönelik yatırımlarda bulunmaktadır. Somali Silahlı Kuvvetlerinin gelecekte üst düzey yönetim kademesini oluşturacak subay/astsubaylar ile tabur personelinin eğitimlerine Türkiye'nin yurtdışındaki en büyük eğitim merkezi olan Somali Türk Görev Kuvveti Komutanlığında devam edilmektedir.

Kitapta, Türkiye'nin tüm kurumlarıyla etkisini ve varlığını artırdığı Somali'de yaptığı yardımlarla model ülke haline gelmesinin ve insani diplomasi faaliyetlerinin yarattığı etkinin önemi vurgulanmaktadır. Bu kitap, Somali'de görev yapacak TSK personelinin, devlet kurumlarımızın temsilcilerinin ve ülkemizin vatandaşlarının bölgeyi tanımlarının; Afrika Kıtası'nda ortaya çıkacak durum ve fırsatları, millî menfaatlerimiz çerçevesinde değerlendirmelerini kolaylaştıracağı düşüncesi ile hazırlanmıştır. Uluslararası ilişkilerde gücün doğası değişmiş; ikna, itibar kazanma ve uzun vadeli ilişki yönetimi, ülkelerin dış politikalarında istedikleri sonuçları elde edebilmelerinin yeni yöntemleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda hazırlanan kitabın; Türkiye'nin yumuşak gücünün, barışçıl ve insani dış

politikasının, artan ekonomik görünürlüğünün, Somali ile tarihi-askeri-sosyal-kültürel bağlarınnn, devlet ve sivil toplum kuruluşlarının başarılarının daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Güngör řAH N
Dr.Öğr. yesi Per.Alb.
 stanbul/ 2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	III
-------------	-----

I. BÖLÜM

AFRİKA BOYNUZU VE JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

Em.Topçu Kur.Alb. Ö. Faruk DEMİRCİOĞLU

I. Cibuti.....	5
II. Etiyopya.....	7
III. Kenya.....	10
IV. Eritre	13

II. BÖLÜM

SOMALİ'NİN JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

Em.Topçu Kur.Alb. Ö. Faruk DEMİRCİOĞLU

I. Coğrafi Bilgiler.....	19
A. Konumu.....	19
B. Yüzölçümü.....	19
C. Komşuları, Komşuları ile Sınır Uzunlukları ve İlişkileri.....	19
Ç. İklim Özellikleri	21
D. Doğal Kaynakları	22
E. Kritik Arazi Kesimleri.....	22
II. Tarih.....	23
A. Uzak Tarih.....	23
B. Yakın Tarih	25
C. Türkiye ile Tarihsel Bağlar.....	28

III. BÖLÜM

SOSYOEKONOMİK, SOSYOKÜLTÜREL, İDARİ VE SİYASİ YAPI

Dr.Öğr.Üyesi Per.Alb. Güngör ŞAHİN

I. Sosyal Yapı.....	35
A. Nüfus.....	35
B. Etnik Yapı.....	35
C. Dini Yapı.....	36
Ç. Dil.....	36
II. Eyalet Yapısı	37
A. Somaliland Eyaleti	37
B. Puntland Eyaleti.....	38
C. Galmudug Eyaleti.....	39
Ç. Hirshabelle Eyaleti	40
D. Güneybatı Eyaleti.....	41
E. Jubaland Eyaleti	42
III. Kültürel Yapı.....	43
A. Önemli Günler	43
B. Toplumsal Değerler	44
C. Örf ve Adetler	47
Ç. Halkla İlişkilerde Dikkat Edilecek Hususlar.....	49
IV. Siyasi ve İdari Yapı	50
A. Yönetim Şekli.....	50
B. Devlet Teşkilatı.....	52
C. 4,5 Klan Sistemi, Amaç ve Faaliyetleri	53
V. Güvenlik Teşkilatı.....	56
A. Silahlı Kuvvetler Teşkilatı.....	56

B. Kolluk Teşkilatı (Polis, Jandarma, Sahil Güvenlik vb.)	59
VI. Sağlık Durumu.....	59
A. Hastane/ Sağlık Ocağı Durumu	59
B. Yaygın Hastalıklar.....	60
VII. Alt Yapı.....	60
A. İletişim.....	60
B. Ulaştırma	60
C. Ülkeye Ulaşım İmkânları	61
VIII. Ekonomik Durumu.....	61
A. Gelir Kaynakları	61
B. Gelir Dağılımı	62
C. Önemli Endüstri Merkezleri.....	62
Ç. Bankacılık Sistemi	62
IX. Güvenlik ve Asayiş Durumu	63
A. Yasadışı Gruplar	63

IV. BÖLÜM

İÇ SAVAŞ VE ÇÖZÜM BEKLEYEN SORUNLAR

Dr.Öğr.Üyesi Per.Alb. Güngör ŞAHİN

I. Kabile ve Klan Yapısı.....	71
II. İç Barış ve Güvenlik Sorunu	71
III. Terörizm	72
IV. Kuraklık.....	72
V. Kurumsal Devlet Yapısının Çökmesi.....	73
VI. Korsanlık/Deniz Haydutluğu.....	73
VII. Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar Arasındaki Eşgüdüm Sorunu....	74

V. BÖLÜM

İSTİKRARA KATKI YAPAN ULUSLARARASI MİSYON VE KURUMLAR

Dr.Öğr.Üyesi Per.Alb. Güngör ŞAHİN

I. Afrika Birliği Somali Misyonu (AMISOM)	80
II. Avrupa Birliği Somali Eğitim Misyonu (EUTM-S)	81
IV. Birleşmiş Milletler Somali Yardım Misyonu (UNSOM).....	83
V. Birleşmiş Milletler Somali Destek Ofisi (UNSOS).....	84
VI. Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu (EUCAP-S)	84
VII. İngiliz Kuvvetleri Komutanlığı.....	85
VIII. Somali Türk Görev Kuvveti (STGK) Komutanlığı.....	86

VI. BÖLÜM

TÜRKİYE-SOMALİ İLİŞKİLERİ

Ulş.Bnb. Ali BUYRUK

I. Tarihi Süreç	91
II. İnsani Yardım Politikası ve Yumuşak Güç Stratejisi.....	95
III. İnsani ve Kalkınma Yardımları.....	97
IV. İki Ülke Arasındaki Ticaret İlişkileri.....	98
V. Somali Ordusu ve Polis Teşkilatını İnşa Etme Süreci	99
VI. Eğitim Kurumlarına ve Öğrencilere Verilen Destek.....	100
VII. Sağlık Sektöründe Yapılan Yardımlar	101
VIII. Kapasite Geliştirme ve Altyapı Yardımları.....	102
IX. Somali'ye Uluslararası Destek Sağlama Çabaları.....	103
X. Türkiye'nin Somali'deki Resmi Kurum ve Sivil Toplum Kuruluşları.	105
A. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)	105

B. Sağlık Bakanlığı ve Türkiye-Somali Recep Tayyip Erdoğan	
Eğitim ve Araştırma Hastanesi.....	106
C. Kızılay	107
Ç. Diyanet İşleri Başkanlığı Somali Din İşleri Müşavirliği.....	109
D. Türk Hava Yolları (THY)	110
E. Türkiye Maarif Vakfı (TMV).....	111
F. Mogadişu Yunus Emre Enstitüsü	111
G. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Somali Recep Tayyip Erdoğan	
Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (SHMYO).....	111
Ğ. Somali Türkiye Mezunları Derneği	111

VII. BÖLÜM

ÜLKEDEKİ TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ UNSURLARI

Em.Topçu Kur.Alb. Ö. Faruk DEMİRCİOĞLU

I. Vazife	115
II. İcra Edilen Görevler/Faaliyetler.....	115
III. Tarihçesi.....	115

VIII. BÖLÜM

GELECEKTEN BEKLENTİLER VE TÜRKİYE

Dr.Öğr.Üyesi Per.Alb. Güngör ŞAHİN

I. Somali Açılımının Değerlendirilmesi.....	121
II. Gelecekte Beklentiler	125

KAYNAKÇA.....	129
---------------	-----

I. BÖLÜM

AFRİKA BOYNUZU VE JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

Em. Topçu Kur.Alb. Ö. Faruk DEMİRCİOĞLU

- CİBUTİ
- ETİYOPYA
- KENYA
- ERİTRE

Somali, Eritre, Cibuti ve Etiyopya'nın yer almış olduğu Afrika kıtasının kuzeydoğusunda yer alan ve Afrika Boynuzu olarak adlandırılan bölge, dünyanın politik açıdan en dinamik bölgelerinden biri olarak ön plana çıkmaktadır. Terörizm ve korsanlık başta olmak üzere; göç, insan kaçakçılığı, sınır anlaşmazlıkları gibi konular Afrika Boynuzu bölgesini ciddi anlamda etkilemektedir. Afrika Boynuzu'nda bulunan her ülkenin bölgeye ayrı ayrı etkileri bulunmaktadır. Afrika Boynuzu ülkelerinin iç sorunları ve sınır anlaşmazlıkları, bölgenin istikrarını olumsuz etkilemektedir.¹

Afrika Boynuzu'nun yer aldığı coğrafya, Avrupa ve Körfez ülkelerinin bölgeye vermiş olduğu stratejik önemi de beraberinde getirmektedir. Günümüzde birçok ülke, Afrika Boynuzu'ndaki çıkarları için yeni ekonomik ittifaklar kurmaya çalışmaktadır. Avrupa, Afrika ve Asya'yı birbirine bağlayan stratejik su yolları Kızıldeniz, Bab'ül Mendep Boğazı ve Hint Okyanusu'nun bağlantı noktası üzerinde olan bölge, sahip olduğu limanlar dolayısıyla da eşsiz bir konumda bulunmaktadır. Ayrıca bölgede bulunan değerli doğal kaynaklar, zengin

1 DEMİRTAŞ, Tunç (2018), "Küresel Güç Mücadelesinin Yeni Cephesi Afrika Boynuzu", Bilimevi Dış Politika Dergisi, Sayı:5, s.3

mineraller ve su kaynaklarının yanı sıra bölgenin sahip olduğu insan kaynağı da Afrika Boynuzu'na yönelik ilgiyi arttırmaktadır.²

Afrika Boynuzu; Avrupa, Afrika, Ortadoğu ve Asya'yı birbirine bağlayan küresel deniz ticaret yolu olan Kızıldeniz'i kontrol etmesi dolayısıyla jeostratejik öneme sahip bir bölgedir. Bu bağlamda Kızıldeniz'i "iki dünya arasındaki bağlantı noktası" ve "bölgenin kalbi" olarak da adlandırmak mümkündür. Bab'ül Mendep Boğazı; Afrika Boynuzu ile Orta Doğu'nun birbirine yaklaştığı noktada Kızıldeniz üzerinden Akdeniz ile Hint Okyanusu'nu birbirine bağlayan dar bir geçittir. Yemen, Cibuti ve Eritre arasında bulunan Bab'ül Mendep Boğazı, Kızıldeniz'i Aden Körfezi ve Arap Denizi ile birleştirmektedir. Aynı zamanda boğazın diğer bir önemi de Arap Yarımadası ile Afrika'yı birbirinden ayırmasıdır. Süveyş Kanalı ve SUMED (Suez-Mediterranean / Süveyş-Akdeniz) Boru Hattı'ndan geçen ve önemli kısmı Basra Körfezi'nden yapılan petrol ihracatı için Bab'ül Mendep Boğazı kullanılmaktadır.

En dar noktasında 29 kilometre genişliğe sahip olan Bab'ül Mendep Boğazı'ndan 2011 yılında günlük 3.3 milyon varil seviyesinde olan ham petrol ve rafine edilmiş petrol ürünleri ticareti, 2016 yılına gelindiğinde günlük 4.8 milyon varile ulaşmıştır. Bab'ül Mendep Boğazı'nın kapatılması durumunda Basra Körfezi'nden gelen tankerlerin Süveyş Kanalı ve SUMED boru hattına ulaşması engellenecektir. Bab'ül Mendep Boğazı'ndan günlük 4.8 milyon varil petrolün taşınması, Hürmüz ve Malakka Boğazlarına oranla her ne kadar az gibi gözükse de küresel petrol arzının yaklaşık % 4'ü bu noktadan geçmektedir. Bu oran küresel petrol arzında küçümsenemeyecek derecede önemlidir. Bab'ül Mendep Boğazı'nın kapatılması durumunda Avrupa ve Amerika Kıtaları'ndan Asya'ya ulaşmak isteyen gemiler veya tam tersi durumda Asya'dan Akdeniz'e, Avrupa'ya ve Kuzey Atlantik'e gidecek gemiler Afrika'yı dolaşmak zorunda kalacaktır.

Bölgede son yıllarda görülen korsanlık ve terörizm faaliyetlerinin yanı sıra Yemen'de yaşanan iç savaşın bölgenin önemi açısından ciddi riskler ortaya çıkardığı görülmektedir. Afrika Boynuzu, 21'inci yüzyılda önemini giderek arttırmaya devam etmektedir. Bölgede ortaya çıkan tehdit ve risklerin; dünya enerji piyasasına olumsuz yansımalarının, küresel ekonomiye ve istikrara zarar vermesinin önlenmesi gerekmektedir. Son yıllarda uluslararası toplumun Somali karasularında korsanlığa karşı aldığı önlemler, Somali'de El-Şebab terör örgütüne yönelik silahlı İHA'lar ile müdahale, Cibuti'de yer alan ABD askeri üssünün yanı sıra Çin, Fransa ve Almanya'nın askeri üslerinin bulunması bölgenin önemini gözler önüne sermektedir. Ayrıca Bab'ül Mendep Boğazı'nın bir yakasında yer alan

2 DEMİRTAŞ, Tunç (2018), a.g.e., s.5

Yemen’de günümüzde yaşanan güç mücadelesi de bölgenin istikrarını olumsuz etkilemektedir.³

I. Cibuti

Somali’nin kuzeybatısında bulunan Cibuti, Kızıldeniz ile Hint Okyanusu’nu birbirine bağlayan ve dünyadaki en önemli geçiş noktaların birinde Bab’ül Mendep Boğazı’nın üzerinde yer almaktadır. Sahip olduğu konumu itibarıyla Kızıldeniz’e, Aden Körfezi’ne ve Hint Okyanusu’na geçişleri gözetleme imkânına sahip olan Cibuti, her ne kadar 23.200 km² gibi küçük bir yüzölçümüne sahip olsa da küresel aktörler için oldukça önemlidir.

Doğal kaynaklar açısından çok zengin olmayan Cibuti’nin sahip olduğu en büyük doğal kaynak, ülkede bulunan tuz gölleridir. Ayrıca ülkede potansiyel jeotermal enerjinin yanı sıra az miktarda altın ve kalay madenleri bulunmaktadır. Dolayısıyla tuz, Cibuti’nin sahip olduğu en önemli doğal kaynaktır. Hatta Cibuti’de yer alan ve Afrika’nın en alçak noktasında bulunan Assal Gölü dünyanın en tuzlu gölüdür. Oldukça küçük bir yüzölçümüne sahip olan Cibuti’nin tatlı su kaynağı

³ DEMİRTAŞ, Tunç (2018),a.g.e., s.6

sınırlıdır. Bu durum ülkede ciddi sorunların başında kendini göstermektedir. Öte yandan su kirliliği, tarıma elverişli arazilerin oldukça sınırlı olması, çölleşme ve ormansızlaşma ülkedeki diğer çevre sorunları olarak halka yansımaktadır.

Cibuti'nin Bab'ül Mendep Boğazı dolayısıyla sahip olduğu stratejik konum, bu ülkeyi diğer ülkeler açısından oldukça cazip hale getirmektedir. Cibuti dünyanın en işlek kargo gemisi hatlarına yakın olmasının yanı sıra Arap petrol sahalarına yakınlığı ile de stratejik konumunu güçlendirmektedir. Küresel stratejik öneminin yanı sıra bölgesinde de Etiyopya demiryolu trafiğinin son durak noktası olması ile de önem kazanmaktadır.

2017 yılı itibari ile 865,267 nüfusu olan Cibuti'nin nüfusu sürekli olarak artmaktadır. Ancak bu artışın temel sebebi yabancı ülkelerin Cibuti'de açmış olduğu üslerden kaynaklıdır. Günümüzde Cibuti'de yer alan yabancı ülkelerin üslerinde toplam 20 bine yakın personel bulunmaktadır. Cibuti'de söz konusu askeri üslerini bulunduran ülkelerin başında Fransa, ABD, Almanya ve Afrika'daki ilk askeri üssünü açan Çin gelmektedir. Bu ülkelere ek olarak yakın zamanda Rusya ve Suudi Arabistan'ın da Cibuti'de kendi üslerini kurması beklenmektedir. Bahsedilen ülkelerin gerek küresel politikada ve gerekse bölgesel politikalarda oldukça etkili olduğu bilinmekle beraber bu etkilerini artırmak için Cibuti'de nüfuzlarını geliştirmenin peşinde olduğu göze çarpmaktadır. Cibuti günümüzde yabancı ülkelere verdiği üslerin faydasını rekabet piyasası sayesinde görmektedir. Ancak tüm bu olumlu durumların dışında riskler de bulunmaktadır. Bu bağlamda Cibuti'nin gelecekte kendi eylemlerinden olmasa da komşuları veya Ortadoğu coğrafyası ile topraklarını açtığı ülkelerin askeri eylemlerinden dolayı düşman edinebileceği de göz önünde bulundurulması gereken bir konudur.

Ekonomik açıdan oldukça zayıf bir yapıya sahip olan Cibuti'nin topraklarında yabancı ülkelere sağladığı askeri üsler, ülke ekonomisine yılda yaklaşık 160 milyon \$ olarak yansımaktadır. Ekonomisi genel olarak liman tesisleri, demiryolu ve askeri üsler üzerine kurulan Cibuti, son yıllardaki nispeten artan ekonomik büyümesini liman ve inşaat faaliyetlerinden sağlamaktadır.

En nihayetinde Cibuti, Kızıldeniz'in giriş ve çıkışını kontrol eden kritik noktada ve Aden Körfezi'nin batı yakasında bulunan bir ülke konumundadır. Aynı zamanda Cibuti, Süveyş Kanalı vasıtasıyla Akdeniz'e ve Avrupa'ya; Akdeniz'den ve Avrupa'dan Hint Okyanusu'na ilerleyen gemiler için önemli bir ikmal noktasıdır. Bab'ül Mendep Boğazı'nın girişinde yer alan Cibuti, Basra Körfezi enerji kaynaklarının ve ticari yük gemilerinin Avrupa'ya ulaşmasını sağlayan önemli bir güzergâh üzerinde yer almaktadır.

İşsizliğin yüksek oranlarda olduğu Cibuti'de 2017 yılına göre kişi başına düşen milli gelir 3,600 \$'dır. Sahip olduğu stratejik konuma rağmen hâlihazırda Cibuti 3,6 milyar dolarlık GSYİH ile ekonomisini devam ettirmektedir. Cibuti'de temel olarak sanayi ve tarım anlamında yeterli üretimin olmaması ekonomik anlamda sorunları beraberinde getirmektedir.⁴

II. Etiyopya

Somali'nin batısında bulunan Etiyopya, resmi adıyla Etiyopya Federal Cumhuriyeti Afrika kıtasının en önemli ülkelerinden biridir. Başkenti Addis Ababa olan Etiyopya, 97 milyonu aşan nüfusuyla kıtanın en kalabalık ikinci ülkesidir. Eski adıyla Habeşistan olarak bilinen ülke, Doğu Afrika'da yer almaktadır. Sınır komşuları Kenya, Cibuti, Eritre, Somali ve Sudan'dır.

Etiyopya'nın tarihi yaklaşık olarak M.S.100-940 yıllarında kuzey Etiyopya'da hüküm süren Aksum İmparatorluğuna dayanmaktadır. Yapılan arkeolojik

⁴ Dışişleri Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-somali-iliskileri.tr.mfa>

çalışmalar ülkenin tarihinin daha eski olabileceğini göstermektedir. Doğu Afrika'nın en eski bağımsız devletlerinden olan Etiyopya, 1936-1942 yıllarındaki İtalyan işgali dışında bağımsızlığını korumayı başarmıştır. Yönetim şekli federal cumhuriyet olan Etiyopya'da; Amharic, Tigrinya, Oromigna, Guaragigna, Somali, Arapça ve İngilizce dilleri resmi dil olarak kabul edilmektedir. Nüfus ve coğrafi koşulları itibarıyla karışık bir yapıya sahip olsa da son yıllarda özellikle yatırım ve ticaret konularında dikkat çekici bir önem kazanmıştır. 1974 yılında askeri müdahale sonucunda yönetim el değiştirmiş ve sosyalist rejim kurulmuştur. Bu rejim 1991 yılında devrilmiş, 1994'te anayasa hazırlanmış ve çok partili rejime geçilmiştir. 2007 yılının Kasım ayında Eritre-Etiyopya sınır komisyonu iki ülke arasındaki kriz sonrası sınır çizimlerini gerçekleştirmiştir. Fakat Etiyopya'nın bazı konularda itirazı nedeniyle nihai sınır çizimi konusu halen beklemektedir.

4000 metreden yüksek sivri dorukların egemen olduğu bir yüksek yaylalar üçgeninden oluşan Etiyopya'nın, yüzey şekilleri çok kesintili ve engebelidir. Üzerinde bulunduğu enlem gereği, Etiyopya'ya yüksek yaylaların dengelendiği nemli bir tropikal iklim egemendir. Yaylalarda basamaklar halinde üç ayrı iklim ve bitki örtüsü gözlemlenir. Bunlar; 1800 metreye kadar bol yağış alan ve geçit vermeyen gür ormanların bulunduğu bölge, 1800-2500 metre arası en kalabalık ve en çok işlenmiş toprağın bulunduğu bölge, 2500 metre üstü hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı bölgelerdir.

Etiyopya dünyada en hızlı ekonomik büyüme kaydeden ülkelerden birisidir. Ülkede karma ekonomik sistemi uygulanmaktadır. Ekonomideki devletin payı özel sektör lehine sürekli azalmaktadır. Etiyopya'nın reel ekonomik büyüme oranı 2012 yılında % 8,4 olarak gerçekleşmiştir. Diğer ülkelerle ekonomik ve ticari ilişkilerini geliştirmek için aktif bir politika izlemekte olan Etiyopya, bu amaçla pek çok uluslararası kuruluşu üye olmuş, çok sayıda ülke ile ikili anlaşmalar imzalamıştır. IMF, Dünya Bankası ve Afrika Kalkınma Bankası gibi kredi sağlayan kuruluşlarla yakın ilişkiler içinde olan Etiyopya kontrollü pazar ekonomisi politikasını izlemektedir. Ekonomik ve ticari ilişkilerin en hızlı geliştiği ülkeler; Çin, Hindistan, Türkiye, Ortadoğu ülkeleri ve komşu ülkelerdir. Kahve, yağlı tohumlar, altın, deri ve deri ürünleri, bakliyat meyve ve sebzeler, et ve et ürünleri, çay bitkisi ve çiçek temel ihraç mallarını oluşturur. Çeşitli makineler, elektrikli ekipmanlar ve parçaları, akaryakıt ürünleri, kimyasal ürünler, araçlar ve yedek parçaları temel ithalat mallarını oluşturur.

Afrika Boynuzu'nda yaşanan en önemli güç mücadelesi ve çatışma, Somali-Etiyopya arasındadır. Sorunun dinsel ve etnik kökenlerden dolayı olduğu kabul edilmekle birlikte, asıl ağırlık jeopolitik ve ekonomik etkenlerden kaynaklanmıştır.

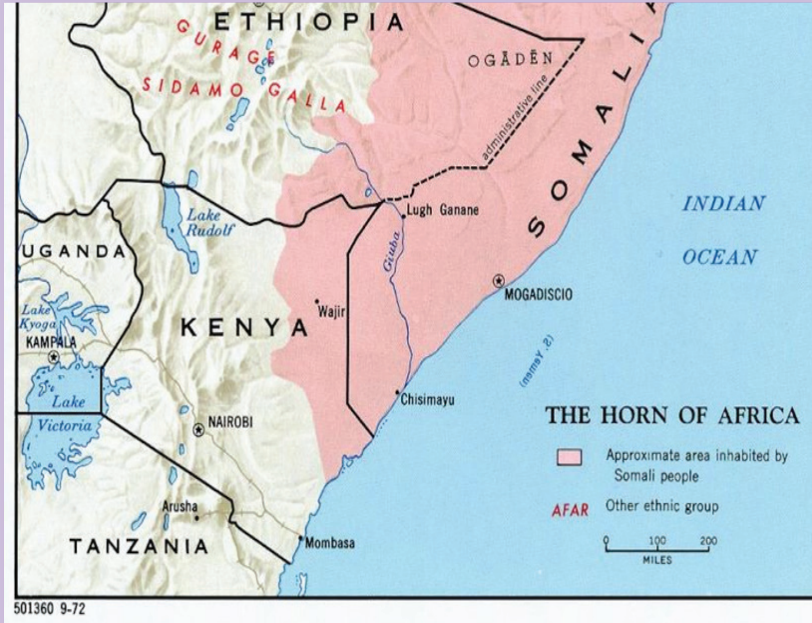
Çünkü Afrika Boynuzu, ilki 15 ve 16'ncı yüzyılda, ikincisi ise 20'nci yüzyılda soğuk savaş esnasında olmak üzere benzer iki büyük çatışmaya ev sahipliği yapmıştır. Bu olayda coğrafya ve ulaşılmak istenen amaç sabit iken, Etiyopya ve Somali'yi destekleyen taraflarda değişiklik olmuştur. 16'ncı yüzyıldaki bu ilk dönemde, zamanın en büyük sömürge gücü olan Portekiz'in desteğini alan Habeşistan Krallığı'na karşılık Osmanlı Devleti Afrika Boynuzu'nun büyük bölümüne yayılmış olan Somalileri desteklemiştir.

Büyük çatışmadaki ikinci dönem ise 20'nci yüzyılda cereyan etmiştir. Bu dönemde Etiyopya ve Somali 1964 ve 1977-78 olmak üzere iki büyük savaş yaşamıştır. 16'ncı yüzyılda her iki tarafı destekleyen Portekiz ve Osmanlı kuvvetlerine karşılık 20'nci yüzyılda bu sefer Soğuk Savaş döneminin iki süper gücü ABD ve Sovyet Rusya Afrika Boynuzu'nda sahneye çıkmıştır. Her iki savaşta da çatışmaya yol açan etken, Etiyopya'nın Somali yoğunluklu Ogedan bölgesi üzerindeki hâkimiyetini sağlamlaştırma çabası olmuştur. Günümüz Somali topraklarının bir parçası olan Ogedan bölgesi İngiltere tarafından 20'nci yüzyılın başlarında Somali'den koparılmış ve büyük çoğunluğu Etiyopya'ya verilmiştir. 1964 yılında Etiyopya ve yeni kurulan Somali Cumhuriyeti arasındaki süregelen anlaşmazlık yerel Etiyopya güçleri ve Ogedan kabileleri arasındaki silahlı çatışma sonucu daha da kötüye gitmiş ve bunun neticesinde iki ülke arasında savaş meydana gelmiştir. Savaş kısa sürdüğü gibi kazanan taraf da olmamıştır. Etiyopya ve Somali rejimleri 1975-78 yıllarında doğu blokunda yer almalarına rağmen 1977 yılı Mart ayında Fidel Castro'nun General Siad Barre ve Albay Mengistu'yu Yemen'de uzlaştırma çabaları, Ogedan çıkmazından ötürü başarısızlığa uğramıştır. Bunun ardından 1977-78 Ogedan savaşında Sovyet Rusya, Etiyopya'ya bir milyon dolar değerinde savaş malzemeleri yardımında bulunmuş, Fidel Castro ise 11.600 Küba askeri ve altı binden fazla danışman ve teknik eleman yollamıştır. Tüm bunların yanı sıra yaklaşık bin kadar Sovyet Rusya askeri personeli karşı saldırıyı organize etmek için Etiyopya'ya gitmiştir. Sovyet Rusya ve Küba'dan gelen destekler Somali'nin Ogedan savaşında yenilmesinde büyük rol oynamıştır. Ogedan savaşının sonuçları; gerek asker sayısı, verilen zayıat ve siyaset, gerekse açlık, kuraklık ile göç gibi insani afetlerden ötürü 1964 savaşından daha ağır olmuştur. Etiyopya ve Somali arasındaki uzun döneme yayılan savaşlar ve bitmek bilmeyen düşmanlık Ocak 1991'de Somali devletinin çökmesine, Mayıs 1990'da ise Etiyopya'daki rejimin devrilmesine yol açmıştır.

1991 yılında çöken Somali devlet sistemi sonrasında, 2006 yılında bu sefer güçlü ve organize olmuş bir şekilde ortaya çıkan ve 15 yıldır ülke içinde etkin birçok yerel diktatöre karşı üstünlük kuran İslam Mahkemeleri Birliği (İMB),

uluslararası havalimanını ile sahil limanlarını tekrar işlevsel hale getirmiştir. İslami Mahkemelerin halk tabanında destek görmesi ve ülke içinde etkin bir oluşum haline gelmesi Etiyopya hükümetini endişelendirmiş, Somali'de olup bitenlerin kendi ulusal güvenliğine bir tehdit oluşturduğunu iddia etmiş ve Somali'yi işgalini yasallaştırmak için bir sebep olarak kullanmıştır. Uluslararası Adalet Mahkemesine göre böylesi bir müdafaa ancak bir devletin silahlı saldırıya maruz kaldığı zaman geçerli olabilirdi. Hâlbuki 2006 yılında Etiyopya'nın ileri sürdüğü anlamda bir önleyici nefsi müdafaa hakkı uluslararası hukuk tarafından henüz tanınmamıştı. Etiyopya bunun üzerine, ABD'nin de desteğini alarak ve BM Güvenlik Konseyi'nin onayıyla 2006 yılında Somali'yi işgal etmiştir. İşgaldeki amaç İMB'yi dağıtmak ve Somali'nin sözüm ona aşırı İslamcılar için bir yuva haline gelmesini önlemektir. Hâlbuki Etiyopya'nın Somali'yi istilası ve İMB'yi dağıtması radikal bir grup olan El-Şebâb terör örgütünün ortaya çıkıp zamanla ülke içinde daha fazla etkinlik kazanmasına yol açmıştır.⁵

III. Kenya

5 Somali Türk Görev Kuvveti Komutanlığı (2019), Somali Ülke Bilgi Kitabı

Somali'nin güneybatısında bulunan ülkenin ismi Kenya Dağı'ndan gelmektedir. Bantu dillerinden bir tanesi olan Kere-Nyaga kelimesi önceleri Kenya Dağı'na verilen bu isim iken daha sonra ülkenin tamamı için kullanılmıştır.

Kenya'da kurulu bölgelerde çok uzun süredir yaşamın olduğu düşünülmektedir, M.Ö 2000'lerde Kuzey Afrika'dan tahminen Etiyopya'dan göç eden topluluklar Kenya'ya yerleşmiş ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. M.S. 1'inci yüzyılda Arap tüccarları Kenya sahillerine ticari ziyaretler yapmış, M.S. 8'inci yüzyılda Kenya sahillerindeki Arap ve Fars yerleşimleri artmıştır. 1505 yılında Portekizliler bugün Tanzanya'ya ait olan Kilwa adasını, diğer adaları ve şehirleri istila ederek bölgedeki Arap hâkimiyetine son vermiştir.

1950'li yıllardan itibaren adaletsiz vergi sistemi, toprağa el koymalar, Afrikalı toplumların toplama alanlarında yaşamaya mecbur bırakılması ve bölgedeki siyasi ve ekonomik oluşumlardan uzak tutulması gibi nedenlerden aşırı gruplar oluşmuş ve yaşanan şiddet olayları sonucunda 1960 yılına kadar olağanüstü hal ilan edilmiştir. Ekim 1961 yılında Lancaster Konferansında kabul edilen yeni yasa ile Kenya'dan ilk defa Afrikalılara ait bir ülke olarak bahsedilmiş, bunun neticesinde birçok beyaz Avrupalı sahip oldukları toprakları satarak Kenya'yı terk etmişlerdir. **Kenya Aralık 1963'te Birleşik Krallıktan bağımsızlığını ilan ederek egemen bir devlet olmuştur.**

Kenya anayasa ile yönetilen bir cumhuriyettir, çok partili bir siyasi sisteme sahip olup, başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Kenya devlet başkanı hem devletin en üst noktası olarak hem de hükümet başkanı olarak görev yapmaktadır, Kenya parlamentosu ulusal meclis ve senato olmak üzere iki kanattan oluşmaktadır. Kenya genelinde 40'tan fazla etnik grup yaşamaktadır. Bu etnik gruplar kendi içerisinde 50'den fazla dil ve lehçe kullanmaktadır. Ülke genelinde en büyük etnik grup Kikuyulardır. Daha sonra Luhyalılar, Luolar, Kalenjnlr gelmektedir. Ülkenin resmi dili Swahili ve İngilizcedir. Bu iki dilin haricinde etnik gruplar arasında farklı diller de konuşulmaktadır.

Kasım 2013'te Kenya, başkenti Nairobi'deki Westgate alışveriş merkezine El-Şebab terör örgütü tarafından yapılan saldırı sonrası 130 kişinin hayatını kaybetmesi sonrası sarsılmıştır. Aslında bu, yıllardır Kenya'nın da içinde bulunduğu bir kapalı savaşın artık şehir merkezine taşındığının göstergesi olarak yorumlanmıştır. Birçok Kenyalıya göre, Kenya'nın Somali'deki mücadeleye dâhil olması Batı adına yürütülen bir vekâlet savaşından başka bir şey değildir. Bazılarına göre ise bu vekâlet savaşı Amerika ve İsrail adına da yürütülmektedir. Bu iddiayı ortaya koyanlar, AB'nin Somali'deki barış gücüne 124 milyon Avro yardım

yaptığından tutun da, Kenya'nın İsrail'le yaptığı silah anlaşmasının özellikle El-Şebab terör örgütüne referans vermesi dâhil birçok delili sunmaktadırlar. Amerika'nın rolü ise genellikle terörle savaş söylemi üzerinden her türlü desteği vermesiyle açıklanmaktadır.

Fakat Kenya'nın Somali sorunundaki rolünü biraz daha gerilere giderek tartışmak Westgate saldırısını anlamlandırma konusunda bir çerçeve sunacaktır. Afrika Boynuzu, 2011 yılının Ekim ayından itibaren Kenya'nın güvenliğini ve istikrarını tehdit eden bir unsur olarak gördüğü El-Şebab terör hareketini pasifize etmek amacıyla Somali topraklarına yapılan müdahalelere şahit olmaktadır. Ayrıca küresel ve bölgesel rekabetin yoğun olduğu, uluslararası askeri ve ticari ulaşım için önem arz eden bu bölge üzerinde gerçekleştirilen müdahalenin, stratejik etkilerinin neler olabileceği tartışmaları devam etmektedir.

Aslında Kenya'nın, Somali'ye askeri müdahalede bulunma kararı almasının altında, bölgede gerçekleşen iki önemli olay yatmaktadır. Bunlardan birincisi, Kenya ekonomisini de tehdit eden bir unsur olan Avrupalı turistlerin kaçırılarak Somali'ye götürülmesidir. İkincisi ise El-Şebab terör hareketinin, Kenya sınırı yakınında bulunan Dubli beldesine Ekim 2011'de gerçekleştirdiği saldırıdır. Bu olaydan sonra Kenya harekete geçti ve El-Şebab terör örgütüne karşı gerçekleştirdiği diplomatik bir hamle ile askeri güçlerini Somali sınırına yığdı. Etiyopya'nın aksine bağımsızlığından itibaren bugüne kadar ülke sınırları dışında hiçbir savaşa girmemiş olan Kenya ordusu, ulusal güvenliğini tehdit eden bir unsur olarak gördüğü El-Şebab terör örgütüne karşı askeri bir müdahalede bulunmaya karar verdi. Nairobi, Etiyopya'nın İslami Mahkemeler Birliği'ne karşı gerçekleştirdiği askeri müdahale tecrübesinden yararlanmaya çalışırken, aynı zamanda Etiyopya'nın ordusunu Somali'de bulundurmaya karar vererek düştüğü hataya düşmemeye çalıştı. Zira Etiyopya'nın böyle bir adımda bulunması, Etiyopya güçlerinin Somali kamuoyu tarafından bir işgal gücü olarak görülmesine neden olmuştu. Ayrıca Kenya, Etiyopya'nın tecrübesinden edindiği ders sayesinde topyekûn savaşın ve El-Şebab üslerinin kısa bir süre içerisinde vurulmasının El-Şebab terör örgütünün savaşma kabiliyetlerini zayıflatabileceğini, söz konusu yenilgilerin ise hareketi yönetenlerin bölünmesine, kaçmasına, teslim olmasına ve Kenya ile görüşmeyi kabul etmesine neden olabileceğini anlamıştı.

Benzeri bir olay daha önce Etiyopya'nın baskısı ile İslami Mahkemeler Birliği'nin başına da gelmişti. Bu durum Birliğin içten dağılmasına ve Addis Ababa ile görüşmeyi kabul etmesine neden olmuştu. Ayrıca El-Şebab, Kenya ve bölge için ciddi bir tehdit oluştursa da, El-Şebab terör hareketine karşı gerçekleştirilen savaş Kenya'nın Somali ve bölgedeki siyasi gelişmeler üzerindeki etkisini ve nüfuzunu

maksimize etme stratejisinin bir parçasını oluşturmaktadır. Kenya bu amacını gerçekleştirmek için askeri müdahale ile El-Şebab'ı pasifize edip, Güney'deki aşiret reislerini yanına çekmeye çalıştı. Etiyopya da 2006 yılında Somali'ye askeri müdahalesi sırasında aynı şekilde davranmıştır.

El-Şebab'ı hedef alan Kenya'nın Somali'de giriştiği mücadele, stratejik ve bölgesel birçok aktörün bu konuyla ilgili etkinliğini ortaya çıkardı. Bunlardan en önemlisi ise Doğu Afrika ve Pasifik Okyanusu'nun batısındaki Kenya nüfuzunun artırılma çabasıdır. Dolayısıyla, Afrika'da ve özellikle Somali'deki krizi çözmeye girişen her uluslararası aktör, Somali'deki krizin komşu devletlerin içişleri, Afrika Boynuzunda bulunan devletler arasındaki ilişkiler ve bu devletlerin üçüncü bir uluslararası aktör ile ilişkilerine bağlı olduğunun farkında olmalıdır.⁶

IV. Eritre

Afrika Boynuzu ülkelerinden biri olan Eritre, Kızıldeniz'in güneybatısında yer alan ve 2.234 km kıyı şeridi olan bir ülkedir. Eritre, Bab'ül Mendep Boğazından Akdeniz'e ve Akdeniz'den Hint Okyanusuna olan tüm geçişleri kontrol altında tutmaktadır. Aynı zamanda Dahlak Adaları, Eritre'nin stratejik konumunu güçlendirmektedir.

Kurulduğundan beri birçok ülkenin himayesi altında kalan Eritre, 1993 yılında Etiyopya'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Ülkenin başkenti

6 Somali Türk Görev Kuvveti Komutanlığı (2019), Somali Ülke Bilgi Kitabı

İtalyan tarzı kültürel motiflerin belirgin olarak görüldüğü Asmara'dır. Nüfusun büyük çoğunluğunun kırsalda yaşadığı Eritre'de halkın çoğu hayvancılıkla uğraşmaktadır. 2018 yılı verilerine göre 6 milyon insanın yaşadığı Eritre'de halk 3 etnik gruptan oluşmaktadır. Bunlar; Nikolit, Kushitik ve Semitik etnik gruplarıdır.

Günümüzde yaklaşık olarak 4.8 milyon varil petrolün Bab'ül Mendep Boğazı'ndan geçerek Arap Yarımadasının güneybatısında bulunan Yemen ile Afrika Boynuzu'nda bulunan Eritre ve Cibuti arasındaki dar boğazdan geçiş yaptığı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda Eritre'nin barış, güvenlik ve istikrarı aynı zamanda Bab'ül Mendep Boğazı'nın da barış, güvenlik ve istikrarını doğrudan etkileyebilme kapasitesine sahiptir.

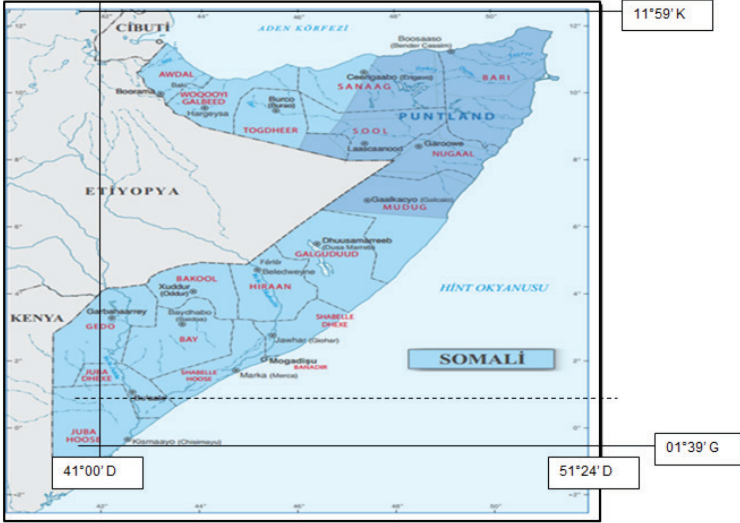
Eritre, küresel ticaret açısından oldukça önemli bir konuma sahiptir. Ticari ve askeri anlamda oldukça önemli bir konumda yer alan Eritre'de Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Mısır, İran ve İsrail'e ait askeri üs bulunmaktadır. Eritre'nin diğer ülkelere sağlamış olduğu bu üsler ve yaptığı ikili anlaşmalar, şüphesiz kendi güvenliğini sağlamaya yöneliktir. Eritre'nin Etiyopya ile yaşadığı sınır sorunlarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışan Körfez ülkeleri ve diğer Batılı ülkeler bölgedeki varlıklarını kalıcı hale getirmeyi amaçlamaktadır. Öte yandan hâlihazırda Eritre'de her ne kadar petrol ve doğalgaz rezervleri olmasa da sahip olduğu altın ve mineral kaynakları ile stratejik konumunun yanı sıra ticari açıdan da dikkat çekmektedir. Ancak sahip olduğu stratejik konuma ve yeraltı kaynaklarına rağmen Eritre günümüzde dünyanın en az gelişmiş ülkeleri arasında yer almaktadır.⁷

7 DEMİRTAŞ, Tunç (2018),a.g.e., s.5

II. BÖLÜM

SOMALİ'NİN JEOSTRATEJİK ÖNEMİ

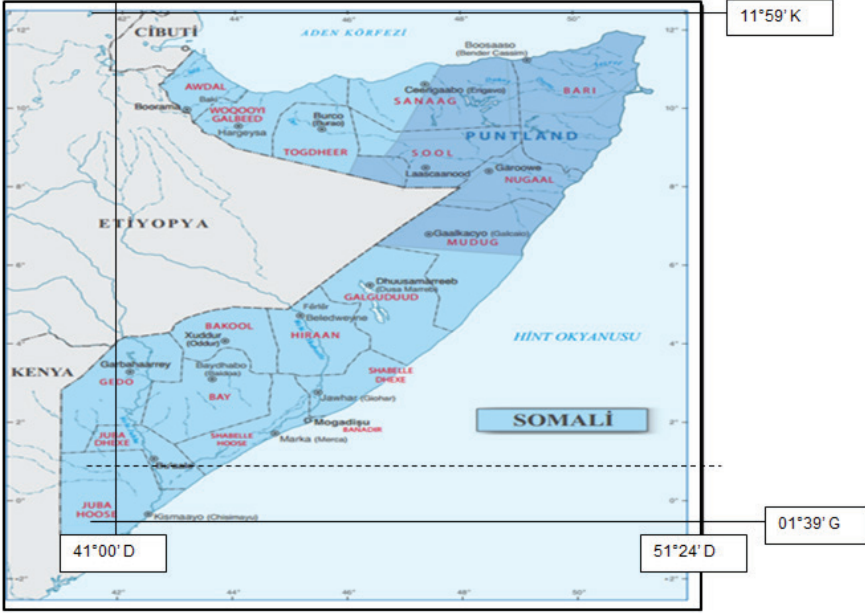
Em. Topçu Kur.Alb. Ö. Faruk DEMİRCİOĞLU

- COĞRAFİ BİLGİLER
- TARİH

I. Coğrafi Bilgiler

A. Konumu

Somali, Doğu Afrika'da 11° 59' kuzey 1° 39' güney enlemleri ve 41°-51° 24' doğu boylamları arasında yer alır. Somali; Etiyopya, Eritre ve Cibuti'yi içine alan, Afrika'nın doğu bölümünde Arap Yarımadasını çevreleyen ve Afrika Boynuzu olarak adlandırılan bölgededir. Aden Körfezi'nin uluslararası ticaret açısından önem taşıması, bölgenin Akdeniz ve Arap Denizi arasındaki bağlantıyı sağlaması nedeniyle Somali, stratejik açıdan oldukça önemli bir konuma sahiptir.

B. Yüzölçümü

Ülkenin yüzölçümü 637.657 km²'dir.

C. Komşuları, Komşuları ile Sınır Uzunlukları ve İlişkileri

Somali; kuzeybatıda Cibuti, güneybatıda Kenya, kuzeyde Aden Körfezi ve Yemen, doğuda Hint Okyanusu, batıda Etiyopya ile çevrilidir.

Komşu ülkeler ile sınır uzunlukları; Kenya ile 682 km, Etiyopya ile 1.626 km ve Cibuti ile 58 km'dir.

Somali; Kenya, Etiyopya, Cibuti, Eritre ve Yemen’de yaşanan gelişmelerden doğrudan etkilenmekte, Somali’deki gelişmeler de bu ülkelerde derin izler bırakmaktadır. Eritre dışındaki bölge ülkelerinde gerek yerleşik gerekse mülteci olarak barınan Somalililer, hem bölge ülkelerinin ekonomileri için önemli bir parametre, hem de mülteciler açısından ülke kaynaklarının sarf edildiği insani bir sorundur.

Bölge ülkeleri içerisinde Eritre ve Etiyopya, Somali’yi kendi mücadelelerinde bir aracı olarak kullanmakta, Etiyopya ve Kenya kendi siyasi ve iktisadi çıkarlarını Somali üzerinden genişletme çabasına girebilmektedir. Fransız Somali’si olarak da adlandırılan Cibuti, Somali’deki siyasi gelişmeleri yakından takip ederek olumlu katkı yapmaya çalışmaktadır.

Etiyopya ile ilişkiler; Somali’nin en önemli dış sorunu Etiyopya ile olan Ogedan meselesidir. Halen Etiyopya sınırları içinde bulunan Ogedan, çoğunlukla Somali asıllı Müslümanların yaşadığı bir bölgedir. Bölgenin önemli bir kısmı, İngilizlerin bölgeden çekilmeye başlamalarından sonra, Etiyopya ile İngiltere arasında 1954’de imzalanan anlaşma gereğince Etiyopya’ya bırakılmıştır. Daha sonra iç siyasi istikrarsızlık içine sürüklenen Somali 1988 yılında Etiyopya ile anlaşma imzalayarak Ogedan bölgesinde Etiyopya’nın hâkimiyetini tanımıştır. Ancak bu anlaşma ile de Ogedan sorunu çözilememiştir.

Kenya ile ilişkiler; Kenya, 2008 yılından beri El-Şebab teör örgütü kaynaklı adam kaçırma, silahlı saldırı ve kaçakçılıkla yoğun bir şekilde karşı karşıya kalmış, iki ülke arasında bir güvenlik bölgesi oluşturmak amacıyla 2009 yılında, Somali hükümetinin de rızasıyla Somali'ye girmiştir. Somali Silahlı Kuvvetleri ve Kenya'nın desteklediği Raskamboni milisleri, 2012 yılında Somali'deki Kismayo bölgesine girerek Gedo, Aşağı ve Yukarı Juba vilayetlerini El-Şebab terör unsurlarından temizlemişlerdir.

Kenya ile Somali sınırında kıta sahanlığı çizgisi henüz belirlenmemiştir. Kenya barındırdığı Somali kökenli nüfusun yanında, Somali'den gelen mülteciler konusunda önemli sıkıntılar yaşamaktadır.

Cibuti ile ilişkiler; bağımsızlığını kazanmadan önce Fransız Somalisi olarak adlandırılan Cibuti, etnik olarak Somalililerin İssa klanı ve Afarlardan oluşur. ABD, Fransa, Çin ve Almanya'nın hava ve deniz üsleri bulunan Cibuti, bu ülkelerin Somali'deki faaliyetleri için önemli bir konumdadır.

Yemen ile ilişkiler; Somali ile Yemen arasında tarih boyunca yoğun göç hareketleri yaşanmıştır. İki ülke arasında ekonomik ilişkiler yoğundur. Somali'nin ikinci en büyük ihracat ortağı Yemen'dir. Kaçak göçmenler için Yemen ana geçiş noktalarından birisidir. El-Şebab terör örgütü içerisinde savaşan Yemenliler olduğu, terör örgütünün Yemen'den personel ve silah tedariki yaptığı, eğitim desteği aldığı bilinmektedir.

Ç. İklim Özellikleri

Tropik ve astropik kuşaklar arasında yer alan Somali'de yıl boyunca tek düzelik gösteren bir iklim hüküm sürer. Somalilere göre; ülkelerinde yaz ve kış mevsimi yoktur, "jilaal-kurak mevsim" ve "gu,-yağmur mevsimi" vardır. Ülkede mevsimler bariz bir şekilde görülmemekte, çöl sıcakları hükmetmektedir. Ülkedeki yağış ve sıcaklık miktarı büyük ölçüde güneybatı ve kuzeydoğudan esen muson rüzgârlarına göre değişir. Mevsim değişiklikleri düzenli değildir; mart-haziran ve eylül-aralık arasındaki iki yağış mevsimi vardır. Bu mevsimler de bazen kurak geçmektedir. Somali'de yağmur demek hayat demektir. Yağmur demek otların yeşermesi, hayvanların doyması ve Somali halkı için de bolluk demektir. Halk suya **mavi altın** adını koymuştur. Somali halkı yağmuru bekler, yağmur için dua eder, yağmurla yıkanır. Yağmur olmadan hayat da olmaz.

Sıcaklık değişimi coğrafi bölgelere göre 15°C - 30°C arasında değişir. Sıcaklık kıyı kesimlerde bazen 45°C'yi aşar. Alçak ve düz olan güneydoğu bölgesinde 27°C- 32°C arasında değişir. Hint Okyanusu kıyısındaki başkent Mogadişu'da

yıllık sıcaklık ortalaması 28°C - 32°C arasında değişir, yıllık yağış ortalaması ise 402 mm'dir. Dağlık kuzey kesimlerde sıcaklık biraz daha düşer. Kuzeyde Aden Körfezi kıyısında bulunan Barbera'da sıcaklık 34°C, yağış miktarı 53 mm'dir. Bununla birlikte, ülkenin kuzeybatı ve güneybatı kesimlerindeki kıyı şeridi, yılda ortalama 510 ila 610 mm yağış almaktadır. Yıllık yağış ortalaması yaklaşık 280 mm civarındadır.

Kuraklık nedeniyle sık tekrarlanan kıtlıklar, kum fırtınası ve yağmur sezonunda seller görülür.

D. Doğal Kaynakları

Somali; çoğu henüz el değmemiş halde **altın, uranyum, demir, kalay, bakır, boksit ve doğalgaz** yataklarına sahiptir. Arap yarımadasına yakınlığı nedeniyle petrol açısından zengin olduğu varsayılmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda, kuzeydeki Puntland bölgesinde 5-10 milyar varillik petrol rezervi saptanmış ve Somali Petrol Şirketi kurulmuştur.

Somali hem bitkiler hem hayvanlar açısından rengârenk, çok çeşitli ve zengin bir manzaraya sahiptir. Ülkede çok sık olarak bilinen akasya ve baobap ağaçları serinlik ve gölgelik yapar. Kuzey bölgelerdeki "Günlük" ağaçları önemli bir buhur ve tütsü kaynağıdır. Somali dünyanın en büyük "günlük ve sarı sakız" bitkileri üreticisidir. Bundan başka kokanat, palmye, çam ve ardıç ağaçları bulunmaktadır. Ülkenin Juba ve Şabel nehirleri arasındaki bölge yeşil bitki örtüsüyle örtülüdür. Ormanlık bölge pek yoktur.

Başlıca hayvan çeşitleri; deve, koyun, keçi, sığır, fil, timsah, arslan, leopar, pars ve gazeldir. En yaygın kuş türleri; deve kuşu, toy kuşu, Afrika tavuğu, balıkçıl, keklik ve yeşil güvercindir. Ülkenin etrafındaki denizler, rengârenk tropikal balık cinsleriyle doludur. Özellikle ton balığı ve köpek balığı oldukça fazla avlanır.

E. Kritik Arazi Kesimleri

Somali; Etiyopya, Eritre ve Cibuti'yi içine alan, Afrika'nın doğu bölümünde Arap Yarımadasını çevreleyen ve Afrika Boynuzu olarak adlandırılan bölgededir. Aden Körfezi'nin uluslararası ticaret açısından önem taşıması, bölgenin Akdeniz ve Arap Denizi arasındaki bağlantıyı sağlaması nedeniyle Somali, stratejik açıdan oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Somali'nin kuzey bölgesi dağlıktır. Ortalama yükseklik 900 ile 2.000 metre arasında değişir. Karkaar Sıra Dağları, Somali'nin kuzeybatı sınırından başlayıp Afrika Boynuzunun doğu ucuna kadar ulaşır ve burada 2.414 metre ile en yüksek

nokta olan Şimber Berris yükseltisini oluşturur. Bu dağlık alanın batı ve güneyinde yer alan Şabel nehrinin meydana getirdiği yayla, ortalama deniz seviyesinden 685 metre yüksektir. Şabel ve Juba nehirleri arasında tarıma müsait topraklar bulunur. Kenya sınırına doğru arazi gittikçe alçalır.

Ülkenin kuzeyinde yer alan Golis ve Ogo dağlarının Somali kıyılarının arkasındaki hâkim konumları bölgenin fiziki yapısını kontrole imkân sağlamaktadır. Bu yapı, özellikle ülkenin kuzey bölgesinin limanlar açısından çok dar bir alana sahip olmasına neden olmaktadır. Güney ise kuzeye kıyasla daha geniş bir deniz kıyısına sahiptir.

En önemli iki nehri olan Şabel ve Juba nehirleri Etiyopya'dan doğar, Kismayo ilinin kuzeyinde birleşerek Hint Okyanusuna dökülür.

Somali'de doğal göl bulunmamaktadır. Ancak mevsimsel yağmurlar neticesinde Haud bölgesinde bazı dönemlerde göller oluşmaktadır. Ayrıca, sulama ve içme amaçlı oluşturulan yapay göller mevcuttur.

Somali, 3.025 km uzunluğundaki kıyı şeridi ile Afrika'da en fazla sahil şeridine sahip ülkedir. Cibuti'nin devamı olan kuzey kısmında kayalık uçurumlarla birlikte geniş kum sahilleri ve resifler bulunmaktadır. Ras Caseyr Burnu, Kızıldeniz ile Hint Okyanusunu ayıran kısımdır. Bu bölgenin güneyinde olan Hint Okyanusu kıyıları kumlu sahillere sahip olup, koy ve girintiler bulunmamaktadır. Mogadişu'dan Kenya sahillerine kadar olan deniz kıyısında mercan kayalıkları nedeniyle az sayıda liman bulunmaktadır.

II. Tarih

A. Uzak Tarih

Doğu Afrika çok farklı insan gruplarının yaşadığı tahmin edilen bir coğrafyadır. İnsangillere (Hominidae) ait ilk kalıntılar da Somali coğrafyasını da kapsayan Doğu Afrika'da bulunmuştur.

Somali Paleolitik dönemden beri yerleşim alanı olmuştur. Ülkenin kuzey kesiminde bulunan mağara resimlerinin M.Ö. 9000 yılına ait olduğu belirlenmiştir. Bunlardan en ünlüsü, Afrika kıtasının bilinen en eski kaya sanatını içeren Laas Geel kompleksidir.

Afrika Boynuzunda bulunan mezarlıklar Somali'de 4000 yıl kadar önce cenaze geleneklerinin bulunduğu kanıt olarak gösterilmiştir. 1909 yılında Somali'nin kuzey bölgesindeki Jalelo Arkeolojik Kazı Alanı'nda bulunan taş aletler, "paleolitik

dönemdeki doğu ve batı arasındaki evrensel bağlantıya ait en önemli kanıt” niteliğindedir. Antik piramidal yapılar, mezarlar, harabeye dönmüş şehirlerdeki eski taş duvarlar bir zamanlar Somali Yarımadası’nda yaşamış eski kadim bir uygarlığın kanıtlarını sunmaktadır.

Devenin, M.Ö. 3000’li yıllarda Somali’de evcilleştirildiği ve buradan diğer bölgelere yayıldığına ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Somali sözcüğü Somalice’de süt sağlamak anlamındaki “soomaal” filinden gelmektedir.

Gerçekleştirilen arkeolojik kazılar ve yapılan araştırmalar sonucu bu bölgede yaşayan kadim uygarlığın kullandığı yazı sistemi hala çözülememiştir, ayrıca milattan önce 2000 yıllarında Eski Mısır ve Miken uygarlığı ile yapmış olduğu ticaret ilişkileri antik Punt ülkesinin Somali bölgesinde bulunduğunun destekleyici kanıtlarıdır. Zira M.Ö. 1470 tarihinde ünlü Mısır Kraliçesi Hatşepsut’un Punt bölgesine sefer düzenlediği buradaki kral ve kraliçe ile temas kurduğu Mısır yazıtlarından bilinmektedir.

M.Ö. 1070 yılında Yukarı Nil havzasında (Nübye) kurulan Kush Krallığı’nın Punt bölgesine (daha çok kuzey bölgesine) hâkim olduğu, M.Ö. 300’lere gelindiğinde ise Berbera kıyı şehirlerinin (Mossylon, Opone, Malao, Mundus ve Somali Tabae) müstakil bir yapıyla M.S. 1’inci yüzyıla kadar bölgeye hâkim olduğu görülmektedir. Bu şehir devletleri; zaman içinde Fenikeliler, Mısırlılar, Yunanlılar, Partlılar, Saba Devleti, Nebatiler ve Roma İmparatorluğu’nun tüccarları ile bağlantı kurarak deniz ticaret ağı geliştirmişlerdir. Bölgedeki Arap etkisi Yemen’deki Himyeri topluluğu kaynaklı başlamıştır. Himyerilerin M.Ö. 1’inci yüzyıldan itibaren Bab’ül Mendeb’i geçerek kıyı hattına ve daha güneye yayıldıkları görülmektedir. Bu dönemin sonunda sırasıyla Sasanilerin kuzeyde, Bizanslıların kuzeydoğuda, bugünkü Tanzanya kökenli Azanialıların da güneyde egemenlik kurdukları görülmektedir. Ortaçağ’da Sasani ve Bizans’ın güç kaybına bağlı olarak Aksum Krallığının önemli bir güç olarak kuzey bölgesinde hâkim olduğu görülmektedir. Orta Çağ boyunca, pek çok güçlü Somalili hanedan bölgesel ticareti hâkimiyeti altına almıştır. Bunların en önemlileri Shewa, Evfat (Ifat), Adal, Ajuran, Warsangali ve Geledi (Gobroon) Sultanlıklarıdır.

Biladülzenc (zenci beldeleri) ya da baharat ülkesi olarak bilinen Somali’ye Müslümanlığın ilk yayılışı 615 yılında Hz. Muhammed’in amcasının oğlu “Akil bin Ebu Talib”in bölgeye gelmesiyle olmuştur. O’nun oğlu “İsmail” zamanında İslam ülkeye tamamen yerleşmiştir. Hatta Somali adının da İsmail adından geldiğine dair tezler de vardır. Burada kurulan sultanlıklar içinde Makdişu (Mogadişu)

Sultanlığı Müslüman ticaret potansiyelini uzun yıllar yönetmiş ve kontrol altında tutmuştur.

Keşifler çağında bölgeyle ilgilenenler Portekizliler olmuştur. 7 Haziran 1494 tarihli Tordesillas Anlaşması ile Papa VI. Alexander'ın dünyayı dönemin deniz güçleri olan İspanya ve Portekiz arasında bölmesinden sonra Hint Okyanusu'na açılma hakkı Portekiz'e geçmiştir.

Portekizliler 3 Ocak 1499'da ilk harekâtı Mogadişu'ya yapmışlar ve tepkiyle karşılaşmışlardır. Ancak 1498-1744 tarihleri arasında güney kıyı hattında koloniler kurmuşlardır. 1529-1543 tarihleri arasında Adal Sultanlığı Habeş (Etiyopya) İmparatorluğu ile kuzeyde savaş yaparken, güney kıyı hattında Ajuran Sultanlığı 1538-89 yılları arasında Portekizliler ile mücadeleye girmiştir. **Bu savaşlarda Ahmed Gurey, önemli bir kahraman ve savaşçı olarak Somali tarihinde iz bırakmıştır. Bu savaşlarda Etiyopya-Portekiz ittifakı görülürken bölgedeki sultanlıklara en büyük yardımı Osmanlılar yapmıştır.**¹

B. Yakın Tarih

19'uncu yüzyılın sonuna değin Geledi Sultanlığı, Majeerteen Sultanlığı, Harar Emirliği ve Osmanlıların bölge güçleri olarak egemenlik sürdüğü bölgede Umman ve Zanzibar yayılmasının da zaman zaman etkileri 19'uncu yüzyıl içinde görülmüştür.

Eski ve Ortaçağ'da kavşak noktası olarak Doğu Afrika kıyıları kritik bir konumdayken Süveyş Kanalı'nın 1869 yılında açılmasından ve Mısır'ın İngilizlerin ele geçmesinden sonra Bab'ül Mendep (Hüzün Kapısı) Boğazı tekrar gündeme gelmiştir. Sömürgeciliğin ilgisi de unutulmuş gözükken bu topraklara yönelmiştir. Batılı sömürgecilerin Somali'ye saldırıları 19'uncu yüzyılın son çeyreğinde sonra başlamıştır. **Bu anlamda kıta Afrikası'nda** sömürgecilikle en geç karşı karşıya gelen topraklar bu bölge olmuştur. 1884 yılında, İngiltere kuzey Somali'yi, 1892 yılında İtalyanlar Güney Somali'nin bir bölümünü, 1927 yılına kadar da güney Somali'nin kalan bölümünü, 1894 tarihinde de Fransızlar Bab'ül Mendep Boğazı'nı işgal etmişlerdir. Bu tarihten sonra sömürgeci kuvvetler Somali'yi beş ayrı bölgeye bölmüşlerdir: İngiltere iki parçasını alarak İngiliz Somalisi'ni, İtalyanlar Güney Somali'yi alarak İtalyan Somalisi'ni, Fransızlar ise Cibuti'yi işgal ederek Fransız Somalisi'ni oluşturdular.²

¹ KAVAS, Ahmet, Osmanlı-Afrika İlişkileri (İstanbul: Kitabevi, 2011), s.373

² ELMİ, A.Abdı, Somali: Kimlik, İslami Hareketler ve Barış, çev.:Zekiye BAYKUL, İstanbul, Açılım kitap, 2012, s.162.

İngilizlerin işgal ettiği bölge İngiliz Somalisi, İtalyanların işgal ettiği bölge İtalyan Somalisi ve Fransızların işgal ettiği bölgede Fransız Somalisi olarak adlandırılmıştır. Osmanlıların 1882’de Mısır’ı hıdivlik yönetimi kapsamında özerk bırakıp İngiltere’ye terk etmeleri bu bölgedeki güç kaybının ana nedeni olmuş, Trablusgarp Savaşı’na kadar Kızıldeniz’de küçük bir deniz gücü bulundurmalarına rağmen bölgede daha fazla tutunamamışlardır.

Bu dönemde Seyyid Muhammed Abdül Hasan’ın liderliğinde iç bölgede kurulmuş olan Derviş Devleti İngilizlere, güneyde Hasan Barsane ise İtalyanlara karşı bağımsızlık savaşı verse de bütünlük kuramadıkları için başarısız olmuşlardır. **Somali’nin bölge olarak en önemli sorunu da tarih boyunca kuzey-güney ilişkisinin bütüncül olarak ele alınamamış olmasıdır.**³

Yeni Sömürgecilik Dönemi olarak adlandırılan 1’inci Dünya Savaşı’ndan sonra Mussolini döneminde İtalyanlar bölgede İtalyan Doğu Afrikası kurarak Etiyopya içlerine kadar ilerlemişlerdir. 2’nci Dünya Savaşı’ndan sonra Yeni Sömürgecilik Dönemi yıkılırken İtalyan Somalisi Haziran 1960 yılında, İngiliz Somalisi ise Temmuz 1960 yılında bağımsızlığını elde etmiştir. İngiliz Somali’sinin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte, her iki Somali birleşerek bağımsız Somali Cumhuriyetini kurmuştur. Kurulan bu Cumhuriyetin ilk Cumhurbaşkanlığına Aden Abdullah getirilmiştir. 1967 yılında Cumhurbaşkanlığına Abdurreşid Ali Şarmarke geçmiştir.

Sosyalist görüşlü Tümgeneral Siad Barre 1969 yılında gerçekleştirdiği askeri darbeyle yönetimi ele geçirmiştir. Barre, yönetimi ele alır almaz parlamentoyu dağıtmış, siyasi partileri kapatmış, anayasayı yürürlükten kaldırmış, bankaları ve çeşitli ekonomik kuruluşları devletleştirmiştir. Bu dönemde Arap alfabesinden Latin alfabesine geçilmiştir. Eğitim dili Somalice yapılmış, önemli tarım reformu yapılarak büyük muz ekim alanları kurulmuştur. Ülke genelinde sanat, spor ve eğitim alanında önemli başarılar elde edilmiştir. Afrika Birliği içinde ciddi ağırlığı olan güçlü bir devlet konumuna gelmiştir.

3 LEWIS, I. M. A Modern History of the Somalia: Nation & State in the Horn of Africa (USA: Ohio University Press, 2002), s. 80-91.

İktidarının ilk yıllarında Sovyetler Birliği ile arası iyi olan Siad Barre'nin 1977-1978 Ogedan savaşında, Sovyetler Birliğinin Etiyopya'yı desteklemesi üzerine Sovyet yönetimiyle arası açılmıştır. Barre, 1979 yılında uygulamaya koyduğu yeni anayasa ile kendisine sınırsız yetkiler tanımış ve Somali halkına her türlü zulmü yapmıştır.

Bu nedenle yüzbinlerce Somalili Etiyopya topraklarına sığınmıştır. Barre'ye karşı çeşitli dönemlerde muhalif eylemler düzenlenmiş, 1989 yılı sonlarına doğru muhalif eylemler şiddetlenmiş ve silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Bu dönemde muhalifler Barre'ye karşı, Birleşik Somali Kongresi'ni (UCS) kurmuşlardır. 1990 yılında ülkede iç savaş çıkmış ve sonunda yenilgiyi kabul eden Barre, 1991 yılında ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır. Ancak Barre'nin ülkeyi terk etmesinin ardından, ülke yönetimi konusunda anlaşılamayan muhalif gruplar silahlarını birbirlerine çevirmiş ve ülkede iç savaş başlamıştır. İç savaşla aynı zamana denk gelen kuraklık ülkede büyük bir açlık faciasının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

1992 yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararıyla Somali'ye askeri harekâta bulunulması onaylanmış ve ardından **“Umut Operasyonu”** adı verilen askeri operasyon başlatılmıştır. 1994 yılında operasyona katılan dış güçlerin Somali'den tamamen çekilmesine rağmen ülkedeki istikrarsızlık devam etmiştir. 2003 yılında Washington'daki Ulusal Savunma Üniversitesi'nde bir konuşma yapan Kenya eski Başkanı Daniel Arap Moi, konuşmasında: “Bağımsızlığını kazandığında Somali; Cibuti, Etiyopya ve Kenya'nın bazı bölümlerini almak isteyerek Büyük Somali rüyasını gerçekleştirmek üzere silahlı mücadele başlatmıştı. Sınır komşuları, bu yüzden yeniden refaha ve birliğe kavuşması durumunda Somali'nin bu iddialarını sürdürmesinden korkuyorlar.” diyerek komşularının Somali'deki huzur ve güven ortamının oluşmasından duydukları kaygıyı dile getirmiştir.⁴

Somali siyasi geçiş sürecini 2012 yılında tamamlamıştır. Bu kapsamda; 01 Ağustos 2012 tarihinde Somali Federal Hükümeti Geçici Anayasası kabul edilmiştir. 20 Ağustos 2012 tarihinde meclis görevine başlamış, Eylül 2012'de meclis ilk Cumhurbaşkanı'nı seçmiş ve Hassan Sheikh Mohamud devlet başkanı olmuştur. 08 Şubat 2017 tarihinden itibaren Somali Cumhurbaşkanlığı görevini Muhammed Abdullah Muhammed (Farmajo) yürütmektedir.

4 ELMİ, A. Abdi (2012), a.g.e., s.159.

C. Türkiye ile Tarihsel Bağlar

Türklerin Afrika ile tanışmaları Abbasiler dönemine denk gelmiş; bu dönemde İslam toprakları Kuzey Afrika'ya yayılmıştır. Daha sonra Kuzey Afrika'ya sevk edilen Türk birlikleri Mısır'da kendi hanedanlıklarını oluşturmuş ve Tolunoğulları Devleti'ni (868-905) kurmuştur. İlişkilerin yoğunluk kazanması ise Yavuz Sultan Selim'in Mercidabık seferi ile sağlanan temas ve Ridaniye Savaşı sonucu Mısır'ın fethedilmesiyle başlamıştır.

Doğu Afrika'da bugünkü Somali topraklarının kuzeyini ve kuzeyden Mogadişu'ya kadar uzanan sahilleri kontrolü altında bulunduran Osmanlı Devleti'nin bölgede varlığı ve kıta ile ilişkileri 20'nci yüzyıla kadar sürmüştür. Osmanlı Devleti, Kuzey Afrika ve Afrika'nın doğusunda kurduğu egemenliklerle uzun süre sömürgeci güçlerin Afrika'nın güneyine yayılmasını engelleyici bir set görevi görmüştür.

İlişkilerde hoşgörü politikası hâkim olmuş, halkın dini inanışları olduğu gibi korunmuş, şehirler yakılıp yıkılmamış, hatta Portekiz'in kıtaya gelişi ile harabeye dönen Mogadişu gibi şehirler yeniden eski çehresine kavuşturulmuştur. Somali'nin başkenti Mogadişu'da bazı dönemlerde Osmanlı sultanları adına para bastırılmış; sosyal ve kültürel ilişkiler güçlendirilmiştir.

Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kendi toprakları üzerindeki sömürü düzenine karşı direnci, Doğu Afrika'da sömürgecilik karşıtı olarak ortaya çıkan ve Somali topraklarının sömürgeci güçlerden arındırılarak bağımsızlığını hedefleyen anti-sömürgeci karakterdeki Mehdi hareketlerinin iç dayanışmasına zemin hazırlamıştır. Ancak Osmanlı Devleti güç kaybettiğinde ve sömürge arayışındaki büyük devletlerin Afrika üzerindeki emelleri arttıkça, Osmanlı Devleti merkezden oldukça uzak olan Afrika'daki toprakları üzerinde hâkimiyetini yitirmeye başlamıştır.

Devletin bölgede yaptığı yatırımlar ve uyguladığı politikalar, Afrika'nın doğusu ile Osmanlı Devleti arasında sosyal, kültürel, ticarî ve dinî bağlar kurulmasını sağlamış; o dönemde temelleri atılan ilişkiler ve kurulan bağlar, bugün Türkiye'nin Afrika ve Somali ile geliştirme çabası içerisinde olduğu ilişkilerde Türkiye lehine bir zemin hazırlamıştır.

Somali'de Osmanlı eserlerinden bazıları; Berberada Mısırlılar'ın inşa ettiği Osmanlı Camii, Osmanlı Kalesi, Misafir Evi, Mısır Valisinin Evi, Zeylada Zul-Kibleteya Camii Kalıntıları, Eski Mahkeme Binası Kalıntıları, Eski Müze, Su Deposu, Su Kuyuları, Gümrük Binası, Atık Caminin Kalıntıları, Mogadişu'daki

Osmanlı Kalesi, 16'ncı asırda Portekizlilerin saldırılarına karşı Osmanlı donanması paşalarından Abdülaziz Paşa'nın yaptırmış olduğu Deniz Feneri ve Camisi, Abdülaziz ve Şeyh Cebbar Camisi, Gaves Karan Camisidir.

Puntland Eyaleti Berbera Osmanlı Camii

Puntland Eyaleti Berbera Osmanlı Kalesi

Puntland Eyaleti Berbera Osmanlı İdare Binası

Mogadişu Osmanlı Kalesi

1916 yılı : Osmanlı İmparatorluğu'nun bu topraklardaki fiili varlığı sona erince Somali'nin kuzeyine İngilizler, güneyine İtalyanlar yerleşmişlerdir. Bugün Cibuti ülkesi sınırları içinde yer alan topraklar ise Fransız hâkimiyetine girmiştir.

1960 yılı: Somali bağımsızlığını ilan etmiştir.

1979 yılı: Somali'de T.C. Mogadişu Büyükelçiliği açılmıştır.

1991 yılı: Somali iç savaşa sürüklenmiştir.

1991 yılı: T.C. Mogadişu Büyükelçiliği iç savaş nedeniyle kapatılmıştır.

1993-1995 yılı: Türkiye, BM'nin sürdürdüğü 'Ümit Operasyonuna' 300 askerle katılmıştır.

2008 yılı: Somali, Ocak ayı itibarıyla Ankara’da Büyükelçilik açmıştır.

01 Eylül-01 Aralık 2010: Somali açıklarında deniz haydutluğu/korsanlık eylemleriyle mücadele maksadıyla tesis edilen Birleşik Görev Kuvveti (CTF-151)’nin komutası Türkiye tarafından üstlenilmiştir.

Ağustos 2011 ve sonrası: Türkiye’nin Somali’deki vizyonu; bir devletin kurumlarının yeniden inşa edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile Somali’de 2011 yılından itibaren insani yardım ve alt yapı yatırımları kapsamında yaklaşık 600 milyon ABD Doları harcama yapılmıştır.

01 Kasım 2011: T.C. Mogadişu Büyükelçiliği yeniden faaliyete geçmiştir.

25 Ocak 2015: Sn. Cumhurbaşkanımız Somali’ye ilk ziyaretini gerçekleştirmiştir.

03 Haziran 2016: Dünyadaki en büyük Büyükelçiliğimiz olan Mogadişu Büyükelçiliğinin açılışı Sn. Cumhurbaşkanımızın ikinci ziyaretinde, katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

SOMALİ'NİN JEOSTRAJİK ÖNEMİ

III. BÖLÜM

SOSYOEKONOMİK, SOSYOKÜLTÜREL, İDARİ VE SİYASİ YAPI

Dr. Öğr. Üyesi Per.Alb. GÜNGÖR ŞAHİN

- SOSYAL YAPI
- EYALET YAPISI
- KÜLTÜREL YAPI
- SİYASİ VE İDARİ YAPI
- GÜVENLİK TEŞKİLATI
- SAĞLIK DURUMU
- ALT YAPI
- EKONOMİK DURUM
- GÜVENLİK VE ASAYİŞ DURUMU

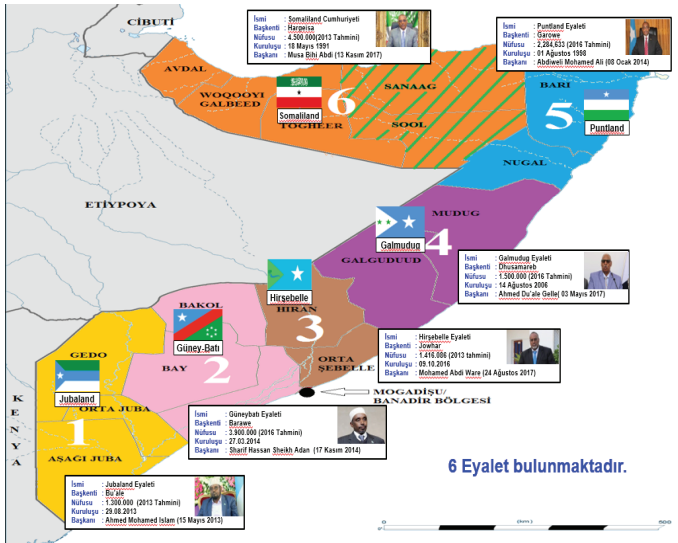
I. Sosyal Yapı

A. Nüfus

Somalililer, hamî ırkındandır. En kapsamlı nüfus sayımı 1975'te yapılmıştır. 1991 yılında başlayan iç savaştan bu yana sağlıklı bir nüfus sayımı yapılamayan Somali'nin nüfusunun 14.320.000 olduğu tahmin edilmektedir. Şehirli nüfus oranı % 37,7'dir. Etiyopya ve Kenya ile sınırları tam olarak kontrol edilmeyen ve nüfusunun yaklaşık % 60'ı göçebe olan Somali'nin kesin nüfusunu belirlemek ülkenin mevcut koşullarında mümkün görülmemektedir. Nüfus artış oranı iç savaş öncesinde göçebe gruplar arasında ortalama % 2 olarak gerçekleşirken tarımla uğraşan ve kentlerde yaşayan yerleşik gruplar arasında ortalama % 2,5 olarak gerçekleşmiştir. 2014 yılı tahminlerine göre nüfus artış oranı % 1,75'tir.

B. Etnik Yapı

Ülkedeki etnik yapı; din, kültür ve dil açısından bakıldığında çoğunluğunu Arap, Baravan ve Bantu gruplarının oluşturduğu birkaç azınlık grup dışında homojenik bir özellik göstermektedir.¹ Somalili olmayan etnik azınlık çoğunlukla ülkenin güney bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

1. Jubaland
2. Güney-Bati
3. Hirşabelle
4. Galmudug
5. Puntland
6. Somaliland

1 ELMİ, A.Abdi (2012), a.g.e., s.70.

Somalililer için kimlik denildiğinde asıl ön plana çıkan hangi kabileye ait olduklarıdır. Kimlik tanımlamasında kabile ayrımı önemli bir husustur. En büyük kabililer Haviye, İsak, Darod ve Rahanwein kabileleridir.²

C. Dini Yapı

Somali'nin sosyal hayatında İslam dininin önemli bir yeri vardır. Bunun etkisiyle oluşmuş kültür homojenlik göstermektedir. Ülke nüfusunun tamamına yakını Sünni Müslüman olarak bilinen Somali'de Şafi ekolü yaygın olarak kabul görmektedir.³ İslamiyet ilk ortaya çıktığı zamandan beri Arap Yarımadası ile etkileşim içindedir. Hatta bazı kabileler soylarını Kureyş kabilesine dayandırmaktadırlar. Bu bağlamda ülkede Arap etkisi güçlüdür.

Ç. Dil

Somali dili Kuşî dil ailesine mensup bir dil olup bu ailenin de “eski kuşî” dediği zümresine girer; bu itibarla Saho-Afar, Badaviye ve Gala dilleri ile akrabadır.

Somali'de resmi bir dil ve bu dile ait bir alfabe oluncaya kadar okuma-yazma bilenlerin sayısı yok denecek kadar azdı. Dil olarak da çeşitli diller kullanıldığı için bir birlik yoktu. Bölgeden bölgeye diller değişebilmektedir. 1960'da bağımsızlık ilanından önce İtalya, Somali'nin güney bölgesinde kolonileşmiş ve sonuç olarak Mogadişu kültürü, mimarisi ve toplum yapısında büyük ölçüde İtalya etkisi oluşmuştu. Ülkede Cibuti bölgesi Fransızca, orta kesim İngilizce ve başkent Mogadişu ve çevresi ise İtalyanca konuşmaktaydı. **Ama ortak olan dil Somalicedir. İkinci dil olan Arapça da eğitim dilini oluşturur.**

Ülkenin resmi dili **Somalicedir. Somalice 1973 yılında resmileşmiştir.** Bu zamana kadar Somali dili yazılı değildi, Somali alfabesi yoktu. Somali edebiyatı ve tarihi şifahen nesilden nesile aktarılmak suretiyle oluşturulmuştu. Resmi işlemler için İtalyan Somalisi bölgesinde İtalyanca, İngiliz himaye yönetiminin olduğu bölgelerde İngilizce kullanılması yerleşmiş bir uygulama idi.

Somali alfabesi 26 harften oluşur. Bunlardan 21'i sessiz, 5'i de sesli harflerdir. Somali dili Arapça'nın çok az etkisinde kalmış ve hatta Arapça'dan alınan kelimeler, tamamıyla Somali fonetiğinin kaidelerine uymuştur. Somali dilinde bulunan Arapça kelimelerin kendine has telaffuz şekline uygun olarak yazılabilmesi için Latin alfabesi dâhil bazı harflere maksada uyacak şekiller izafe edilerek işin bu yönü de tamamlanmıştır. Alfabeleri aşağı yukarı Arap alfabe sıralaması doğrultusunda sıralanmış olup şu şekildedir:

2 “Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics”, Worldbank Report, Ocak 2005, s.7.

3 ELMİ, A.Abdi (2012), a.g.e., s.100.

B-T-J-X-KH-D-R-S-SH-DH-C-G-F-Q-K-L-M-N-W-H-Y

b- t -j- x- kh- d- r - s- sh – dh -c- g- f-q- k- l- m- n- w- h- y

Sesli harfler de Arap harekesi doğrultusunda ifade edilmiştir.

A-E-İ-O-U / a- e-i- o -u bunlar kısa harf iken,

AA-EE-İİ-OO-UU / aa - ee - ii -oo - uu uzun harf anlamına gelmektedir.

Alfabenin kabulünden sonra Somali'de çok başarılı bir okuma-yazma seferberliği gerçekleştirilmiştir. 1973-1975 yıllarında 30 bin ortaokul öğrencisi öğretmenleri ile birlikte Somali'nin dört bir yanına dağılarak ve özellikle göçebe halkı otlaktan otlağa takip ederek büyük bir heyecan ve özveri duygusu içinde, devletin de desteği ile üç yıl içinde göçebe halkın %60'ına okuma-yazma öğretmeyi başarmıştır.

Somali halkı bir kaç yabancı dil bilmekte, bu durum onlar için normal görülmektedir. Yıllarca yabancı ülkelerin istilasına uğrayan Somali halkı, zorunlu olarak yabancı dil de öğrenmek zorunda kalmıştır. Özellikle Arapça toplum için önemli bir dildir. Çünkü sahip oldukları tek şeyleri “din”leri olan bu halkın Kur'an ve dinî ilimler konusundaki istek ve azmi Arapça'yı diğer dillerden ön plana çıkarmıştır. İngilizce de dil olarak Somali'de yaygındır. Yıllarca İngiliz sömürgesi altında bulunması ve zaten Somali'nin İngiliz ve İtalyan Somalilerinden oluşması İngilizce'yi ön plana çıkarmıştır. Ayrıca son yirmi otuz yıldır İngilizce'nin dünyada yaygınlaşması bu dilin, Somali'de kendini sağlama almasına yol açmıştır. İtalyanların zamanında başkent Mogadişu ve çevresinde yer alması nedeniyle 1960 öncesi kuşakların İtalyanca bilmelerine rağmen, genç kuşak pek fazla İtalyanca bilmemektedir.

II. Eyalet Yapısı

Somali'de 6 Eyalet bulunmaktadır. 1991 yılından bu yana sağlıklı bir nüfus sayımı yapılamadığından eyaletlerin nüfus bilgileri tahmini verilmiştir.

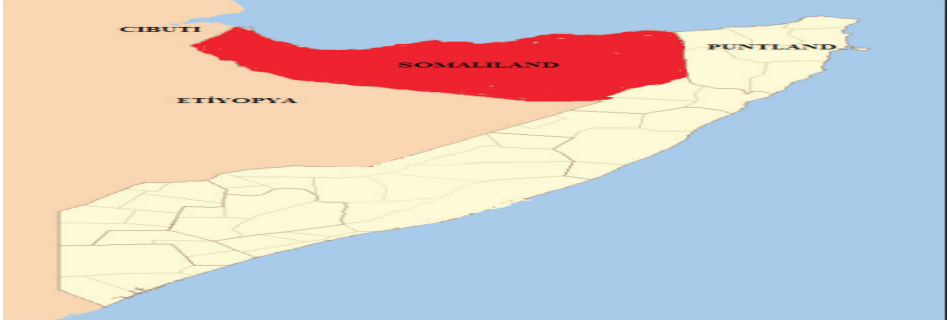
A. Somaliland Eyaleti

1. Genel Bakış

Somaliland, Kuzeybatı Somali'de, de facto bir şekilde varlığını devam ettiren bir egemen devlettir. 1991 yılında Somaliland Cumhuriyeti adıyla bağımsızlığını ilan etmiştir. Fakat günümüzde hiçbir ülke tarafından tanınmamaktadır.

Başkent	Hargeisa
Resmî Diller	Somalice, Arapça, İngilizce
Hükûmet Şekli	Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Musa Bihi Abdi
Kuruluş İlanı	18 Mayıs 1991
Nüfusu	3.500.000 (2008 tahmini)
Para birimi	Somaliland Şilini

2. Coğrafi Konumu

Toplam yüzölçümü 137.600 km² olan Somaliland, Somali topraklarının %21,5'ini kaplamaktadır. Aşağı yukarı eski İngiliz Somaliland'ı (1884 - 1960) olarak bilinen koloniyle aynı sınırlara sahiptir. Batıda Cibuti, güneyde Etiyopya, doğuda Puntland ve kuzeyde Aden Körfezi ile çevrilidir.

B. Puntland Eyaleti

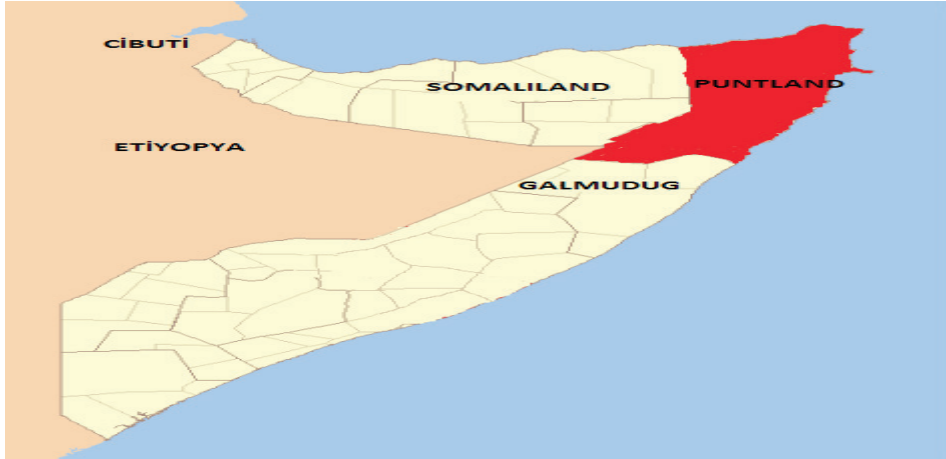
1. Genel Bakış

Puntland kuzeydoğu Somali'de bir bölgedir. Nugal eyaletindeki Garoowe kasabasına odaklanan liderleri, bölgeyi 1998 yılında özerk bir devlet olarak ilan etmiş ancak uluslararası alanda Somali'nin özerk bir bölgesi olarak tanınmıştır.

Başkent	Garoowe
Resmî diller	Somalice, Arapça

Hükûmet Şekli	Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Said Abdullah Deni
Kuruluş İlanı	01 Ağustos 1998
Nüfusu	1.285.000 (2016 tahmini)
Para birimi	Somali Şilini

2. Coğrafi Konumu

Puntland, batıda Somaliland, kuzeyde Aden Körfezi, kuzeydoğuda Guardafui Kanalı, güneydoğuda Somali Denizi, güneydeki merkez Galmudug bölgesi ve güneybatıda Etiyopya ile sınırlanmıştır. Puntland'da Afrika Boynuzu'nun ucunu oluşturan Cape Guardafui, Afrika kıtasının en doğusundaki Ras Hafun ve Karkaar dağlarının başlangıcını da içeren pek çok önemli coğrafi engel vardır.

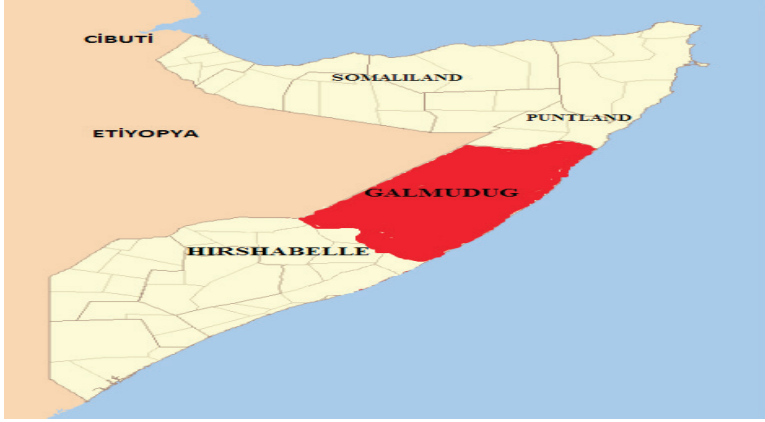
C. Galmudug Eyaleti

1. Genel Bakış

Galmudug, Somali Federal Cumhuriyeti'ni oluşturan özerk bölgelerden biridir. Ülke topraklarının ortasını oluşturan eyaletin sınırları kesin olarak tespit edilemediğinden yüzölçümünün yaklaşık olarak 78,279 km² olduğu tahmin edilmektedir.

Başkent	Dusamared
Resmî diller	Somalice, Arapça
Hükûmet Şekli	Özerk Başkanlık Sistemi
Devlet Başkanı	Ahmed Duale Gelle Haaf
Kuruluş İlanı	14 Ağustos 2006
Nüfusu	1.230.000 (2013 tahmini)
Para birimi	Somali Şilini

2. Coğrafi Konumu

Eyaletin sınır komşuları batıda Etiyopya, doğuda Hint Okyanusu, kuzeyde Puntland Eyaleti ve güneyde Hirshabelle Eyaletidir.

Ç. Hirshabelle Eyaleti

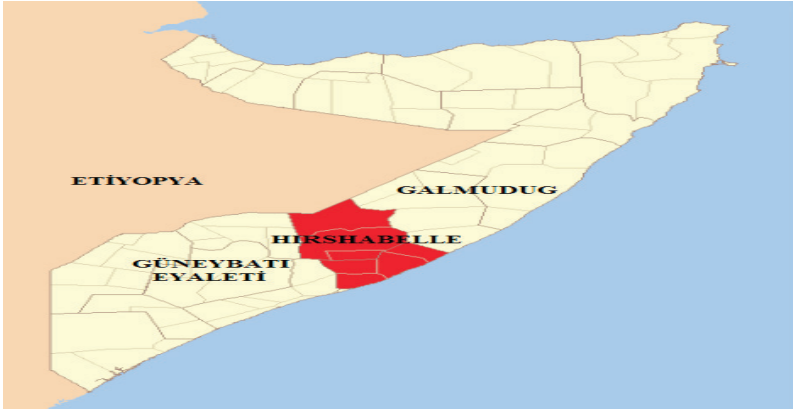
1. Genel Bakış

Hirshabelle, Somali Federal Cumhuriyeti'ni oluşturan özerk bölgelerden biridir. Ülke topraklarının güneyini ve ortasını oluşturan eyaletin sınırları kesin olarak tespit edilemediğinden yüzölçümünün yaklaşık olarak 54.178 km² olduğu tahmin edilmektedir.

Başkent	Jowhar
Resmî diller	Somalice, Arapça
Hükûmet Şekli	Özerk Başkanlık Sistemi

Devlet Başkanı	Mohammed Abdi Ware
Kuruluş İlanı	9 Ekim 2016
Nüfusu	1.770.000 (2013 tahmini)
Para birimi	Somali Şilini

2. Coğrafi Konumu

Eyaletin sınır komşuları batıda Etiyopya, doğuda Hint Okyanusu, kuzeyde Galmudug Eyaleti ve güneyde Banadir Bölgesi yer almaktadır.

D. Güneybatı Eyaleti

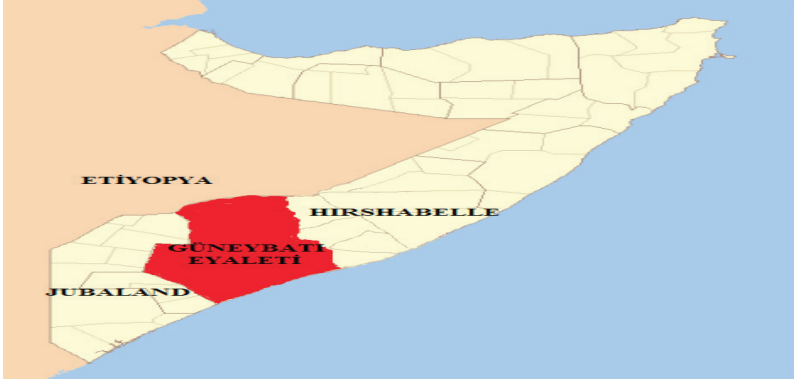
1. Genel Bakış:

Somali'nin bir eyaleti olan Güneybatı Eyaleti ülkenin güneyinde Jubba ve Shabelle nehirleri arasında yer alır. Eyalet 1 Nisan 2002 tarihinde Rahanweyn direniş ordusu lideri olan Hasan Muhammed Nur tarafından kurulmuştur.

Başkent	Baidoa
Resmî diller	Somalice, Arapça
Hükûmet Şekli	Özerk Başkanlık Sistemi
Devlet Başkanı	Sharif Hassan Sheikh Adan
Kuruluş İlanı	1 Nisan 2002

Nüfusu	2.000.000 (2017 tahmini)
Para birimi	Somali Şilini

2. Coğrafi Konumu

Eyaletin sınır komşuları batıda Etiyopya, doğuda Hint Okyanusu, kuzeyde Hirshabelle Eyaleti ve güneyde Jubaland Eyaleti yer almaktadır.

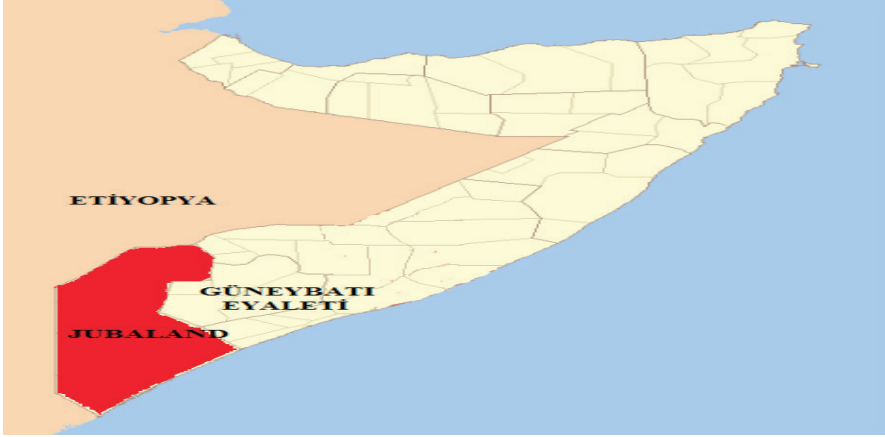
E. Jubaland Eyaleti

1. Genel Bakış

1980'lerin sonunda Barre hükümetinin siyasi otoritesi sarsılınca Etiyopya tarafından desteklenen direniş hareketleri ile Somali iç savaşı başladı. Merkezi otoritenin dağılmasından sonra Siad Barre'nin kayınpederi ve eski Savunma Bakanı General Mohamed Said Hersi, 3 Eylül 1998'de Jubaland'ın bağımsızlığını ilan etti.

Başkent	Bu'ale
Resmî diller	Somalice, Arapça
Hükûmet Şekli	Cumhurbaşkanlığı Sistemi
Devlet Başkanı	Ahmed Mohamed İslam
Kuruluş İlanı	03 Nisan 2011
Nüfusu	1.310.045 (2015)
Para birimi	Somali Şilini

2. Coğrafi Konumu

Doğusunda Güneybatı Eyaleti, batıda ve kuzeyinde Kenya ülkesi ile güneydoğudan başlayan ve güneyini kapsayan Hint Okyanusu sınırlarıdır.

III. Kültürel Yapı

A. Önemli Günler

Günümüzde Ramazan ve Kurban Bayramları ile Cuma günü dışında tatil günü olmamasına rağmen, ülke genelinde önem verilen diğer günler aşağıda belirtilmiştir. Dini gün ve bayramlar, Somali'de din adamları tarafından ay durumuna göre belirlenmektedir. Çoğu zaman Suudi Arabistan'ın belirlediği tarihler esas alınmaktadır.

Resmi Tatil Günleri;

Yılbaşı	01 Ocak
Somali Milli Ordu Günü	12 Nisan
İşçi Günü	01 Mayıs
Somali Gençlik Günü	15 Mayıs
Somaliland Bağımsızlık Günü	26 Haziran
Somali Bağımsızlık Günü	01 Temmuz
Somali Bayrak Günü	12 Ekim

Dini Tatil ve Dini Anma Günleri;

Ramazan Bayramı

Kurban Bayramı

Hicri Yılbaşı

Aşure Günü

Mevlid Kandili

Miraç Kandili

B. Toplumsal Değerler**1. Aile**

Somali'de aile denilince güç ve kuvvet akla gelir. Kişi, mensubu bulunduğu kabileye göre değerlidir. Kabile aidiyeti o kadar güçlüdür ki dinin bile önüne geçebilmektedir. Somali'de aileler geniş aileler şeklinde kendini göstermektedir. Bu aynı zamanda bir zorunluluktur. Zira varlığınız, çokluğunuz güç kuvvet demektir. Ayrıca büyük ailelerin oluşmasının nedenlerinden biri de işi paylaşan ne kadar çok kişi varsa hayatın o kadar kolaylaşmasıdır.

Somali'de kabilesel kimlik ataerkil temele dayanmaktadır. Öyle ki Somalililer isimlerini aillerindeki erkek atalarının ön adlarıyla birlikte neredeyse yirmi nesle dayanarak söylerler. Örneğin; eğer bir kişinin ismi Ali Muhammed Hasan ise; Ali onun asıl adı, Muhammed babasının adı, Hasan ise dedesinin adıdır.⁴

2. Evlilik ve Evlilik Şekilleri

Somali'de çok eşle evlilik görülmektedir. Evliliği iç evlilik (endogami) ve dış evlilik (egzogami) diye ikiye ayırabiliriz. İç evlilik kişinin eşini kendi boy veya soyu içinden seçmesi ile gerçekleşen evliliktir. Dış evlilik ise iç evliliğin zıddıdır. Kişinin eşini kendi boy veya soyu dışından seçmesidir. Somali'de evlilikler; gerek iç evlilik, gerekse dış evlilik şeklinde kendini gösterir, kesinleşmiş bir uygulama yoktur. Evlilik yaşı, toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Modern toplumda evlilik yaşı, "orta" yaşlar olarak ifade edebileceğimiz yaşlarda yapılırken tarım toplumunda "genç" diyebileceğimiz yaşta yapılmaktadır. Somalili çiftler evlilik için 16-20 yaşlarını tercih etmişlerdir. Evlenmek isteyen gençler eşlerini kendileri bulabileceği gibi, görücü usulü dediğimiz uygulama ile

4 ELMI, A.Abdi (2012), a.g.e., s.72.

de bulabilmektedirler. Yalnız kendi buldukları kişiler için ailenin en yaşlı üyesinin muvafakatı aranmaktadır.

Somalili erkek ve kadınların 30 yaş üzeri evlilikleri bulunmamaktadır. Sonuç olarak evlilikte kadın erkek arasında her tarım toplumunda olan fark burada da göze çarpmaktadır. Yani kadınlar erkeklerden daha genç yaşta evlenmektedirler.

Evlilikte, damadın ailesi gelinin ailesine başlık parası diye ifade edebileceğimiz bir para vermektedir. Bu başlık parası düğün için harcamada erkeklerin sorumluluğunun daha fazla olduğu anlamına da gelmektedir.

3. Düğün

Gençler beğendiği kızı aileleri ile istemekte, ya da ailelerinin tavsiye edeceği kız ile evlenmektedir. Kız istemeye damadın ailesi ve damat beraber giderler. Damat ve ailesinin yanlarında yüzük, küpe ve kolye gibi takı götürmesi gerekir. Zira bu takılar olmadan dünürlüğe gidilemez. Kız tarafı teklifi kabul ederse, takılar orada kalır, teklif red edilirse takılar erkek tarafına iade edilir.

Somali'de düğün öncesi nişan-söz gibi merasimler yoktur. Aileler aralarında anlaştıktan sonra nikâh yapılır ve düğün olur. 1991 yılında iç savaş başlayana kadar nikâhlar, resmi ve dini olmak üzere ayrı ayrıydı. Ne zaman ülke hükümete kaldı, nikâh kıymak için resmi bir işlem yapılamaz oldu; ülkenin kargaşa ortamına sürüklenmesinden sonra nikâhı, din adamları kıymaya başlamıştır. Nikâhlanan kişilere evlilik cüzdanı yerine geçen bir belge, nikâh kıyan din görevlisi tarafından doldurularak verilmektedir. Ama bu belge sadece evliliklerini ispat etmekle beraber, kişilerin nüfuslarına evlilikleri ile ilgili bilgiler yazılmamaktadır.

Düğünde masraflar, damadın ailesi tarafından karşılanır. Somali'de düğün genellikle Cuma günleri yapılır. Öğleden sonra başlayan merasimde damat tarafı, gelin taksisini süsleyerek konvoy halinde gelinin evine gelir. Buradan damatla beraber gelin eğlence yapılacak olan yere gider, ya da damadın evine giderek eğlenceye orada devam eder.

Düğün esnasında kadın ve erkeklerin beraber veya ayrı ayrı eğlenmesi, ailelerin dindarlık anlayışına göre değişmektedir. Kimi aile kadın erkek beraber eğlenirken, kimi aile de ayrı ayrı eğlenmeyi tercih etmektedirler. Gelinin kıyafeti beyaz gelinlik olurken, kıyafetin açık, kapalı olması da yine ailelerin tercihiyle değişmektedir. Gelinin yanında onlara eşlik eden dört genç kız bulunmakta ve geline yardımcı olmaktadır. Bu kızlar genellikle bekâr olmalıdır ki genç erkekler de onları görebilsin ve evlenmek için ilk adım olan tanışma gerçekleşmiş olsun.

Pastalarla beraber “halva” denilen bir tatlı yemek her düğünün vazgeçilmezidir. Halva; şeker, nişasta, gıda renklendiricisi ve su ile yapılan bir tatlıdır. Düğünde herkese ayrı ayrı tabaklarda pastalarla beraber, bu halva da ikram edilir. Düğünden bir hafta sonra gelin ailesinin yanına gider, orada arkadaşları, akrabaları ve komşularıyla ayrıca bir eğlence düzenlenir.

4. Boşanma

Boşanma Somali için pek yaygın bir uygulama değildir. Günümüz Somali’inde boşanmalar, nikâh kıyan din adamı veya bir başka din adamı tarafından iki şahit ile gerçekleşmektedir. Her iki taraf ellerinde nikâh kıyılınca verilen kâğıtları hocaya iade etmektedirler. Kadınların kocasından boşanma konusunda şikâyetçi olmaları çok nadirdir.

5. Giyim Kuşam

Somali toplumunun giyim-kuşamında Afrika’nın klasik renkleri olan canlı renkleri görmek mümkündür. Afrika’nın kırmızılı, yeşilli, morlu elbiseleri Somali’de de dikkat çekmektedir. Bu renklerin, toplum tarafından kabul edilmiş bir anlamı yoktur. Çeşit çeşit giymek yerine imkânları neye yeter ise o tür giysileri giyme yaygın bir durumdur.

Somalililer kıyafetlerinde İslam dininin temel ilkesi olan “örtünmeyi” kendilerine ilke olarak almışlardır. Sıcak iklimin etkisi kıyafet tercihinde kendini göstermektedir. İnce, açık renkli ve naylon tarzı kıyafet iklime göre şekillenmiştir. Erkekler pantolon veya ma’viz (eteğe benzer bir kıyafet) giymektedirler.

Somali’de kıyafetin normal hayatta bir şekli yoktur. Özel günlerde ve belirli bölgelerde kadınlar tüm bedenini saracak şekilde “**cilbab**” denilen büyük bir kıyafet giymektedirler. Başa “**kıbsar**” adı verilen ve vücudun üst kısmını da örtecek şekilde büyük olan renkli, bazen de tek renk bir bayan kıyafetidir. Kıbsarı, başa geçirilen bone ile giymek gerekmektedir. Ayrıca vücudun üst tarafını örttükten sonra, vücudun altta kalan kısmını kapatmak amacıyla giyilen “**gono**” adında bir giysi de mevcuttur. Somali’de sıcak iklimden dolayı ayakkabı giymek pek yaygın değildir. Ülkede de giyilen “**tokyo**” diye adlandırılan, parmak uçları açık, deniz terliğine benzer bir terlik giyilmektedir.

6. Beslenme ve Yemek Kültürü

Somali’de yemekler taş veya kerpiçten yapılan ocaklarda odun ateşi ile pişirilmektedir. Bu durum kadınlar için iş yükü anlamına gelmektedir. Bu yiyecek çeşitliliği kişinin imkânına göre değişmektedir. Somali’de hayvancılık yaygındır.

Somali isminden de anlaşılacağı üzere süt üretimi yaygın olduğu için tüketimi de fazladır. Hayvancılık yaygın olduğu için et fiyatları da düşüktür. Bir deve ortalama 700-2000 dolar civarındadır. Günlük et tüketimi Somali halkı için bir lüks değil, bir kültürdür.

Buzdolabı çoğu evde bulunmamaktadır. Günlük ihtiyaçlarını her gün kurulan pazardan temin etmektedirler. Ülkede tarım için belli başlı ürünler vardır. Bunlar sınırlıdır. Pirinç dış ülkelerden ithal edilir. Aşağı yukarı her akşam, barbunyaya benzer bir fasulye yemeği yenilir. Makarna, yemeğin vazgeçilmezlerindendir. Somali'de Arap kültürü bazı konularda kendini göstermektedir. Bunlardan biri de yemek yeme şeklidir. Somalililerin yemek yerken çatal kaşık yerine ellerini kullanmaları bunun bir belirtisidir. Her cuma sabahı ailelerin, aile bireyleri ile beraber “ciğer” yemesi adettir. Bugün, Müslümanların “Cuma” gününe verdiği önemden kaynaklanmaktadır. Kahvaltı çorba ve hamur kızartması ile yapılan bir yemek şeklinde geçer. Sabah kahvaltısında süt tüketilir. Ayrıca bizde kahvaltının vazgeçilmezi zeytin Somali'de bilinmemektedir.

Akşam yemek sonrasında mutlaka çay içilir. Çaylar çok şekerli olarak içilmektedir. Çay demlenirken çayın şekeri ikramdan önce topluca çaya katılır. Böyle olunca çayın yanında çay şekeri ve şeker karıştırmak için bulunan çay kaşığı da kullanılmamaktadır.

Somali'de sütün parasal bir değeri olmadığı için herkes tarafından rahatça tüketilmektedir. Somali'de yetişmeyen fakat tüm Afrika'da tüketilen bir ot olan “khat” Somalililer tarafından da tüketilen bir bitkidir. Khat bitkisi Kenya ve Etiyopya'da yetişmektedir. Naneye benzeyen bu otun tüketilmesi çok yaygın bir davranıştır. Ağza tutam şeklinde alınıp, sürekli sakız gibi çiğnenen bu ot, kişide uyarılma yaparak sürekli uyanık ve canlı kalmasını sağlamaktadır. Bu otun aynı zamanda şeker hastalığına iyi geldiğini de ifade edilse de aslında bir çeşit uyuşturucudur.

C. Örf ve Adetler

Doğumdan önce hamile kadın için eğlence düzenlenir. Doğumlar sıklıkla evde gerçekleşir. Yeni doğan çocuk ve anne 40 gün evde kalır. Doğum yapan kadını akrabaları ve arkadaşları ziyaret eder, kadına yardımcı olunur. Doğumdan 40 gün sonra bir arkadaş veya akrabanın evinde kutlama yapılır. Çocuk için isim verme töreni yapılır, isim verme törenlerinde aile ve akrabalar bir araya gelir, gelenler için genelde küçükbaş hayvan kesilir, ikram için çeşitli yiyecekler hazırlanır.

Somalili kadınlar, düğün, bayram, ramazan ve diğer kutlamalar sırasında ellerine, kollarına, ayak ve boyunlarına kına sürerler. Kına, Somali kültürünün önemli bir parçasıdır. Kına sürme çoğunlukla düğünlerden önce yapılır. Özellikle düğünlerde altın, gümüş ve kollara bilezik takılır. Özellikle dini kimlikli kişiler ve yaşlı erkekler tarafından da saç ve sakala kına sürülmektedir.

Etnik Somali'de mutfak evden bağımsız bir yerde kuruludur. Mutfağın sorumluluğu kadına aittir. Kırsal alandaki evler genellikle çamur ve sazlardan yapılan penceresiz toprak binalardır. Ev genellikle uyku alanı olarak kullanılır. Hayatın doğal akışı genellikle dışarıda geçmektedir.

Kadın ve erkek aynı zamanda kurulan sofraya oturmaz. Evde öncelikle evin reisi kabul edilen erkek veya erkekler doyurulur, hizmet edilir. Daha sonra kadın ve çocuklar sofraya otururlar.

Somali isimleri üç bölümden oluşur. İlk isim verilen isimdir ve kişiye özeldir. İkinci isim çocuğun babasının adı ve üçüncü isim çocuğun babasının babasına (dede) ait olan isimdir. Kadınlar evlendiklerinde adlarını değiştirmezler, babaları ve dedelerinin adlarını koruyarak klanlarıyla olan bağlarını sürdürürler.

Somali'de seramik, mücevherat ve ahşap oymacılığı gibi eski görsel sanatlar yapılmaktadır. Ahşap oymacılığı özellikle göçebe kabileler arasında yaygın görülür.

Somali'de de akşam tırnak kesmenin o eve fakirlik getireceği inancı yaygındır.

Akşam evin süpürülmesinin o eve uğursuzluk getireceği anlayışı da vardır.

Yeni yapılan veya var olan bir eve nazar değmemesi için cam şişelere (gazlı içecek şişesi) deniz suyu doldurularak evin dışına halkın görebileceği bir yere asılması inancı yaygındır. Bu da eve olan "kem bakış"ları önlemek için, dikkatlerin başka noktaya kaydırılması anlamında önemli bir manası bulunmaktadır.

Ayrıca akika kurbanı kesmeyen kişinin başına bela gelir, dert ve sıkıntılardan kurtulamaz inancı da vardır.

Yirmi rekât olarak kılınan teravih namazı, Somali'de sekiz rekât olarak kılınmaktadır.

Somali'de ramazanı tam bir "ibadet ayı" olarak idrak ederler. Sahura ait özel bir yemekleri yoktur, ne olursa yenilir. Fakat makarna sahurda birçok ailenin yediği ortak yemektir.

Somali'nin zengin olan Müslümanları camide iftar yemeği vererek fakir olan halka ziyafet çekerler.

Somalili Müslümanlar, ramazan ayında evde, camide, işte vb. nerede olursa olsun, on dakika bile olsa (sessizlik ve dünya işlerinden vazgeçme bir yere kapanma) itikâfa girmeyi sünnet olarak nitelendirmektedir. Bu esnada kimse ile konuşmayarak kendi içine kapanarak tam bir teslimiyet içinde bulunmak gerektiğini ifade ederler.

Özellikle öğle ve ikindi namazı öncesi camiye erken giderek, namaz vaktine kadar itikâfa girerler. Bu ibadeti günde bir defa, günde bir defa yapamayan haftada bir defa, haftada bir defa yapamayan ise ramazan ayında bir defa yapması gerektiği ifade edilmektedir.

Her Somalili doğan çocukları için akika kurbanı kesmektedir. Özellikle erkek çocuk doğduğu zaman kesmek gerektiğini ifade ederler. Akika kurbanı kesmeyen ailenin, doğan çocuğunun başına bir iş geleceği yönünde halk inancı vardır.

Somalililerin duaya çok önem verdikleri görülmektedir. Duayı bir ibadet olarak algılayan Somalililer, sadece namazdan sonra değil hayatlarının herhangi bir zamanlarında da duaya yönelerek ibadet ederler.

Somalililer çevrelerinde dinen bir yanlışlık gördüklerinde birbirlerini ikaz etmektedirler. Kendisi ikaz edilen bir kişi ise bu durumdan rahatsız olmamakta, hatta arkadaşının hassasiyetine teşekkür etmektedir.

Somali'de dört tarikat vardır: Bunlar; **Kadiriye, Ahmediye, Salahiye ve Rifaiyedir.**

Ç. Halkla İlişkilerde Dikkat Edilecek Hususlar

Baş ile selamlama, baş eğme Somali'de uygun olmayan bir davranıştır. Birbirlerini baş ile selamlamazlar. Baş ile selamlamanın aksine sarılarak selamlama yaygın olarak kullanılan selamlama çeşididir.

Farklı cinsiyetteki insanlar arasında elle tokalaşma olmaz. Somali'de bir erkeğin bir bayana tokalaşmak için elini uzatması hoş karşılanacak bir hareket değildir.

İnsanlar birbirleri ile küfürlü konuşmazlar. Küfürlü konuşmak hoş karşılanacak bir hareket tarzı değildir. Erkekler arasında birbirine iltifat etmek yanlış anlaşılabilir bir davranıştır. Erkekler birbirine iltifat etmezler. Birisine göz kırpmak cinsel bir anlam taşır, dikkat edilmesi gereken hususlardan biridir.

İnsanlar Somali'de yüksek ses yerine genelde kısık sesle konuşur, yüksek sesle konuşmak hoş karşılanmaz.

Somali'de insanlar el ile yemek yiyebilir, el ile yemek yemek kutsal bir anlam taşır.

Somali'de bacak bacak üstüne atmak normal bir davranıştır. Büyüklerin yanında bacak bacak üstüne atıldığında bu ayıp karşılanmaz.

Ülkemizde uygun bir hareket tarzı olmayan erkekler arası el ele tutuşmak Somali'de normal olarak karşılanır.

Somali'de erkeklerin geleneksel giysisi "ma'avis" olarak adlandırılan eteğe benzeyen bir kıyafettir. Etek tarzı bu kıyafetin erkekler tarafından giyilmesi gayet tabii bir davranıştır.

Somali sosyal hayatı, İslam birlik ve beraberliği esasına dayanır. İslama uygun olamayan bir faaliyet sosyal hayat içerisinde kendine yer bulamaz. Kültürel hayatı homojen bir yapıya sahiptir.

Önemli günler (doğum günü, ölüm günü, milli ve dini bayramlar) Somalililer için çok önemlidir. Mutlaka tebrik edilmek, bayramlaşmak veya anılmak isterler.

IV. Siyasi ve İdari Yapı

A. Yönetim Şekli

Somali Federal Cumhuriyeti, 1960 yılında bağımsızlığına kavuşmuş, 1969 yılında yapılan askeri darbe ile 1991 yılına kadar Tümgeneral Siad Barre tarafından diktatörlükle yönetilmiştir.

1991 yılında, kabileler ve diğer yapılar arasında başlayan ve kısa sürede merkezden tüm ülkeye yayılan iç savaş, devlet sisteminin çökmesine neden olmuştur. 1991-2012 yılları arasında bölge ülkeleri ile uluslararası kamuoyunun da desteğiyle ülkede barışı tekrar tesis etmek ve devlet kurumlarını oluşturma yönündeki çabalar etkili sonuç vermemiştir.

Bu kapsamda; 2004 yılında Federal Geçiş Hükümeti kurulmuş, ancak söz konusu hükümet ülkede merkezi bir yönetim tesis edememiştir. Ülkede oluşan yönetim boşluğunu doldurmak amacıyla 2006 yılında kurulan İslam Mahkemeleri Birliği, ABD tarafından desteklenen Etiyopya işgali yoluyla ortadan kaldırılmış, ancak işgale direnmek amacıyla kurulan ve bir yönüyle İslam Mahkemeleri Birliği ile ittifak halinde olan **El-Şebab terör örgütü** günümüze kadar varlığını

sürdürmüş/sürdürmektedir (Örgüt 10 Şubat 2012 tarihinde El Kaide terör örgütü ile birleşmiştir).⁵

Artan uluslararası çabalar sonucunda halkı korumak ve ülkede barışı sağlamak için 2007 yılında Afrika Birliği Somali Misyonu (AMISOM) kurulmuştur. **Uganda, Burundi, Etiyopya, Kenya ve Cibuti birliklerinden oluşan AMISOM yaklaşık 22.000 personeli ile faaliyetlerine devam etmektedir.** AMISOM'un, Somali polisini eğitmekle görevli bir polis gücü de bulunmaktadır. Nijerya, Uganda, Zimbabwe, Gana ve Gambiya polis kuvvetlerine mensup AMISOM Polis Gücü (yaklaşık 400 personel) faaliyetlerine devam etmektedir.⁶

Somali, kabul etmiş olduğu “Somali Geçiş Dönemini Sonlandırma Yol Haritası” doğrultusunda 8 yıl süren siyasi geçiş sürecini 2011 yılında tamamlamıştır.

01 Ağustos 2012 tarihinde Ulusal Anayasa Komisyonu tarafından “Somali Federal Hükümeti Geçici Anayasası” kabul edilmiştir. **Geçici Anayasaya göre, parlamento 54 kişilik senato (üst meclis) ile 275 kişilik alt meclisten oluşmaktadır (Parlamentonun “Halk Meclisi” olarak da bilinen alt kanadının 275 üyesi, 4 büyük kabile olan Darod, Digil/Mirifle (Rahanweyn), Dir-Isak, ve Hawiye’den (61’er milletvekili) ve küçük kabilelerin delegelerinden (31 milletvekili) temsil edilmektedir.** 54 kişilik üst kanadın seçimleri eyalet konseyleri tarafından yapılmaktadır. Toplam milletvekili sayısı **329’dur.** Cumhurbaşkanı, Parlamento tarafından seçilmekte, Başbakan ise Cumhurbaşkanı tarafından tefrik edilmektedir. Bakanlar Kurulu, Başbakan tarafından atanmakta ve parlamento tarafından onaylanmaktadır).

Klan büyüklüklerine göre belirlenerek seçilen 275 kişilik federal meclis üyeleri, 20 Ağustos 2014 tarihinde görevine başlamış ve Hasan Sheikh Mohamud, federal meclis üyeleri tarafından seçilen ilk Cumhurbaşkanı olmuştur. 16 Aralık 2014 tarihinde Başbakan Abdirashid Ali Sharmarke tarafından oluşturulan Bakanlar Kurulu 09 Şubat 2015 tarihinde güvenoyu alarak göreve başlamıştır.

2016 yılında Somali Federal Hükümeti ile federal meclis tarafından kalıcı bir anayasanın yapılması, bağımsız bir seçim kurulu ile sınırları belirleme komisyonunun oluşturulması süreci kapsamında; Bay, Bakool ve Aşağı Şabel bölgelerinden oluşan “Güneybatı Bölgesel Yönetimi” oluşturulmuştur.

Somali’de 08 Şubat 2017 tarihinde Devlet Başkanlığı seçimleri yapılmış ve eski Başbakanlardan Muhammed Abdullah Muhammed Fermacu yeni devlet başkanı olarak seçilmiştir. Fermacu, Başbakan olarak Hasan Ali Kayre’yi görevlendirmiştir.

5 MARCHAL, Roland (2011), “Harakat Al-Shabaab Al Mujaheddin”, SciencesPo Paris.

6 Federal Government of Somalia Transition Plan, 22nd March 2018

**Muhammed Abdullahi
Mohamed Farmajo**

Cumhurbaşkanı

Hassan Ali Khaire

Başbakan

1991 yılına kadar 18 idari bölgeden oluşan Somali, 2012 yılından itibaren federe devletlerini oluşturmaya başlamıştır. Hâlihazırda, Somaliland, Puntland, Juba ve Güney-Batı Federe devletlerinden oluşan Somali'de Merkez ve Hiran federe devletlerini oluşturma süreci devam etmektedir. Yürürlükte olan geçici anayasa 2012 yılında kabul edilmiştir. Yeni anayasa oluşturma çalışmaları sürmektedir.

Somali Devleti, uluslararası kamuoyunun desteğiyle yeniden yapılanmasında önemli ilerlemeler kaydetmiş olmakla birlikte, ülkede var olan kabile kültürü ve terör nedeniyle tam olarak siyasi istikrarını sağlayamamıştır.

B. Devlet Teşkilatı

1. Yasama

Somali geçici anayasasına göre Somali Federal Parlamentosu 54 kişilik senato (üst meclis) ile 275 kişilik alt meclisten oluşmaktadır. Parlamentonun “Halk Meclisi” olarak da bilinen alt kanadının 275 üyesi 4 büyük kabile olan Darod, Digil/Mirifle (Rahenweyn), Dir-İsak, Haviye'den (61 milletvekili) ve küçük kabilelerin delegelerinden (31 milletvekili) temsil edilmektedir. 54 kişilik üst kanadın seçimleri eyalet konseyleri tarafından yapılmaktadır. Toplam milletvekili sayısı 329'dur.

2. Yürütme

Somali Federal Hükümeti, Eylül 2012 tarihinde kurulmuştur. Parlamento tarafından Devlet Başkanı seçilmekte, Başbakan Devlet Başkanı tarafından tefrik edilmektedir. Bakanlar kurulu başbakan tarafından atanmakta, parlamento tarafından onaylanmaktadır. 8 Şubat 2017 tarihinde yeni Cumhurbaşkanı

(Devlet Başkanı) seçimi yapılmıştır. Eski Başbakanlardan Muhammet Abdullah Fermacu Somali'nin yeni Cumhurbaşkanı olmuştur. 01 Mart 2017 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından Hasan Ali Kayre Başbakan olarak atanmıştır.

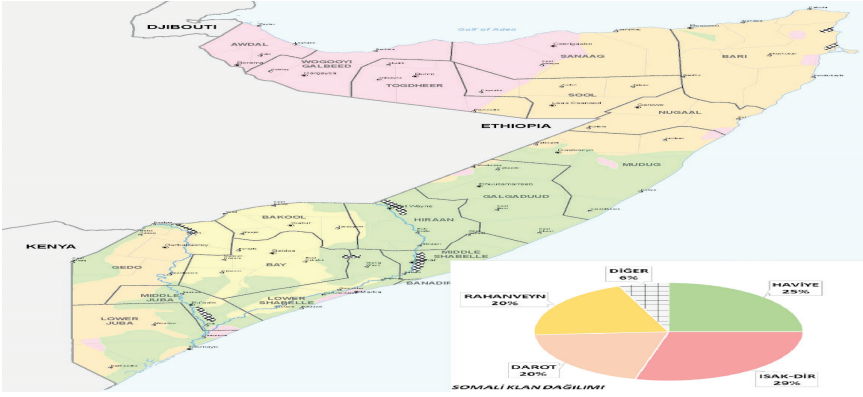
3. Yargı

Yargı yapısal olarak; anayasa mahkemesi, merkezi hükümete ve federe devletlere bağlı yerel mahkemeler olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Ancak hali hazırda Anayasa mahkemesi oluşturulamamıştır. Somali'de özellikle kırsal kesimde İslami yasalar ile geleneksel yasalardan oluşan karma medeni hukuk uygulanmaktadır. Geleneksel yasaların uygulanma alanının bulunduğu ve sosyal yapının temeli olan kabilelerin oluşturduğu ve esas olarak kan bağına bağlı akrabalık sistemine dayanan bir düzen vardır. Kabilelerde en önemli kurumlar Shir (siyasi kurul) ve Xeerbeeg'tir (adalet divanı). Siyasi konular Shir'de çözüme bağlanırken Xeerbeeg'te de tartışmalara ara buluculuk yapılır. Bu yapılarda kimse kayırlmamakta ve birbirinden şikâyetçi olan herkes dinlenmektedir. Adalet divanı, kanıtlar ve şahitlerin ifadeleri sonucu karar vermektedir.

C. 4,5 Klan Sistemi, Amaç ve Faaliyetleri

Somali halkının kabile yapılanması oldukça karmaşıktır. 4 büyük kabile ve bu kabilelere ait alt gruplar ile küçük kabileler vardır. Somalililer için kimlik olgusu tamamen hangi kabileye ait olmalarıyla ilgilidir. Dağınık, geniş ve hantal yapıya sahip olan kabileler, bu özellikleri nedeniyle siyasi birlik olarak hareket edememişlerdir. Kabileler arası üstünlük gösterme arzusu ülkedeki birliği engellemektedir. **Siyasi sistem kabile çıkarlarına göre şekillendirilmekte ve devlet içindeki atamalar 4,5 kabile sistemine göre yapılmaktadır.** Bu kapsamda, kamu görevlerine personel atamalarında kabileler arasında denge gözetilmekte, liyakat yerine biat kültürü öne çıkmaktadır. Görevin en iyi şekilde yapılması yerine, ait olunan kabileye hizmet edilmesi beklenmektedir.

Somali'de kabilelerin ülke coğrafyasındaki demografik dağılımı aşağıda bulunan haritada gösterilmiştir.

Dört büyük kabilelerden olan İsak-Dir kabile üyeleri Şeyh Is-Haak Bin Ahmed adında atadan geldiklerine inanırlar. İsak-Dir kabilesinin ülke nüfusuna oranı % 29 (İsak %22, Dir %7) civarında olup, daha çok Somali'nin kuzey-batısında yer alan Awdal, Wogooyi Galbeed, Togdheer bölgeleri ile Sanag ve Sool bölgelerinin batısında, yer yer ise ülkenin diğer bölgelerinde de görülmektedir. İshak-Dir kabilesinden dikkat çeken bazı şahsiyeler; Abdurahman Ahmed Ali Tuur (Somaliland ilk Başkanı), Fowsiyo Yusuf Haji Adan (Somali eski Dışişleri Bakanı), Mo Farah (uzun mesafe koşucu ve olimpiyat şampiyonu), Muhammed Hasan Abdullahi (Somaliland Silahlı Kuvvetler Genel Sekreteri), Mohammed Saeed Duale (para transferi şirket yöneticisi), Muhammed Hacı İbrahim Egal (Somali eski Başbakanı)'dır.

Dört büyük kabilelerden olan Hawiye kabile üyeleri Hawiya Irrir adında atadan geldiklerine inanır ve Samaale oğlu Irrir vasıtasıyla kökenlerinin Haşimi soyuna kadar gittiğini düşünürler. Hawiye kabilesinin ülke nüfusuna oranı % 25 civarındadır. Bölgesel olarak; Banadir (Başkent Mogadişu), Orta Shabelle, Hirshaan, Galgaduud ve Mudug bölgesinin güneyinde bulunmaktadır. Hawiye kabilesinde dikkat çeken bazı şahsiyetler; Şeyh Ali Dhare (İslam Mahkemeleri kurucusu), Salaad Gabeyre Kediye (Asker ve devrimci), Abdigasim Salad Hassan (Somali Başkanı 200-2004), Abdullahi Issa (Somali Başbakanı 1954-1960), Ali Mehdi Muhammed (Somali Başkanı 1991-1995), Hasan Şeyh Mahmut (Somali Cumhurbaşkanı), Mohammed Farrah Aidid (Somali Başkanı 1995-1996), Sharif Ahmed (Somali Başkanı 2009-2012), Hasan Dahir (İslamcı devrimin lideri 2006-2009)'dır.

Dört büyük kabilelerden olan Darod kabile üyeleri atalarının 10 veya 11 yüzyılda Arap Yarımadasından gelerek Somali'ye yerleştiği düşünülen Abdurahman Bin

İsmail El Jabarti (Darod)'ye dayandırır ve Haşimi soyundan geldiklerine inanırlar. Darot kabilesinin ülke nüfusuna oranı % 20 civarında olup; daha çok Sanag, Sool, Bari, Nugal bölgeleri ile Mudug bölgesinin kuzeyi ve Kenya sınırındaki Gedo, Orta Juba ve Aşağı Juba bölgelerinde görülmektedir. Darod kabilesinden dikkat çeken bazı şahsiyeler; Abdi Farah Shirdon (Somali eski başbakanı), Abdirahman Mohamud Farole (Putland başkanı), Abdirashid Ali Sharmarke (Somali eski cumhurbaşkanı 1967-1969), Abdullah Yusuf Ahmed (Puntland başkanı), Ali Matan Hasbi (Somali ilk pilotu ve hava kuvvetleri komutanı 1959-1978), Mohammed Abdullah Mohammed (Somali başbakanı), Ömer Abdirashid Ali Sharmarke (başbakan), Siad Barre (devlet başkanı), Shire Jama Ahmed (Somali latince yazısını tasarlayan kişi)'dir.

Rahanveyn kabilesinin ülke nüfusuna oranı % 20 civarındadır. Üst kimlik olarak bu kabile ismi kullanılmakla birlikte Rahanveyn Kabilesi Digil ve Mirifle alt gruplarını ihtiva etmektedir. Ülkenin güneyinde Bakool, Bay ve Aşağı Shabelle bölgelerinde yaşamaktadırlar. Rahanweyn kabilesinden dikkat çeken bazı şahsiyetler; Abdihakim Mohamoud Haji-Fagi (Somali eski Savunma Bakanı), Abdullahi Haji Hasan Muhammed Nur (Somali eski Dışişleri Bakanı), Muhammed İbrahim (Geçici Ulusal Hükümetin Eski Bakanı), Mohamed Osman Jawari (Somali Federal Parlamentosu Başkanı), Mohamed Sheikh Hassan (Somali Savunma Bakanı), Şeyh Muhtar Muhammed Hüseyin (eski Parlamento Başkanı ve eski geçici Somali Başkanı)'dır.

Diğer küçük ve alt kabile durumunda bulunan % 6'lık dağılımın ise ülkenin kuzey doğusunda Bari bölgesinin sahil kesimleri ile güneyde nehir yatakları ile havzalara yakın iç bölgelerde yoğunlaştıkları görülmektedir.

Babadan oğula geçen kabile yapısı, Somali'de sosyal ve siyasi hayata hükmetmektedir; fakat istikrarı sağlamak ve ulus bütünlüğü oluşturabilmek için yeterli değildir. Geçmişte bu kabileler doğal kaynaklar ve toprak için birbirleriyle mücadele etmişlerdir. Bir kabileye veya bir alt kabileye sadık olmak, diğer bağlılıkların, değerlerin üstünde yer almaktadır.

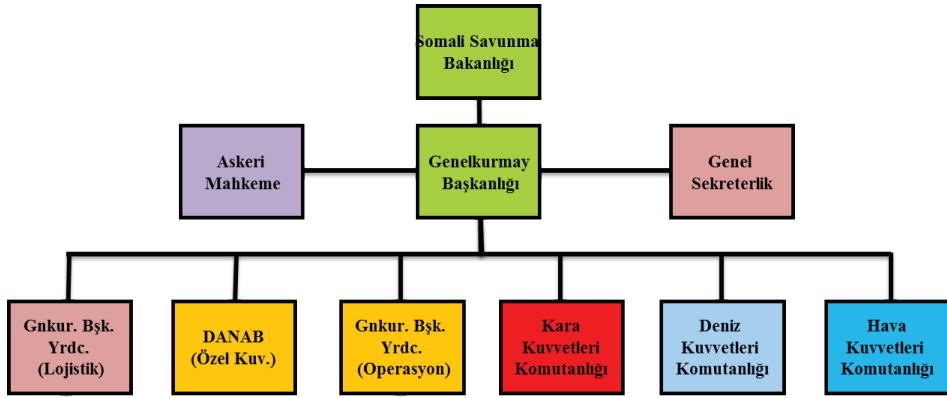
Kabile akrabalığı Somali kültür ve siyasetinde önemli rol oynamaktadır. Kabileler toprak özelliklerine sahiptir. Genelde kabileler bir kabile başı tarafından yönetilir. Kabileler arasında ittifak ilişkisini güçlendirmek için farklı kabilelerden olan kişilerle de evlenilerek kabileler arası geçiş görülür. Karışık gruplardan oluşan kabileler daha çok göçebe/bedevi bir yaşam tarzı sürdürmektedir.

V. Güvenlik Teşkilatı

A. Silahlı Kuvvetler Teşkilatı

1. Teşkilatı, Konuş ve Kuruluşu

Somali Silahlı Kuvvetlerinin (SSK) kuruluşu 1960 yılıdır. Silahlı Kuvvetler Cumhurbaşkanı'nın başkomutanlığında anayasal olarak ulusun egemenliği ile ülkenin bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumakla görevlidir. Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı Cumhurbaşkanı'na bağlıdır.

Somali Silahlı Kuvvetleri; Kara, Deniz, Hava ve Polis kuvvetlerinden oluşmaktadır. Silahlı Kuvvetler iç savaştan önce Afrika'nın en büyük ordularından biridir. Ordu, 1991 yılında Barre rejiminin devrilmesinin ardından terhis edilmiştir. Ocak 2014 tarihi itibarıyla ülkenin güvenlik sektörü Savunma, Milli Güvenlik ile İçişleri ve Federalizm bakanlıkları tarafından denetlenmektedir. Puntland ve Somaliland'ın ise kendi güvenlik güçleri bulunmaktadır.

30 Mart 2019 tarihi itibarıyla Tuğg. Odowa Yusuf RAGE Somali Cumhurbaşkanı tarafından Somali K.K.K. olarak atanmıştır.

2. Bütçesi ve Genel Bütçeye Oranı

Federal Hükümet bütçesinin çok kısıtlı olması nedeniyle, Somali Silahlı Kuvvetlerinin [Somali National Army (SNA)] arazi ve altyapı ihtiyaçları için ödenek ayıramamakta, SNA'nın birimlerinin çalışır halde tutulması için gerekli işletme giderlerinin tamamına yakını diğer ülke ve uluslararası toplum kuruluşları tarafından sağlanmaktadır.

3. İnsan Kaynakları

Ülke içinde yaşayan Somali halkına ilave olarak dünyanın farklı ülkelerinde (ABD, İngiltere, İtalya, Etiyopya, Kenya, Uganda ve diğer) yaşayan çifte vatandaşlığa sahip Somali diasporasıdır.

4. Askerlik Sistemi

Zorunlu askerlik mevcut değildir. Somali ordusunda yaklaşık 22.000 paralı asker (Kayıt sistemi bulunmaması nedeniyle tam mevcut bilinmemektedir.) bulunmaktadır.

Somali'de 2017 yılı itibari ile asker maaşı ödemelerinin %70'i Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Birleşik Arap Emirlikleri tarafından, kalanı ise Somali Devleti tarafından yapılmaktadır. Somali Silahlı Kuvvetlerinde kayıtlı olan askerlerin bir kısmı sadece ihtiyaç duyulduğunda göreve çağrılmakta, görevde olduğu süre oranında maaş almakta, diğer zamanlarda ise ihtiyaç olduğunda gelmesi için çok az miktarda ödeme yapılmaktadır. Somali Türk Görev Kuvveti (STGK) Komutanlığınca yetiştirilen harp okulu ve astsubay okulu öğrencileri ile erlerin maaşları beş yıl süre ile STGK Komutanlığı tarafından ödenmeye devam etmektedir.

5. Seferberlik Sistemi

Seferberlik Sistemi yoktur.

6. Somali Silahlı Kuvvetlerinin Mevcut Yapılanması

İç savaş öncesinde Afrika kıtasının en büyük ve önemli silahlı kuvvetlerinden biri olan Somali Silahlı Kuvvetleri (SNA), iç savaş sırasında diğer tüm devlet kurumları gibi tamamen dağılmıştır. Ülke genelinde savaş ağaları, kabileler ve bağımsız milis güçleri savaş süresince faaliyetlerini devam ettirmiş, hükümet yapılanması ile birlikte SNA'nın tekrar yapılandırılması için çalışmalara başlanmıştır.

SNA'nın tamamına yakınına Karada Kuvvetleri Komutanlığı teşkil etmekte, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı mevcudu 350, Hava Kuvvetleri Komutanlığı mevcudu ise 140'tır. Kara Kuvvetleri Komutanlığı, tüm ağır silahların iç savaş süresince tahrip olması ve ülkeye uygulanan BM ağır silah ambargosu nedeniyle hafif silahlara sahip piyade sınıfından oluşmaktadır.

Halen ülkede, Genelkurmay Başkanlığı Karargâh binası haricinde, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları ile ast birlikler de dâhil olmak üzere düzenli bir

kışla, askeri üs, karargâh binası veya ofis bulunmamakta, karargâh faaliyetleri çok kısıtlı imkânlarla yerine getirilebilmektedir.

Hava Kuvvetleri Komutanlığına ait sadece Mogadişu Uluslararası Havaalanı kompleksine komşu bir üs arazisi mevcuttur. Tüm Hava Kuvvetleri Komutanlığı personeli burada bulunmaktadır. Halen Hava Kuvvetlerinin uçar unsuru, pilot, teknik bakım personeli ile hava kontrolörü gibi uzman personeli bulunmamaktadır.

Somali Deniz Kuvvetleri Komutanlığına Türkiye Tarafından Hibe Edilen Nekton Marka Botlar

Mogadişu'da Deniz Kuvvetleri Komutanlığına ait üç ayrı askeri bölge bulunmakta, ancak bu bölgelerdeki binalar iç savaş döneminde harap olduğundan, ofis veya karargâh olarak kullanıma uygun değildir. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı personeli eski bir binayı karargâh olarak kullanmaktadır. Komutanlığın, Türkiye ve İtalya tarafından hibe edilen 8 adet silahsız bot haricinde deniz vasıtası bulunmamaktadır. Botlar, sivil ticaret limanında bağlıdır. Teknik altyapı sahibi personel eksikliği nedeniyle botların bakımı düzenli olarak icra edilememektedir.

Afrika Birliği Somali Misyonu (AMISOM) ile birlikte El-Şebab terör örgütüne karşı en büyük mücadeleyi veren SNA'nın kalıcı yapılandırılması maksadıyla yapılan çalışmalara tüm uluslararası toplum destek vermektedir. Bu konuda Türkiye haricinde temel aktörler, "BM Somali Yardım Misyonu" (UNSOM),

“Afrika Birliği Somali Misyonu” (AMISOM), Avrupa Birliği Eğitim Misyonu” (EUTM), ABD (özel güvenlik şirketi “Bankroft” aracılığı ile), İngiltere ve Birleşik Arap Emirlikleri bulunmakta, ancak bu alandaki en büyük destek Türkiye tarafından yapılmaktadır.

B. Kolluk Teşkilatı (Polis, Jandarma, Sahil Güvenlik vb.)

Somali devletinin sınırlı sayıda polis kuvveti mevcuttur. Güvenlik meskûn mahallerde askerler tarafından sağlanmaktadır. Kırsal kesimde güvenlik kabilelerin silahlı kanadıyla yürütülmektedir. Devlet kurumlarının işlerliği kısıtlı seviyededir.

Güvenliğin sağlanmasına yönelik en yaygın tehdit 5000-6000 civarında militanı olduğu tahmin edilen ve ülke genelinde birçok kırsal kesimi kontrolü altında bulunduran El-Şebab örgütü ile zaman zaman kırsal bölgelerde kaynak paylaşımına (toprak ve su) bağlı olarak meydana gelen kabileler arası çatışmalardır. Bahse konu çatışmalar bölge liderleri ile toplumun ileri gelen büyüklerinin arabuluculuğu ile genellikle kısa süreli olmakta, bununla birlikte ülkede istikrarlı bir ortam yaratma çabalarına zarar vermekte ve siyasi birliğin sağlanmasında gecikmelere sebebiyet vermektedir.

2007 yılından itibaren Somali’de faaliyet gösteren, 2012 yılında El-Kaide terör örgütüne bağlılığını ilan eden El-Şebab terör örgütü, 2014 ve 2015 yıllarında AMISOM ve SNA’nın icra ettiği ortak operasyonlar sonucunda önemli merkezlerde ve şehirlerde kontrolü kaybetmiştir. Bununla birlikte; güvenlik güçlerinin alan hâkimiyetini sağlayacak kapasitede olmaması nedeniyle, özellikle ülkenin güneyindeki kırsal kesimlerde hâkimiyetini sürdürmekte, başta başkent Mogadişu olmak üzere büyük şehirlerde bombalı saldırı, hükümet yetkililerine suikast ve hükümet kurumlarına saldırı gibi terör faaliyetlerine devam etmektedir.

VI. Sağlık Durumu

A. Hastane/ Sağlık Ocağı Durumu

Sağlık hizmetleri son derece sınırlıdır. Yapılan yardımlar sayesinde ve sivil toplum kuruluşları tarafından sağlık şartları iyileştirilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye tarafından 2011 yılından itibaren mülteci kampları ve şehirlerde ilaç dağıtımları gerçekleştirilmiştir. Sağlık Bakanlığı işbirliğinde Mogadişu ve civarında kurulan dört adet sahra hastanesi 2011 yılından itibaren hizmet vermeye başlamıştır.

Mogadişu'da bulunan eski Digfer Hastanesinin yanına yapılan **Türk Hastanesi (Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi) kapasite ve teknoloji açısından Doğu Afrika'nın en modern hastanelerinden biri konumundadır.** Bünyesinde Türk ve Somalili doktor ve personelin çalıştığı hastane ile hem Mogadişu'da yaşanan sağlık alanındaki sorunlara çözüm bulunmuş hem de Somalili doktor, hemşire ve idarecilerin uzun vadede eğitimlerine destekte bulunarak Somali'de sağlık alt yapısının iyileştirilmesine kalıcı bir katkı sağlanmıştır.

İlaç ve tıbbi malzemeler büyük oranda sivil toplum ve uluslararası kuruluşlar tarafından temin edilmektedir.

B. Yaygın Hastalıklar

Somali'de kötü yaşam koşulları, yetersiz beslenme, su kirliliği, hijyen ve sahra şartları nedeniyle, sıtma başta olmak üzere ishal, tifo, kolera, tüberküloz, hepatit, kalp damar hastalıkları, göz hastalıkları, bakteriyel hastalıklar, alt solunum yolu hastalıkları ve yetersiz beslenmeye dayalı hastalıklar yaygındır.

VII. Alt Yapı

A. İletişim

Somali'de iletişim alt yapısı 2013 yılından önce Federal Hükümet tarafından yapılmaya çalışılmış, ancak Somali'de 2013 yılından sonra özel şirketler aracılığı ile ele alınmış ve 40 milyon dolarlık bir yatırım ile ülkede iletişim ve internet ağları oluşturulmuştur. Somali'de telekomünikasyon o kadar önemlidir ki günlük hayatta para alışverişi dahi telefonla yapılmaktadır. Bu hizmet Hormuud, Somtel, Nationlink, Netco ve Somafone gibi şirketler aracılığı ile yürütülmektedir.

B. Ulaştırma

Ulaşım sistemi pek yeterli değildir. Ülkede demiryolu bulunmamaktadır. Yaklaşık 22.100 km.lik karayolunun ancak % 15'i asfalttır. El-Şebab terör örgütünün eylemleri nedeniyle ülke içinde karayolu ulaşımı sağlanamamaktadır.

Ülkede içinde ulaşım ağırlıklı olarak minibüs ve “**Tuk Tuk**” adı verilen üç tekerlekli araçlar ile sağlanmaktadır.

Dış ticarete büyük ölçüde denizyollarından yararlanılır. Mogadişu, Kismayo, Berbera, Laskhorey, Bosaso ve Marka şehirlerinde modern açık deniz limanları vardır.

Ülkede Mogadişu, Borama, Hergeisa, Kismayo, Berbera, Galgudut, Galkayo, Garowe, Obbia, Taleh, Gardo havaalanları bulunmaktadır.

Mogadişu Havaalanı 2013 yılından itibaren Türk Favori firması, Mogadişu Limanı ise 2014 yılından itibaren Türk Albayraklar A.Ş. tarafından işletilmektedir. Havaalanı ve liman vergileri Somali ekonomisinde önemli yer tutmaktadır.

C. Ülkeye Ulaşım İmkânları

Ülkenin komşu ülkelerle olan bağlantısını sağlayan karayolları mevcuttur. Ancak büyük oranda bakımsız durumdadır. Ülkeye ulaşım komşu ülkelerdeki havayolu taşımacılığı ile sağlanmaktadır. Uluslararası hava taşımacılığına açılımı ve Türkiye ulaşımı, Türk Hava Yolları A.Ş. üzerinden Mogadişu-İstanbul seferi ile her gün tarifeli olarak yapılmaktadır.

VIII. Ekonomik Durumu

A. Gelir Kaynakları

Somali'de etkin bir vergi sistemi olmaması nedeniyle Hükümetin gelirleri sınırlıdır. Mevcut güvenlik sorunu nedeniyle Somali dış yatırımcıyı yeterince çekememektedir. Deve yetiştiriciliği ve balıkçılık Somali'de önemli bir gelir kaynağıdır. Canlı hayvan, odun kömürü ve muz en çok ihraç edilen ürünlerdir.

Ülke ekonomisi tarım üzerine yoğunlaşmış durumdadır. Tarım sektöründen sonra en büyük pay hizmet sektörünün elindedir. Ülke arâzisinin % 15'i ekime müsâitolmasına rağmen % 2'lik bir bölümde ekim yapılır. Nehirler boyunca

uzanan topraklar oldukça verimlidir. Başlıca tarım mahsulleri mısır, darı, susam, fasulye, pamuk, şekerpancarı, sakız, süpürge darısı, kapole ve muzdur.⁷

B. Gelir Dağılımı

Kişi Başına düşen milli gelir 600 ABD Doları civarında olan ülkede günde 1 ABD Doları ücret ile çalışan kişi sayısı oldukça yüksektir. GSYH'nın %59'unu tarım oluşturmaktadır.

Somali neredeyse ihtiyacının tamamını ithal eden bir ülkedir. Ülkede herhangi bir sanayileşme, üretim tesisi bulunmamaktadır.

Ülkede hizmet ve mal dolaşımı dolar ile yapılmaktadır. Resmi para birimi olan Somali Şilini neredeyse hiç kullanılmamaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu kötü ekonomik durum enflasyonun belirlenmesini de engellemektedir.

İhracat yapılan ülkelerin başında Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) gelmektedir. İthalatta da BAE başı çekmekle beraber Cibuti, Hindistan, Kenya, Çin ve Pakistan'a da ihracat yapılmaktadır. Ülke ekonomisi açısından BAE önemli bir rol üstlenmektedir.

C. Önemli Endüstri Merkezleri

Somali sanayi olarak da gelişmemiş bir ülkedir. Ülkede petrol rafinerisi, çok az sayıda olan gıda maddeleri fabrikaları ve az sayıda hazır giyim atölyeleri mevcuttur. Ton balığı ve paket tesisleri de Somali endüstrisi içinde yer alır. Uranyum, demir, titanyum, kalay, boksit, doğalgaz ve petrol Somali'de çıkartılmakta olan yer altı ürünleridir.

Ç. Bankacılık Sistemi

Ülkede aktif bankacılık hizmeti sunan Salaam Somali Bank Mogadishu, Dahabshil Bank, Amal Bank, Premier Bank bulunmaktadır.

2002 yılında kurulan Hormuud Telekomünikasyon Şirketi, Doğu Afrika'ya mobil bankacılığı getirmiştir. Somali'de 2014 Dünya Bankasından alınan bilgiye göre yetişkinlerin %40'ının mobil banka hesabı bulunmaktadır.

⁷ Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) (2018), “Somali Ülke Bülteni 2018”, s.21

IX. Güvenlik ve Asayiş Durumu

A. Yasadışı Gruplar

Somali'de 1960 yılında iktidara gelen Siad BARRE'nin 1991 yılında darbe sonucu devrilmesinden sonra istikrar bir daha sağlanamamıştır.

Güvenlik ve asayişin sağlanamaması ülkedeki terör örgütlerinin faaliyetlerine zemin hazırlamıştır.

1. El-Şebab Terör Örgütü

Somali'deki güvenlik tehdidinin kaynağını esas olarak El-Şebab terör örgütü teşkil etmektedir. Somali'de bir İslam devleti kurulması ile hilafetin yeniden canlandırılmasını savunan El-Şebab Terör Örgütü, baştan beri ideolojik olarak bağlı bulunduğu El Kaide ile 10 Şubat 2012'de resmen birleşmesinden sonra uluslararası terör faaliyetlerinde bulunma imkânlarını artırmıştır. El-Şebab, ülkeye gelen yabancılar, ülkede faaliyet gösteren siyasetçiler ve ülkede bulunan her türlü güvenlik gücü açısından en önemli tehdit unsurudur.⁸

2. DEAŞ Terör Örgütü

DEAŞ terör örgütünün Somali uzantısı Ekim 2015'de El Kaideden ayrılarak DEAŞ TÖ Lideri El Baghdadi'ye bağlı olduğunu duyurmuş ve Somali Puntland eyaleti Galgala Dağları Bölgesine yerleşmiştir. Örgüt lideri Abdülkadir Mumin'dir. Örgütün Mayıs 2018 itibarıyla ülkede 75-150 kadar mensubu olduğu değerlendirilmektedir.⁹

3. Ülkede TSK Varlığına Yönelik Tutumlar

Türkiye Cumhuriyeti'nin Somali'ye koşulsuz yardımları nedeniyle Somali halkında Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik sevgi ve saygı beslenmektedir.

⁸ WISE, Rob (2011), "Al Shabab", Center For Strategic and International Studies, CSIS.

⁹ Country Reports on Terrorism 2016, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism, July 2017, s.54.

IV. BÖLÜM

İÇ SAVAŞ VE ÇÖZÜM BEKLEYEN SORUNLAR

Dr. Öğr. Üyesi Per.Alb. Güngör ŞAHİN

- KABİLE VE KLAN YAPISI
- İÇ BARIŞ VE GÜVENLİK SORUNU
- TERÖRİZM
- KURAKLIK
- KURUMSAL DEVLET YAPISININ    MESİ
- KORSANLIK/ DENİZ HAYDUTLUĞU
- ULUSLARARASI KURUM VE KURULUŞLAR ARASINDAKİ EŞGÜDÜM SORUNU

İtalyanların Haziran 1960'da hâkim oldukları bölgelerden çekilmeleri sonucu 1 Haziran 1960'da bağımsızlığını ilan eden İtalyan Somalisi, İngilizlerin Temmuz 1960'da kendi hâkim oldukları bölgeden çekilmeleri sonucu İngiliz Somalisi ile birleşmiştir. Haziran 1961'de ülke genelinde yapılan referandum sonucu ilk Somali anayasası yürürlüğe sokulmuştur. Bu anayasa Avrupa modeline uygun bir şekilde parlamenter ve demokratik bir ülkeyi amaçlamaktaydı.

Somali'nin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte; Cibuti (Fransız Somalisi), Kenya ve Etiyopya'nın da bir kısmını içine alacak şekilde Somali nüfusunun yoğun olduğu yerleri Somali ile birleştirecek "Büyük Somali" ideolojisi şekillenmiştir. Ancak Somali hükümetinin, Etiyopya ile 16'ncı yüzyıldan bu yana süren anlaşmazlığı bir kenara bırakarak, Etiyopya ve Kenya ile ilişkilerini düzeltme yoluna gitmesi, Büyük Somali düşüncesini taraftarı ordu dâhil olmak üzere birçok Somalilinin öfkesine yol açmıştır. 1969 yılında General Mohamed Siad Barre'nin beklenmedik bir şekilde parti tabanlı anayasal demokrasiye son verip yönetimi devralmasıyla siyasal düzen değişmiştir. Yapılan darbe ile birlikte yürütme ve yasama gücü Barre'nin liderliğini yaptığı ve 20 üyeden oluşan Yüce Devrim Komisyonu'na (YDK) devredilmiştir. YDK ilk yıllarında yeni binalar ve eğitim merkezleri inşa etmiştir. Ayrıca o yıllarda yeni neslin tanık olacağı en büyük olay, 1971 yılında YDK tarafından göreve atanan 21 kişiden oluşan dil komisyonu tarafından Somali dilini yazılı hale getirme ve 10 bin kelimedenden oluşan Somali sözlüğünü oluşturulmasıdır. Ardından ülkede ekonomik ve ideolojik olarak Sovyetler Birliği'ne bağımlı bilimsel sosyalizmi benimsenmiştir.

Ayrıca aşırı İslamcı grupların ve İslam ülkelerinin desteğini almak adına da İslam ve bilimsel sosyalizm ilkelerine bağlı kalınacağını açıklanmıştır. Barre'ye göre İslam ve bilimsel sosyalizm çatışmamaktaydı. Barre ayrıca haber alma esasına dayalı ulusal güvenlik servisi kurup, politik özgürlükleri kısıtlamıştır.

1974 yılında YDK ile Sovyet Birliği arasında dostluk esasına dayalı antlaşmalar yapılmıştır. 1972 yılında Etiyopya-Somali sınır tansiyonu yükselmiştir. 1970'lerin ortalarında Kuzey Somali Özgürlük Cephesi, Ogedan bölgesine yönelik gerilla faaliyetlerine başlamıştır. 1975'te Etiyopya İmparatoru Haile Selassie'nin devrilmesi sonucu Rusya'nın da desteğini alan Somali, Etiyopya'yı işgal edip Ogedan bölgesini yeniden topraklarına katmak istemiştir. Ancak Etiyopya'da kurulan yeni hükümet Batı'dan uzaklaşıp Sosyalist yapıyı benimsemiştir. Bunun üzerine Sovyetler Birliği, Somali ile olan ilişkilerini kesip Etiyopya'yı desteklemeye başlamıştır. Sovyet Rusya, Etiyopya'ya 10.000-15.000 civarında Küba birliği yollayıp, 1977-1978 Ogedan savaşını Etiyopya'nın kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. Ancak iki komşu ülkenin kısa sürede siyasal ve ekonomik kriz içine sürüklenmesi aslında

bu savaşın bir galibi olmadığını göstermektedir. Savaş esnasında, Barre muhalifi askeri kanattan birçok kişi Barre'yi devirmek için girişimlerde bulunmuş, ancak başarısız olmuşlardır. Somali, Etiyopya ile yapılan savaştan mağlup çıktıktan sonra Barre'ye yönelik eleştiriler artmaya başlamıştır. Savaşın ardından Siad Barre, başında bulunduğu hükümeti devirme teşebbüsünde bulunlara yönelik saldırılarda bulunmuştur. Orduya, kendi halkına yönelik bombalamalarda bulunma ve tüm binaların yerle bir edilmesi emrini vermiştir.¹

1988 yılında Barre'nin emriyle eski İngiliz Somaliland'ın başkenti Hargeysa savaş uçakları tarafından bombalanmış, binlerce sivil ve asi öldürülmüştür. Bu olay uzun yıllar boyunca devam edecek olan sivil savaşın başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1980'lerin sonuna doğru kuzey bölgelerde etkin olan muhalif gruplar, Somali'nin orta ve güney kesimlerine doğru yayılmışlardır. Muhalif grupların bu hareketleri sonucu, binlerce Somalili evlerini terk edip Etiyopya, Kenya ve Cibuti'de mülteci grupları oluşturmuşlardır. Dağılan Somali ordusu mensupları kendi kabile birliklerine katılmışlardır. Siyad Barre, Temmuz 1991'de merkezi hükümetin yıkılmasının ardından muhalifler tarafından görevden alınıp Nijerya'ya sürülmüş ve 1995 yılında ise Logo'sta vefat etmiştir.

1991 yılında Barre rejiminin yıkılması ile birlikte ülke içindeki klan tabanlı gruplar sınır mücadelesi için kendi aralarında savaşmıştır. Rejimin yıkılmasının ardından Somali'yi kurtarmak amacıyla 14 adet ulusal uzlaşma konferansı düzenlenmiştir. Bunlardan ilki Cibuti Hükümetinin 15-21 Temmuz 1991 yılları arasında düzenlediği konferanstır. Ardından yine Cibuti tarafından 2000 yılında 13'üncü konferans düzenlenmiş, bunun sonucunda üç yıl sürecek olan Geçici Ulusal Hükümet kurulmuştur. Başkent Mogadişu'nun bir kısmı ve bazı küçük yerleşim birimlerine hâkimiyet sağlayan geçici hükümet, Aralık 2000'de AfB (Afrika Birliği) ve Kasım 2001'de BM tarafından tanınmıştır. Ancak AB ve ABD hükümeti tarafından tanınmamıştır. 2002 yılında ise Kenya'da Somali Ulusal Uzlaşma Konferansı düzenlenmiş olup, 2004 yılında Geçici Federal Hükümet (TFG) kurulmuştur. Bu yeni kurulan geçici hükümetin bir sonucu olarak geçici parlamento, Başbakanlık ve kabine oluşturulmuştur.

Cibuti'de düzenlenen ilk barış konferansı sonucunda çatışmayı sonra erdirmesi şartıyla Ali Mahdi Mohamed geçici hükümetin başına getirilmiştir. General Mohamed Farrah Aidid ise Mahdi'nin böyle bir pozisyona getirilmesine itiraz etmiştir. Bunun üzerine 1991'in Eylül ayında iki fraksiyon arasında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. Sonuç olarak siviller başta olmak üzere binlerce insan

¹ BAĞRIYANIK, Zülfikar, "Türkiye'nin Mogadişu Politikası", AFSAM İnternet Sitesi, http://afrika.com.tr/FileUpload/bs367974/File/turkiyenin_mogadisu_politikasi.pdf

yaşamını yitirmiştir. BM bunun üzerine Somali'deki durumu kontrol altına almak amacıyla Somali'ye insani müdahale kararı almıştır.

UNOSOM I (Birleşmiş Milletler Somali Operasyonu) 3 Mart 1992'de Somali'de çatışan gruplar arasında barışın sağlanmasının ardından ateşkesi gözlemlemek, BM personeli ve malzemeleri için güvenliği sağlamak, insani yardım malzemelerinin dağıtım bölgelerine ulaştırılmasını güvence altına almak amacıyla kurulmuştur. UNOSOM I, BM Güvenlik Konseyi'nin 24 Nisan 1992'de kabul ettiği 751 sayılı kararla faaliyetine başlamıştır. 27 Temmuz 1992'de 767 sayılı kararla UNOSOM I takviye edilmiştir. Buna göre 3.500 güvenlik ve geri hizmet personeli bulunan UNOSOM I'nın, yeni çıkan kararlar personeli sayısı 4.219'a yükseltilmiştir. Ardından 100 gün planı devreye sokulmuştur. Ancak General Aidid ve Ali Mahdi grupları arasındaki çatışmaların tekrar yaşanması, 100 gün planının başarısızlığa uğraması ve BM gücüne bağlı 34 Pakistan askerinin öldürülmesi, BM'nin ABD'den askeri yardım istemesiyle sonuçlanmıştır. ABD'nin Somali'deki varlığı kısa bir süre için ülkeye barış getirirse de 1993'de 18 ABD askerinin Aidid güçlerince şehir merkezinde çıkan çatışmada öldürülmesi sonucu, ABD Somali'den çekilmiştir.²

Somali'de merkezi bir hükümetin yokluğu ülkeyi yabancı güçlere karşı savunmasız bırakmış özellikle Cibuti, Eritre, Etiyopya, Mısır, Yemen ve Libya ülke içindeki geçici hükümetleri, grupları ve kişileri desteklemiştir. Haziran 2006'da Etiyopya güçleri, Somaliler tarafından sınırlarına yapılan ihlal ve yükselen aşırı İslamcılarla bahane göstererek Somali'yi istila etmiş ve hüküm sürdüğü altı ay boyunca hâkimiyeti altındaki şehirlere barış ve huzur getiren İslam Mahkemeler Birliği'ni (İMB) yenilgiye uğratmıştır. Etiyopya birlikleri, 2009 yılında Somali'den tamamen çekilmiştir. İMB'nin dağılması sonucu El-Şebab terör örgütü ortaya çıkmıştır. Somali'nin Orta ve Güney kesimlerini kontrol eden örgüt, Afb'nin (Afrika Birliği) TFG'ye (Geçici Federal Hükümet) sağladığı destek neticesinde, 2010'a kadar büyük ölçüde Mogadişu'dan çekilmiştir.

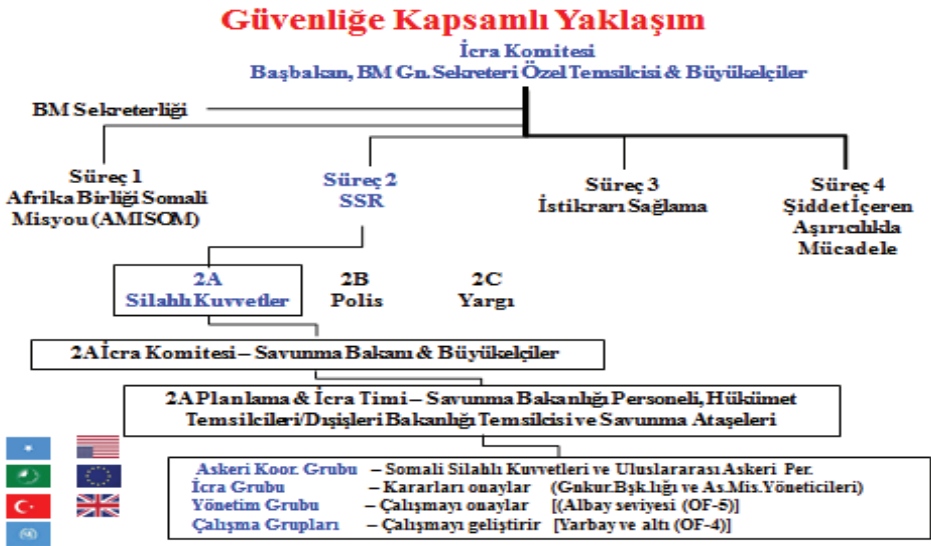
Somali'de iç savaş, terörizm ve kaos ortamı devam ederken 2011 yılında BM, Somali'de son 60 yılın en büyük açlık krizinin meydana geldiğini ilan etmiştir. BM Kalkınma Programı verilerine göre, bu insani krizle birlikte 4 milyon insanın kıtlık yaşadığı, 3.4 milyon insanın acil yardıma ihtiyacı olduğu ve ülke içinde 1.3 milyon insanın yaşadıkları yerleri terk ederek göç ettiği tahmin edilmektedir. Somali'nin içinde bulunduğu siyasi durum ve yaşam koşulları, şiddetli kuraklık ve ölümler, El-Şebab Terör Örgütü, Aden Körfezi ve Hint Okyanusu'nda artan korsanlık faaliyetleri uluslararası toplumun dikkatini Somali'ye çekmiştir.

² BİNGÖL, Oktay (2013), "Somali'de Barış ve Kalkınma Sürecinde Türkiye'nin Rolü", Akademik Bakış, Cilt 7, Sayı 13, s.95.

Uluslararası toplumun 2017-2020 döneminde Somali'ye yönelik taahhütleri ve Somali yönetiminden beklentilerini içeren “Yeni Ortaklık Antlaşması” 11 Mayıs 2017 tarihinde Londra’da düzenlenen yüksek düzeyli Somali Konferansı esnasında kabul edilmiştir. Konferansta kabul edilen Güvenlik Paketi, Somali’de ulusal güvenliğin sağlanması açısından uluslararası katılımcıların güvenlik reformlarına sağlayacağı finansal ve danışmanlık desteklerini içeren yapıları kapsamaktadır. Bu yapıları kısaca özetlemek gerekirse;

SÜREÇ-1 Ulusal Güvenlik Mimarisi: Somali Güvenlik Kuvvetlerinin terkip ve tertibatı ile finansal bağlantılarının ana esaslarını ortaya koymaktadır.

SÜREÇ-2 Güvenliğe Kapsamlı Yaklaşım (Comprehensive Approach to Security-CAS): Somalili makamlar ile uluslararası toplum temsilcileri liderliğinde beş ana süreç (Strand) şemsiyesi altında belirtilen kilometre taşları (milestones) ile 2027 yılına kadar on yıllık süreci kapsayan Somali’de sürdürülebilir bir barış ve istikrarın tesisi için oluşturulan mekanizmadır.³

Geçiş Planı (Transition Plan): Güvenliğin belirli bir süreç ve oluşturulacak şartlar dâhilinde 2018 yılından itibaren AMISOM kuvvetlerinden Somali Güvenlik Kuvvetleri ve Somali Ulusal Ordusu’na devredilmesi sürecidir.⁴

3 Resolution 2431 (2018), UN Security Council 8321st meeting

4 Transition Plan (2017), UN Security Council

Güvenliğe Kapsamlı Yaklaşım 2A Süreci (CAS Strand 2A), ABD genel sorumluluğunda Somali Savunma Bakanlığı ve Genelkurmay Başkanlığı temsilcilerinin yanı sıra Türkiye, ABD, İngiltere, Avrupa Birliği Eğitim Misiyonu (EUTM) temsilcilerinden oluşan Askeri Koordinasyon Grubu tarafından yürütülmektedir. Türk Silahlı Kuvvetlerince görevlendirilen MSB, Gnkur.Bşk., K.K.K., Dz.K.K. ve Hv.K.K. danışmanları tarafından çalışma gruplarına katılım sağlamaktadır.

Fakat ülkedeki devlet düzeninin ortadan kaybolması birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Genel anlamda aşağıda belirtilen bu sorunlar, ülkeye barışın geri getirilmesi ve düzenin sağlanması karşısında büyük engel oluşturmaktadır.

I. Kabile ve Klan Yapısı

Somali nüfusunun çok büyük bir kısmı, göçebe hayatı veya yarı göçebe hayatı sürdürmektedir. Kabile/Klan, göçebe hayat tarzını sürdüren Somalililerin sosyoekonomik ve siyasi hayatında merkezi birimdir. Kabilecilik/Klancılık, Somali Cumhuriyetinin ilk kurulduğundan itibaren bürokrasiye girmiştir. Siad Barre iktidara geldiği zaman kabileciliğin/klancılığın son verileceği açıklasa da kabileye/klana bağlılık artmış ve silahlı kabile/klan grupları ortaya çıkmıştır. Son olarak kabile/klan milisleri, merkezi devleti yıkmış, devletsizliğin bıraktığı idari boşluk kabileler/klanlar tarafından doldurulmuştur. Bu anlamda iç savaş döneminde kabile/klan en üst otorite ve Somali'nin tek siyasi yapısı olmuştur. Merkezi devletin olmayışı insanların kabileye/klana duydukları ihtiyacı artırmaya başlamıştır. Çünkü kabile/klan, ona mensup olan bireyleri güvenlik ve diğer kabilelerden koruma rolü üstlenmektedir. Ülkede var olan kabile ve klan sorunu, güvensizlik başta olmak üzere diğer sorunlar ile yakından ilişkilidir.

II. İç Barış ve Güvenlik Sorunu

Somali bir birlik olmaktan ziyade farklı talepleri olan çeşitli ve fiili olarak bölünmüş yapılardan oluşmaktadır. Somaliland gibi bağımsızlığını tek taraflı olarak ilan eden oluşumların varlığı ve bu çabaların göreceli olarak başarılı olması, Puntland gibi bir ayrılıkçı eyaletin varlığı Somali merkezî hükûmetini zayıflatmaktadır.

Somali'nin en temel sorununun merkezi iktidar ve güçlü bir hükûmet eksikliği olduğu yukarıda vurgulanmıştı. Siad Barre'nin iktidarından beri güçlü ve ülkeye istikrar getirebilecek bir merkezi hükûmet oluşturulamamıştır. Oluşturulan hükûmetler ise daha çok Mogadişu ve yakın çevresinde iktidar alanlarını hissettirebilmiştir. Bu durum fiili olarak Mogadişu'da uluslararası toplumun

tanıdığı fakat sınırlı güce sahip bir hükûmetle, arazide ülkeyi gerçek anlamda kontrol eden fakat uluslararası toplum tarafından reddedilen bir fiili durum ortaya çıkarmıştır.

Bir de bu duruma ülkede yaşanan güvenlik sorunları eklenince, Somali içindeki iç barış sorunu daha da kendini göstermektedir. El-Şebab türü yapılanmaların merkezî hükûmete meydan okuyan saldırıları, bir taraftan Somaliland gibi kendince bağımsız ve göreceli olarak da güvenli olan yapılanmaları meşrulaştırırken, diğer taraftan da merkezî hükûmetin elini kolunu bağlamaktadır.⁵

III. Terörizm

1991 yılında merkezi hükûmetin yıkılması ile birlikte oluşan otorite boşluğu El-Şebab gibi terör örgütlerinin ülkede rahat bir şekilde faaliyet alanı bulmasına sebebiyet vermiştir. Tam adı “El-Şebabul Mücahidin Hareketi” olan ve “Genç Mücahitler Hareketi” anlamına gelen terör grubu 2005 yılında kurulan İslam Mahkemeleri Birliği (İMB) hareketi içerisindeki radikal kol olarak ortaya çıkmıştır. El-Şebab 2006’da Etiyopya askerlerinin Somali müdahalesiyle dağılan İMB’nin mirasçısı olarak doğdu. İşgal sırasında Etiyopya ordusunun Somali’de yaptığı zulmü ve Somalililerin Etiyopya’yı geleneksel düşman olarak algılaması nedeniyle, Etiyopya’ya karşı savaştan El-Şebab gibi grupların, halk gözünde mücadele grupları olarak görülmesine neden olmuştur. Halkın Etiyopya’nın Somali’ye işgaline karşı duyduğu nefret, terör örgütünün halk tarafından destek bulmasını kolaylaştırılmış ve kısa süre içinde popülaritesinin artmasına zemin hazırlamıştır. 2009’da Etiyopya askerlerinin Somali’den çekilmesiyle örgüt başkent Mogadişu dışında ülkenin güney bölgesinde gücünü artırmıştır.

Somali’nin devletleşmesi ve güvenliği sağlamasının önündeki en büyük tehdit şüphesiz El-Şebab terör örgütüdür. Henüz kabile/klan savaşları tam bitmeden üstüne terör savaşının gelmesi tehdidin daha da büyümesine neden olmaktadır.

IV. Kuraklık

Afrika genelinde, Somali örneğinde olduğu gibi bölgeyi etkisi altına alan kuraklıklar görülmektedir. Devletler ve uluslararası kurumların kuraklıkla mücadele etmek için ciddi insani yardım yapmasına rağmen yine de üst üste kuraklıklar görülmektedir. Somali nüfusunun yaklaşık %65’i hayvancılıkla uğraşan göçebe halktan oluşması, ülkenin doğal felaketlere karşı kırılgan olmasına neden olmaktadır. Devlet otoritesinin tam olarak tesis edilemediği ülkede gerekli

⁵ ÖZKAN, Mehmet (2014), “Doğu Afrika Jeopolitiği ve Türkiye’nin Somali Politikası”, TİKA, s.33.

adımları atacak, insanların yardımına koşacak devlet kurumları, uluslararası yardımları ulaştıracak güvenlik ortamı bulunmamaktadır. Somali tarımsal bakımdan çok zengin olmasına rağmen, devam eden siyasi istikrarsızlık ve El-Şebab terör örgütü tarafından gelen güvenlik tehdidi nedeniyle bu zenginlikten yararlanamamaktadır. Somali'nin sorunları çoğu zaman güvenliğe bağlıdır.

V. Kurumsal Devlet Yapısının Çökmesi

Somali, büyük güçler için önemli ve hassas bir bölgede yer almaktadır. Soğuk Savaş dönemi ve sonrasında, komşu devletler vasıtasıyla Somali'ye yapılan müdahaleler bu düşünceyi kuvvetlendirmektedir. 1991'den bugüne kadar Somali topraklarının tümüne hâkim olacak hükûmet kurulamamıştır. Somali'de devletin kurumsal yapısının eksikliği, ülkede toplumunun kaderini yöneten savaş baronlarının ve terör örgütlerinin ortaya çıkması gibi temel bir sorunun kaynağını teşkil etmektedir. Somali'deki temel sorun devleti kurumsal olarak yeniden yapılandırmak ve işlevsel hale getirmekte yaşanan sıkıntılardır.

2012 yılından beri geçici merkezi hükûmetten federal bir merkezi hükûmete geçen Somali'de son yıllarda göreceli olarak merkezi hükûmetin etkinliğinin arttığı söylenebilir de, tüm Somali toprakları düşünülünce daha alınacak çok yol vardır. Dolayısıyla bu sorun, önümüzdeki süreçte yine en temel siyasal mesele olarak durmaktadır. Bu sorunun çözümü için, uluslararası toplum, 2013-2016 yılları arasında “**New Deal-Yeni Düzen**” süreci kapsamında imzalanan “Somali Akdi” çerçevesinde çalışma gruplarıyla siyasi, askeri, ekonomik ve insan hakları alanlarındaki dönüşümü desteklemiştir.

VI. Korsanlık/Deniz Haydutluğu

2007-2011 yıllarında Somali açık sularında görülen gemi kaçırma olayları, Somali'nin istikrarsızlığı ile yakından ilişkilidir. Korsanlığın/Deniz Haydutluğunun Somali'de ortaya çıkmasını temel nedenleri; zayıf devlet ve siyasi istikrarsızlık, ekonomide meydana gelen bozulmalar ve yabancı gemilerin yasadışı balık avlamasıdır. Batılı güçler özellikle AB, korsanlıkla mücadele etmek için Atlanta Misyonunu Somali'ye göndermiştir. Bu misyon, hem çok maliyetli olup hem de çok etkili değildir. Korsanların denizden yok edilmesi zor olup, karadan etkisizleştirilmesi gerekmektedir. Korsanlıkla başarılı bir şekilde mücadele edilebilmesi için Somali'nin Deniz Kuvvetlerinin inşa edilmesi ve destek verilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak Somali, modern dönemin ilk devletsizlik tecrübesini yaşayan ülkesidir.⁶

6 DALAN, Merve (2013), “Başarısız Bir Devlet Olarak “Somali””, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ü., s.110.

VII. Uluslararası Kurum ve Kuruluşlar Arasındaki Eşgüdüm Sorunu

Somali'nin aşması gereken sorunlardan biri de uluslararası misyonlar arasındaki eşgüdümün arttırılmasıdır. Uzun yıllar dünyanın en fakir ve en az gelişmiş ülkelerinden biri olan Somali'de aşılması gereken sorunların başında, rüşvet ve kronikleşen yolsuzlukla mücadele gelmektedir. Bu yolsuzluklar etkin bir ordunun inşasının önündeki en büyük engellerden biridir. Çünkü yolsuzluklar, ordu için ayrılan paranın çoğunun başka yerlere aktarılmasına, askerlerin maaş alamamasına, bu da askerlerin disiplinsiz davranışları ile sorumlu oldukları alanları terk etmesine sebep olmaktadır. Somali'ye yapılan yardımlarda eşgüdüm sağlamak ve güvenlik sektörü reformlarını gerçekleştirmek için, 11 Mayıs 2017 tarihinde Londra'da yüksek düzeyli Somali Konferansı düzenlenmiştir. Konferansta kabul edilen Güvenlik Paketi, Somali'de ulusal güvenliğin sağlanması açısından uluslararası katılımcıların güvenlik reformlarına sağlayacağı finansal ve danışmanlık desteklerinin içeren "Güvenliğe Kapsamlı Yaklaşım" süreci geliştirilmiştir. Böylece yapılan yardımların koordinesi, kontrolü ve amacına hizmet etmesi sağlanmak istenmiştir.⁷

7 WILLIAMS, Paul D. (2019), "Building the Somali National Army: Anatomy of a Failure, 2008-2018", Journal of Strategic Studies, <http://www.tandfonline.com/action/journalInformation>

V. BÖLÜM

İSTİKRARA KATKI YAPAN ULUSLARARASI MİSYON VE KURUMLAR

Dr. Öğr. Üyesi Per.Alb. Güngör ŞAHİN

- AFRIKA BİRLİĞİ SOMALİ MİSYONU (AMISOM)
- AVRUPA BİRLİĞİ SOMALİ EĞİTİM MİSYONU (EUTM-S)
- ABD AFRIKA K.LİĞİ SOMALİ HÜCRESİ (AFRICOM-S)
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOMALİ YARDIM MİSYONU (UNSOM)
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SOMALİ DESTEK OFİSİ (UNSOS)
- AVRUPA BİRLİĞİ KAPASİTE GELİŞTİRME MİSYONU (EUCAP-S)
- İNGİLİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI
- SOMALİ TÜRK GÖREV KUVVETİ (STGK) KOMUTANLIĞI

Günümüzde Somali'ye katkı yapan uluslararası toplumun aktörleri arasında; ülkemizin yanı sıra BM ve bağlı kuruluşları, Afrika Birliği Örgütü ve AMISOM, Avrupa Birliği (AB), Somali Uluslararası Temas Grubu (International Contact Group (ICG), Kalkınma İçin Hükümetler Arası Otorite (Inter Governmental Authority For Development (IGAD), birçok devlet ve sayıları tam olarak bilinmeyen hükümet dışı kuruluşlar [Non Genernmental Organisation (NGO)] bulunmaktadır.

Somali'de bulunan uluslararası aktörlerin başında BM ile bağlı ve ilişkili kuruluşlar gelmektedir. BM Somali Siyasi Bürosu [United Nations Political Office for Somalia (UNPOS)] 1995'den beri Somali'de faaliyet göstermekte, ulusal ve diğer uluslararası aktörlerle temas halinde barış ve uzlaşmanın sağlanması çabalarını koordine etmektedir. UNPOS'un başkanı aynı zamanda BM Genel Sekreteri'nin Somali Özel Temsilcisi olarak görev yapmakta ve Somali'deki tüm BM birimlerinin faaliyetlerini yönlendirmektedir. Somali'de UNPOS ile birlikte faaliyet gösteren BM birimlerinin en önemlileri şunlardır;

BM'nin Afrika Birliği Misyonu'nu Destek Bürosu (United Nations Support Office for the African Union Mission in Somalia (UNSOA),

BM Güvenlik Konseyi İzleme Komitesi; BM'nin Somali ve Eritre ile ilgili aldığı 751 ve 1907 sayılı silah ambargosu kararlarının uygulanmasını izlemektedir,

BM İnsani İşler Koordinasyon Bürosu [UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)], BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights),

Uluslararası Denizcilik Örgütü [International Maritime Organization (IMO)]; Somali'deki deniz haydutluğu ve silahlı soyguncularla mücadele için faaliyet göstermektedir,

BM Kalkınma Programı [UN Development Programme (UNDP)],

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği [UN High Commissioner for Refugees (UNHCR)],

BM Çocuk Fonu [UN Children's Fund (UNICEF)],

BM Uyuşturucu ve Suçla Mücadele Bürosu [UN Office on Drugs and Crime (UNODC)],

Dünya Gıda Programı [World Food Programme (WFP)],

Dünya Bankası (World Bank),

Gıda ve Tarım Örgütü [Food and Agriculture Organization (FAO)],

Uluslararası Çalışma Örgütü [International Labour Organization (ILO)].

I. Afrika Birliği Somali Misyonu (AMISOM)

El-Şebab Terör Örgütüne karşı mücadele edebilmek, ülkede istikrarı yeniden tesis etmek ve güvenlik güçlerine eğitim vermek amacıyla Uganda, Burundi, Etiyopya, Kenya ve Cibuti birliklerinden oluşan Afrika Birliği Somali Misyonu (AMISOM-African Union Mission in Somalia) 19 Ocak 2007 tarihinde kurulmuştur.

AMISOM, Afrika Birliğince bölgesel barış koruyuculuğu misyonu altında organize edilen, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) de onayıyla kurulmuş, hâlihazırda BMGK programlarıyla koordineli olarak görevini sürdürmektedir. BMGK'nin 12 Kasım 2013 tarihli kararında AMISOM ve Somali Ulusal Ordusu yeni bir harekât konsepti ile daha da güçlendirilmiştir. Bu kapsamda BMGK; AMISOM'u gerekli gördüğü her türlü tedbiri almak, güvenli geçişi sağlamak, ulusal barışın tesisi için tüm taraflarla diyaloga girmek ve Somali Siyasi Liderleri, Kabile Liderleri, Dini Liderler ve Sivil Toplum Temsilcilerinin korunması görevleri ile yetkilendirmiştir. AMISOM'un sorumluk sahası yoğunlukla ülkenin orta ve güneyidir. BMGK'nın 30 Kasım 2015 tarihli kararı ile AMISOM'a Somali'de en fazla 22,126 asker bulundurma yetkisi verilmiştir. AMISOM'da görevli asker sayısı, zaman içinde değişiklik göstermekle birlikte şu anda yaklaşık 21.700 civarındadır. 28 Şubat 2019'a kadar sayının 20.600 seviyelerine çekilmesi planlanmaktadır. AMISOM'un görev süresi en son Temmuz 2018'de gözden geçirilmiş olup 31 Mayıs 2019'a kadar uzatılmıştır. AMISOM'un 2020 yılına kadar ülkedeki güvenlik sorumluluğunu kademeli olarak Somali Ulusal Ordusu'na devretmesi öngörülmüştür. AMISOM'un mali, lojistik ve teçhizat desteği BM, Avrupa Birliği, ABD ve Afrika Birliği'nin katkılarıyla sağlanmaktadır. Bu kapsamda AMISOM faaliyetlerini, bağışçı ülkelerin maddi katkılarıyla yönetilen Güven Fonu (Trust Fund) marifetiyle yürütmektedir.

AMISOM; Asker Gücü, Polis Gücü ve Sivil Güç bileşeninden oluşmaktadır. AMISOM'un asker gücü; AMISOM'un üç bileşeninden en büyüğüdür. Somali'de barışı desteklemek için operasyonlar yürütülmesi, ülkenin istikrara kavuşturulması ve insani yardım faaliyetlerinin yapılabilmesi için gerekli koşulların sağlanmasını

üstlenmiştir. Ayrıca, ülkenin federal kurumlarına koruma desteği sağlamakla birlikte, Somali'nin havalimanları ve limanları da dâhil olmak üzere önemli alt yapı tesislerinin korunmasına da yardımcı olmaktadır. AMISOM Askeri Gücü, Somali Ulusal Güvenlik Güçleri ile beraber El-Şebab Terör Örgütünü büyük şehirlerden uzaklaştırarak Somali'nin güney bölgelerine kaydırılmasına yardımcı olmuştur. Bu durum kısmen güvenli bir ortam oluşmasına katkı sağlamıştır. AMISOM Polis Gücü; Somali Polis Teşkilatı'nın uluslararası standartlara bağlı kalarak etkin bir kuruluş haline getirilmesi amacıyla eğitim, yardımlaşma ve danışmanlık görevini üstlenmiştir. AMISOM Polisi; insan hakları, suç önleme stratejileri, toplum polisliği, arama prosedürleri ve soruşturmalar gibi polis görevlerine danışmanlık desteği sağlamaktadır. AMISOM polisi bu güne kadar orta düzeydeki memurlar, yeni işe alımlar, trafik yönetimi ve cezai soruşturma teknikleri dersleri ve tazeleme kursları düzenlemiştir. Bu kurslara 4000'den fazla Somali polis memuru katılmıştır. AMISOM'un sivil bileşeni ise; başlangıçta Nairobi merkezli olan bu oluşum, Mayıs 2011'de Mogadişu'ya taşınmıştır.¹

II. Avrupa Birliği Somali Eğitim Misyonu (EUTM-S)

10 Nisan 2010 tarihinde AB tarafından Somali Askeri Eğitim Misyonu (EUTM-S European Union Training Mission in Somalia) oluşturulmuştur. Güvenlik sorunları nedeniyle ilk olarak Uganda'da görevine başlamıştır.

22 Ocak 2013 tarihinde Avrupa Birliği tarafından alınan kararla görev süresi Mart 2015 ayına kadar uzatılmıştır. 2014 yılının ilk aylarında Uganda faaliyetleri sona erdirilerek karargâh Somali Mogadişu'ya taşınmıştır. Faaliyetlerine halen burada devam etmektedir. 16 Mart 2015 tarihinde görev süresi Aralık 2016 ayına kadar uzatılmıştır. Bu tarihten itibaren misyonun faaliyetleri, eğitim, liderlik ve özel kurslar üzerinde yoğunlaştırılmış, ayrıca Savunma Bakanlığı ve Gnkur.Bşk. lığı danışmanlık faaliyetleri başlatılmıştır. Askeri personel katkısı yapan ülkeler; İtalya, İspanya, Macaristan, Romanya, Finlandiya, Almanya, İsveç, Portekiz ve Sırbistan'dır.

Görevleri; Somali Savunma Bakanlığı ve Gnkur.Bşk.lığına stratejik seviyede askeri ve politik danışmanlık sağlamak, Somali millî ordusunun gelişmesine

¹ <http://www.amisom-au.org>

katkıda bulunmak için özel danışmanlık, tavsiye ve eğitimler vermektir. Özellikle bölük seviyesinde eğitim vermekte, gerçekleştirdiği kurslar ile geleceğin eğitimcilerini yetiştirmektedir. Eğitim faaliyetlerine destek vermek üzere 9 farklı ülkeden personel görev almaktadır. Bir yılda 500'den fazla kursiyere, misyonun farklı ülkelerinden 14 eğitici ve 2 danışman tarafından eğitim verilmektedir. Misyon kapsamında, yılda 3 Somali eğitici timine (her timde 15 asker olmak üzere) eğitim verilmektedir. Misyon ayrıca, AB destekli projelerde danışmanlık faaliyetleri yürütmektedir. Misyon, son dönemde müşterek eğitim de dâhil olmak üzere yılda 3 piyade bölüğü ve 3 istihkâm takımının eğitimi üzerine yoğunlaşmıştır. Her bölükte 115 adet asker bulunmaktadır.

Eğitim kısmı; Somali askeri otoritelerinin ve eğitim sisteminin gelişmesine katkıda bulunan Afrika Birliği Somali Misyonu (AMİSOM), Birleşmiş Milletler Somali Misyonu (UNSOM) ve faaliyet gösteren diğer kuruluşlarla irtibat halindedir.²

III. ABD Afrika K.lığı Somali Hücresi (AFRICOM-Somalia)

1990'lı yıllarda iç savaşın ve 1992'de kıtlığın yaşanması ülkede ciddi insani krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan bu olaylar esnasında ülkede bulunan BM Barış Gücü'ne yönelik saldırıların başlaması ile ABD, 1994 yılında Somali'den çekilmiş ve ülke kaderiyle baş başa bırakılmıştır.

11 Eylül 2001'den sonra ABD'nin dünya üzerinde stratejik olarak gördüğü Cibuti gibi noktalarda askeri varlığını arttırma girişimleri ön plana çıkmıştır. 2001 sonrası dönemde uluslararası terörizmle mücadelede El Kaide'nin en önemli hedef haline gelmesi, bu terör örgütünün Cibuti'yi bir köprü olarak kullanıp Yemen ve Somali'ye geçmesi, bölgede terörizmin varlığının yanı sıra korsanlık faaliyetlerinin yaşanması ve ekonomik çıkarların tehdit edilmesi sonucu bölgede ABD askeri varlığı artırılmıştır.

ABD günümüzde bir zamanlar Fransız askeri lejyonuna üs olarak hizmet vermiş olan Camp Lemonnier üssünü kullanmaktadır. 2014'te, 10 yıl için toplam 630 milyon \$'a kiralaran üs ABD'nin Afrika'daki en büyük kalıcı üssüdür. Savaş uçakları, nakliye uçakları, insansız hava araçları bulunan ABD üssünde yaklaşık 4 bin Amerikalı asker bulunmaktadır. Ayrıca ABD'nin drone (İHA) üssüne ev sahipliği yapan Chabelley Havaalanı, Camp Lemonnier'in güney batısında yer

² <http://www.eutm-somalia.eu>

almaktadır. Bu bağlamda hem Camp Lemonnier hem de Chabelley Airfield Somali, Yemen ve diğer yakın ülkelerdeki terörle mücadele misyonları için bir sıçrama tahtası fonksiyonu görmektedir. ABD, Cibuti'de sahip olduğu bu üssü en az 20 yıl boyunca aktif tutmayı planlamaktadır.

Temelde Afrika'daki güvenlik sorunlarına çözüm bulunması, bölgeye insani yardım ulaştırmak, bölgedeki zayıf yönetimleri askeri ve siyasi olarak güçlendirmek, demokrasi standartlarını yükseltmek ve bölgeye barış getirmek amaçlarıyla kurulan ABD AFRICOM Somali Hücresi, Baledogle/Somali'de Somali DANAB (Özel Kuvvetler) unsurlarına özel kuvvetler eğitimi vermektedir. Bunun yanı sıra ABD yönetiminin uygulamadaki stratejisi gereği; ABD askerleri arazide doğrudan çatışmak yerine, Somali ve AMISOM güçlerinin teşkilatlanması, donatılması ve danışmanlık sağlanmasında rol almaktadır. Somali'de bulunan AFRICOM hücresinin mevcudu 500 personeldir. ABD unsurları Somali'de İHA'lar vasıtasıyla alınan istihbarat çerçevesinde terör örgütlerine karşı SİHA ve Hava Kuvvetleri unsurları ile hava operasyonları düzenleyerek mücadele etmektedir. Ayrıca, Baledogle'de eğittikleri Somali Özel Kuvvet Unsurları (DANAB) ile sahada da operasyon düzenleyerek teröristlerle mücadele etmektedirler.

IV. Birleşmiş Milletler Somali Yardım Misyonu (UNSOM)

Günümüzdeki adıyla Birleşmiş Milletler Somali Yardım Misyonu (UNSOM), 1992 yılında BM Somali Harekâtı (UN Operation in Somalia - UNOSOM) olarak başlangıçta 50 personelden, müteakiben 400 kişilik Pakistan Taburu ile takviye edilmesiyle oluşturulmuştur.

UNOSOM, Somali'de düşmanlıkların durdurulması ve insani yardım harekâtı kapsamında yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine BM Güvenlik Konseyi'nin 794 sayılı kararı uyarınca, ABD liderliğinde Birleştirilmiş Görev Kuvveti (Unifed Task Force - UNITAF) oluşturulmuş ve Türkiye bu kuvvete 02 Ocak 1993 - 22 Şubat 1994 tarihleri arasında bir Mekanize Bölükle katılmıştır. UNITAF harekâtı UNOSOM II olarak yeniden düzenlenerek BM liderliğinde oluşturulduğunda, 04 Mayıs 1993 - 18 Ocak 1994 tarihleri arasında Birleştirilmiş Görev Kuvvetinin emir ve komutası Türkiye'ye verilmiştir. BM'nin UNOSOM II harekâtı, bir Türk generalinin emir ve komuta etmesi açısından ve ayrıca BM antlaşmasının 7'nci bölüm kapsamında (yani silah kullanma yetkisini haiz) icra edilmiş olması bakımından da dikkate

değer özelliğindedir. UNSOM ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) 02 Mayıs 2013 tarihinde aldığı 2102 (2013) sayılı karara istinaden kurulmuştur. BMGK kararı ile Mogadişu'da 03 Haziran 2013 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır.

UNSOM, Somali'de iyi yönetim, güvenlik sektörü reformu, hukukun üstünlüğü, insan hakları, arabuluculuk ve siyasi uzlaşmanın sağlanması ile uluslararası yardımın koordinesi için oluşturulmuştur. BM tarafından yapılan talebe istinaden, Türkiye'den bir personel 2015 yılından itibaren Askeri Danışman kadrosunda görev yapmaktadır.³

V. Birleşmiş Milletler Somali Destek Ofisi (UNSOS)

Birleşmiş Milletler Somali Destek Ofisi (UNSOS), 9 Kasım 2015 tarihinde 2245 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı ile kurulmuştur. UNSOS, 2009 yılında kurulan BM AMISOM Destek Ofisinin (UNSOA) halefi konumunda olup AMISOM unsurlarına lojistik destek sağlamak için kurulmuştur.

Temel misyonu AMISOM, UNSOM ve Somali Ulusal Güvenlik Kurumlarına barışı sağlama, siyasi uzlaşma, kurumsallaşma ve Somali'de devlet otoritesinin genişletilmesi hususlarında destek sağlamaktır.⁴

VI. Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu (EUCAP-S)

Avrupa Birliği Kapasite Geliştirme Misyonu (EUCAP-S); Afrika Boynuzu'nda ve Batı Hint Okyanusu bölgesinde deniz güvenliği için kapasite geliştirme faaliyetlerine devam eden, sivil ve silah gücü bulunmayan bir misyondur.

³ <http://www.unsom.unmissions.org>

⁴ <http://www.unsom.unmissions.org>

EUCAP-S misyonu AB tarafından 16 Temmuz 2012’de oluşturulmuş, 10 Eylül 2012 tarihinde ise fiilen görevine başlamıştır. Misyonun amacı; bölgede bulunan ev sahibi ülkelerin, deniz haydutluğu ile mücadele ve deniz yönetimi dâhil deniz güvenliği konularında kendine yeterli bir kapasiteye ulaşmalarına destek olmaktır. Misyon bünyesinde görev yapan personel şu anda Mogadişu ve Hargeisâda konuşlanmış durumdadır. Diğer taraftan bugüne kadar icra edilen faaliyetler dikkate alınarak yapılan misyon stratejisi yeniden gözden geçirme sonrasında, Seyşeller ve Cibuti’deki faaliyetlerin 2016’nın başından itibaren sonlandırılmasına karar verilmiştir. Bu kararda etkili olan ana husus tüm çabaların yalnızca Somali’ye yoğunlaştırılması düşüncesidir. Bu kararın doğal sonucu olarak da misyonun ana karargâhı Cibuti’den Ekim 2015’te Mogadişu’ya taşınmıştır. Misyondaki tüm görevlilerin sayısı 137 AB personeli, 39 yerel personeldir. EUCAP-S misyonunun bütçesi yaklaşık 17,9 milyon Avro’dur. Misyon 17 ülke katkı sağlamaktadır.

VII. İngiliz Kuvvetleri Komutanlığı

Somali Milli Ordusunun teşkil edilmesi ve eğitimlerinin verilmesine yönelik faaliyetler kapsamında; Mogadişu’ya karayoluyla 250 km mesafede yer alan Baidoa şehrinde bulunan eğitim merkezinde “Piyade Bölüğü” seviyesinde eğitimler veren İngiliz Kuvvetleri Komutanlığı, şu ana kadar 201’i subay (1 bayan), 446’sı er olmak üzere toplam 647 Somali personelinin eğitimini tamamlamıştır. Eğitimlerle koordineli olarak, 5 farklı kategoride toplam 33 kurs icra eden birlik, bu eğitimlerle koordineli olarak İnsan Hakları, Askeri Davranış Kuralları Eğitimleri ve Eğitici eğitimleri de vermektedir. Somali Milli Ordusunun yeniden yapılandırılması kapsamında teşkil edilen ve Baidoa Eğitim Merkezinde konuşlandırılan 60’ıncı Piyade Tümen Karargahına İngiliz Kh.Sb.larınca danışmanlık (mentorluk) hizmeti sağlanmaktadır. Verilen eğitim ve mentorluk hizmetinin yanı sıra, Somalili personele, silah ve mühimmat verilmeksizin, giyim-kuşam, teçhizat, muhabere ve lojistik destek verilmektedir.

Somali Federal Cumhuriyeti’ne sağlanan ülke desteğine çok önem verdiklerini beyan eden Birleşik Krallık, özellikle askeri alanda icra edilen faaliyetlere yönelik katkılar sağlamakta, bu kapsamda; Birleşmiş Milletler (BM) saha faaliyetlerinin desteklenmesi (42 personel), Afrika Birliği’ne (AU) danışmanlık faaliyeti verilmesi (7 personel), BM Politik Misyonu’na karargâh desteği sağlanması (3 personel), AB Eğitim Misyonu’nun desteklenmesi (4 personel), Somali Milli Ordusu’nun teşkili ve eğitimin desteklenmesi (22 personel), Güvenliğe Kapsamlı Yaklaşım-Strand 2A Süreci’nin desteklenmesi (2 personel), İngiliz Kuvvetleri Karargâhında 15 personel olmak üzere toplam 94 personel ile Somali’de faaliyet göstermektedir.

VIII. Somali Türk Görev Kuvveti (STGK) Komutanlığı

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Somali Federal Cumhuriyet Hükümeti arasında, 22 Mayıs 2010 tarihinde imzalanan Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İş Birliği Çerçeve Anlaşması ve 13 Nisan 2012 tarihinde imzalanan Askeri Eğitim İş Birliği (ASEİŞ) Anlaşması'na dayanarak iki ülke arasındaki mevcut dostluk ve ilişkileri geliştirmek, eğitim ve lojistik konularında karşılıklı yardım ve

iş birliği tesis etmek arzusu ile; Somali'de Türk Görev Kuvveti personelinin görevlendirilmesi, iskanı, statüsü, çalışması ve işbirliği konularında 2014 yılında bir protokol imzalanmıştır.

Türkiye ile Somali arasında imzalanan Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması esasları çerçevesinde, Somali Silahlı Kuvvetlerinin teşkilat; eğitim, öğretim, askeri alt yapı ve lojistik sistemlerinin iyileştirilmesi ile eğitime destek ve yardım sağlamak vazifesi ile 22 Ağustos 2017 tarihinde yola çıkan Somali Türk Görev Kuvvet (STGK) Komutanlığı 30 Eylül 2017 tarihinde açılarak faaliyetlerine başlamıştır.

Somali Silahlı Kuvvetlerinin yeniden yapılanması ile alakalı Süreç 2A kapsamında icra edilen Somali Silahlı Kuvvetlerinin gelecek komuta kademesinde kritik görevlerde bulunacak Somali subay ve astsubaylarını yetiştirme ve eğitime sorumluluğu Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) verilmiştir. Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün "Bir ordunun kıymeti, zabitan ve kumanda heyetinin kıymetiyle ölçülür." sözünden hareketle, STGK Komutanlığı tarafından verilecek eğitim Somali Ordusunun kıymetini belirleyecektir.

STGK Komutanlığı tarafından yetiştirilecek subay ve astsubayların başarı ya da başarısızlıkları bölgede faaliyet yürüten diğer ülke misyonlarınca yakından takip edilmektedir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin eğitim ve faaliyetleri Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgedeki mevcudiyetinin en önemli göstergesi olacaktır. Bu kapsamda verilecek eğitimin Türk Silahlı Kuvvetleri personeli standartlarında olması, Somali Silahlı Kuvvetleri lider personelinin savaşçı ruha sahip, disiplini ve mutlak itaati özümsemiş olarak yetiştirilmesi Türkiye Cumhuriyeti'nin millî menfaatlerine de hizmet edecektir.

Bu bağlamda bir cazibe merkezi olmak hedefiyle Somali'de Türkiye sevdası yaratmaya çalışan STGK Komutanlığı Askeri Okul Komutanlığı bünyesindeki Harp Okulu'nda hâlihazırda 168 Somalili Harbiyeliye eğitim vermektedir. İlk mezunlarını Temmuz 2019 ayında verecek olan Harp Okulunda Harbiyelilere askeri ve tarih derslerinin yanı sıra Türkçe eğitimi de verilmektedir.

Somali Silahlı Kuvvetleri'ne ilk olarak 06 Ekim 2018 tarihinde 47 astsubay kazandıran Askeri Okul Komutanlığı bünyesindeki Astsubay Okulu 2019 yılında da 75 astsubayı Somali Silahlı Kuvvetlerine kazandırmaya hazırlanmaktadır.

Birlik eğitimi 4 dönem halinde icra edilmektedir. 12'şer haftalık her dönemde 550 mevcutlu bir hafif piyade taburunun eğitimi yapılmaktadır. Nisan 2019 tarihi itibarıyla iki Somali Piyade Taburunun eğitimi tamamlanarak Türkiye'ye komando temel eğitimi almaya gönderilmiş, 3'üncü Somali Piyade Taburunun eğitiminin Somali safhası devam etmektedir. Yılda üç tabur yetiştirme hedefiyle STGK Komutanlığı, Türk askerî disiplin anlayışını Somalili askerlere aktarma çabasıyla eğitimlerini sürdürmektedir.

STGK Komutanlığı bünyesindeki Danışmanlık Kısmı; Somali Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Danışmanları olmak üzere toplam 5 personelden oluşmaktadır. Somali Silahlı Kuvvetlerinin teşkilat, eğitim, öğretim, askeri altyapı ve lojistik sistemlerinin iyileştirilmesine yönelik danışmanlık yapmak, Somali'de güvenlik alt yapısının oluşturulması ve taslak kuvvet yapısının hazırlanmasına yönelik Türkiye, ABD, İngiltere, AB Eğitim Misyonu (EUTM) ve Somali makamlarının katılımı ile Güvenliğe Kapsamlı Yaklaşım (Comprehensive Approach to Security –CAS) Süreç 2A kapsamında icra edilen toplantılara katılmak vazifelerini icra etmektedir.

Ayrıca STGK Komutanlığı ulusal menfaatlerimiz açısından Somali'de icra ettiği Sivil-Asker İşbirliği (SAİ) faaliyetleri ile;

Kısa vadede; yerel halka, “bölgeye yardım için gelindiği” mesajı verilerek dost ve kardeş ülke olarak burada bulunduğumuz temasının işlenmesi,

Orta vadede; ülke güvenliğinin sınırlar ötesinden sağlanması anlayışıyla çatışma alanlarında istikrarın korunmasına katkıda bulunulması,

Uzun vadede ise; Somali'nin yeniden yapılandırılması faaliyetleri kapsamında, bölge halkı ile ülkemiz arasında kuşaklar boyu sürecek bir bağ tesis ederek, geri dönüşüm sağlayan projeler ile ekonomik ve siyasi kazanımlar elde edilmesini hedeflenmektedir.

VI. BÖLÜM

TÜRKİYE-SOMALİ İLİŞKİLERİ

Ulş.Bnb. Ali BUYRUK

- TARİHİ SÜREÇ
- İNSANİ YARDIM POLİTİKASI VE YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ
- İNSANİ VE KALKINMA YARDIMLARI
- İKİ ÜLKE ARASINDAKİ TİCARET İLİŞKİLERİ
- SOMALİ ORDUSU VE POLİS TEŞKİLATI İNŞA ETME SÜRECİ
- EĞİTİM KURUMLARINA VE ÖĞRENCİLERE VERİLEN DESTEK
- SAĞLIK SEKTÖRÜNDE YAPILAN YARDIMLAR
- KAPASİTE GELİŞTİRME VE ALTYAPI YARDIMLARI
- SOMALİ'YE ULUSLARARASI DESTEK SAĞLAMA ÇABALARI
- TÜRKİYE'NİN SOMALİ'DEKİ RESMİ KURUM VE SİVİL TOPLUM

I. Tarihi Süreç

Türk tarihinin Somali ve bölge ile bağlantısını sağlayan gelişme 7 Haziran 1494'te Papa VI. Alexander'ın denizlerde rekabet içinde bulunan İspanya ve Portekiz arasındaki çatışmayı sonlandırmak için dünyayı dönemin iki deniz gücü arasında bölüştüren Tordesillas Antlaşması'nı imzalanmasıyla başlamıştır. Bu yeni duruma göre Kızıldeniz'in kontrolü ve Hint Okyanusu'na açılma hakkı Portekiz İmparatorluğuna verilmiştir.

Böylece Portekiz, Hindistan'daki sömürgelerini muhafaza etmek ve kuvvetlendirmek için Doğu Afrika ve Kızıldeniz'de işgal sürecini başlattı. Denizlerdeki hâkimiyet alanlarının başında Kızıldeniz'de Aden, Bab'ül Mendebe ve Somali'nin Kuzey kıyılarını ele geçirme yoluna gittiler.

Portekizliler 3 Ocak 1499'da Hint Okyanusu'ndaki ilk deniz harekâtını Mogadişu'ya yaptı. Ancak burada güçlü bir savunma hattı ile karşılaştılar. Portekiz saldırıları ikinci kez ve daha güçlü olarak 1506 tarihinde Barawa şehrine oldu ve burayı ele geçirmeyi başardılar.

Bu sıralarda Ortadoğu'nun, Kuzey, Güney ve Doğu Afrika'nın karada tek hakimi ise bir Türk Devleti olan Memlûklülerdi. Ancak bu devlet denizci bir güç olmayı başaramamıştı. Doğu'ya uzanan ticaret yollarını ele geçirmek isteyen Portekizliler, Memlûklülerin denizcilikteki bu zaafından yararlanarak Arabistan'ın ve Somali'nin stratejik noktalarını elde etmeyi başardılar. Hatta Cidde ve Cibuti'de birer kale bile inşa etmişlerdi.

Portekizli Amiral Alfonso d'Albuquerque tüm bu bölgeye hakim olmak için 1513'te Hazreti Muhammed'in Medine'deki mezarını kaçırma planını ortaya atmıştır. Gerekçesi Hristiyanların Kudüs'teki kutsal yerleri ziyaret eden hacıların Memlûklülere vergi vermek zorunda olmalarıydı. Portekiz'in bu tehdidine karşı Memlûk Sultanı Kansu Gavri Osmanlı Devleti'nden yardım istemiş ve Türk denizcisi Selman Reis de 2.000 levendiyle 1514 yılında Memlûklülerin hizmetine girmiştir. 1513 yılında Portekiz donanması mevsim koşulları nedeniyle beklenen harekâtı yapamamıştır. 1517 yılında Kızıldeniz'e giren Amiral Lupo Suarez komutasındaki Portekiz donanması Medine'nin Limanı olan Cidde bölgesine saldırmışsa da karşısında Selman Reis'in donanmasını bulmuş ve geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Memluk Devleti'nin Halife Mustansır'ı 1259 yılında himayesi altına almasıyla bir çeşit İslam'ın koruyuculuğu payesi de Memluk Sultanlarına geçmişti. Ancak 16'ncı yüzyılın başlarındaki Portekiz yayılcılığına karşı bu görevi layıkıyla

yerine getirememiştir. Bu durum Osmanlı hükümdarı Yavuz Sultan Selim'i harekete geçirmiştir. 1513 yılında yaşanan olaylar, Anadolu'da isyan çıkaranlara ve Memlûklülerin himayesine son vermek için 1517'de Memlûk Devleti'ni ve coğrafyası ele geçirilmiştir. Doğal olarak İslam'ın koruyuculuğu payesi de Osmanlı Devleti'ne geçmiştir.

Osmanlı Devleti hem Halifelik siyaseti hem de coğrafi keşifler sonucunda el değiştiren doğu ticaret yollarının kontrolünü sağlamak maksadıyla Kızıldeniz'de Süveyş Kaptanlığını oluşturdu. Selman Reis'in gayretleri ile 1519 yılında küçük bir filo kurulmuştur. Böylece Türk-Somali ilişkileri de resmen başlamıştır. Osmanlı Devleti daha sonra 1538'de Hadım Süleyman Paşa ile Aden'i aldıktan sonra Hint seferleri başlamıştır. Bu seferlere üs olarak da Barbera'yı aldı. Bu tarihten sonra Türklerin en önem verdiği liman kenti oldu. Şehirde birçok Türk eseri inşa edilmiştir. Barbera şehrinde bir bölgeye Türk Mahal adı verilmiş ve idari alan haline getirilmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman döneminde Kızıldeniz'de Türk hâkimiyeti daha da artırılmaya çalışılmıştır. Portekiz yayılmasına karşı Somali yerel direniş hareketleri de olmuştur. Bu direnişin sembol ismi ise Ahmed Gurey'dir. 1542 tarihinde Yemen'deki Osmanlı Valisi Mustafa Paşa Ahmed Gurey'e desteğini esirgememiş, ona tüfek ve on ağır topla donanmış 500-900 kadar asker göndermiştir. 1556 yılına gelindiğinde ani bir baskınla Portekiz'in eline geçen Zeyla, 1559'da Özdemiroğlu Osman Paşa tarafından tekrar alınmıştır. Habeş eyaleti kurularak, Zeyla bir sancak merkezi olmuştur.

Yine Osmanlı Devleti 1559-1888 tarihleri arasında kuzeyde kritik bir iskele ve şehir olan Zeyla'yı idari açıdan Yemen'deki Moha'ya bağlı bir sancak olarak yönetmiş ve Aden çıkışını kontrol altında tutmuştur. Osmanlı Devleti, 1582 tarihine gelindiğinde Yemen'e vali olarak Hasan Paşa'yı göndermiştir. Paşa, II. Selim'e bölgedeki Portekiz faaliyetlerinin Osmanlı Devleti'nin çıkarlarına olmadığını anlatan bir tahrirat mektubu göndermiştir. Bu durum üzerine Anadolu'lu bir Türk denizcisi olan Mir Ali; çektiri, firkate ve kadırgadan oluşan 36 parçalık kuvvetiyle Yemen Valisi Hasan Paşa'nın emrine girmiştir. 1587 yılında Hasan Paşa Mir Ali'yi elindeki deniz gücü ile Kenya sahillerini ele geçirme görevini vermiştir. Aden Körfezi'nden yola çıkan Türk donanması Mogadişu, Lamu, Malindi yolunu izleyerek Mombasa'ya kadar gelmiş ve bölgeyi Osmanlı egemenliğine sokmuştur. 1589 yılında Portekizliler tekrar Mombasa'ya saldırdılar. Bunun üzerine Mir Ali Bey bölgeye tekrar gelmiş ve Portekizlileri bölgeden uzaklaştırmayı başarmıştır.

19'ncü yüzyılın sonuna kadar Geledi Sultanlığı, Majeerteen Sultanlığı, Harar Emirliği Osmanlı Devleti'ne bağlı bölge güçleri olarak egemenliklerini sürdürdüğü görmekteyiz. Osmanlı Devleti'nin bu bölgede Umman ve Zanzibar'a kadar yayılmasının politik ve stratejik etkileri 19'uncü yüzyıla kadar bir güç unsuru olarak kendini göstermiştir. Eski ve Ortaçağ'da kavşak noktası olarak kullanılan Doğu Afrika kıyıları kritik bir konumdayken Süveyş Kanalı'nın 1869 yılında açılmasından ve Mısır'ın İngilizlerin ele geçmesinden sonra bölgedeki Türk egemenliği sona ermiştir.

Süveyş Kanalı'nın açılmasının etkisiyle Bab'ül Mendep (Hüzün Kapısı) Boğazı tekrar gündeme gelmiştir. Sömürgeciliğin ilgisi de unutulmuş gözüken bu topraklara yeniden yönelmiştir. Batılı sömürgecilerin Afrika ve dolayısıyla Somali'ye saldırıları 19'uncü yüzyılın son çeyreğinde sonra başlamıştır. Bu noktada Avrupalıların ve Amerika'nın Afrika'yı kendi çıkarları doğrultusunda bölüşmek için yapılan Berlin Konferansı'ndan da söz etmek gerekir. **1885 yılında gerçekleşen konferans “Sömürge Konferansı” olarak da anılır.** Konferansa İngiltere, Fransa, Avusturya, Almanya, İtalya, Rusya, Portekiz, İspanya, Amerika Birleşik Devletleri, İsveç, Norveç, Danimarka, Belçika ve Osmanlı Devleti katılmıştır.

Bu konferans sonunda kıta Afrika'sında fiili işgal ilkesi benimsenmiştir. Bu ilkeye göre herhangi bir Afrika toprağı üzerinde hak iddia edebilmek için o toprak üzerinde askeri hakimiyet kurma zorunluluğı getirilmiştir. Sömürgecilikle en geç karşı karşıya gelen topraklar bu bölge olmuştur. **1884 yılında, İngiltere kuzey Somali'yi, 1892 yılında İtalyanlar Güney Somali'nin bir bölümünü, 1927 yılına kadar da güney Somali'nin kalan bölümünü, 1894 tarihinde de Fransızlar Bab'ül Mendep Boğazı'nı işgal etmişlerdir.** İngilizlerin işgal ettiği bölge İngiliz Somalisi, İtalyanların işgal ettiği bölge İtalyan Somalisi ve Fransızların işgal ettiği bölgede Fransız Somalisi olarak adlandırılmıştır. Osmanlıların 1882'de Mısır'ı Hidivlik yönetimi kapsamında özerk bırakıp İngiltere'ye terk etmeleri bu bölgedeki güç kaybının ana nedeni olmuştur. Osmanlı Devleti'nin, Trablusgarp Savaşı'na (1911-1912) kadar Kızıldeniz'de küçük bir deniz gücü bulundurmalarına rağmen bölgede daha fazla tutunamamışlardır.

19'ncü yüzyılın sonu 20'nci yüzyılın başlarında Somali'de sömürgeciliğe karşı önemli bir direniş hareketi ortaya çıkmıştır. Bu hareket Somali'nin kuzey bölgesinde 1899-1920 yılları arasında Muhammed bin Abdullah Hasan önderliğinde verilmiştir. Kendisine Somali dilinde “Maxamad Cabdille Xasan” denilmektedir. Sömürgeciler tarafından her zaman ciddi bir tehdit olarak görülen Muhammed bin Abdullah Hasan, Somali Devleti ve Somalililer tarafından

bağımsızlık mücadelesini başlatan ilk milli kahraman kabul edilmektedir. Bu süreç içinde Osmanlı Devleti, Avrupa sömürgeciliğine karşı Seyyid Muhammed Abdullah Hasan hareketine 1916'ya kadar silah, top ve eğitim yardımında bulunmuştur. Türk askeri danışmanları 1918'e kadar desteklerini sürdürmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti Somali ilişkileri 1979 yılında açılan Mogadişu Büyükelçiliği ile yeniden başlamıştır. Ancak 1991 yılında yaşanan iç savaş nedeniyle kapatılmak zorunda kalınmıştır. 1998 yılından itibaren Türkiye ulu önder Mustafa Kemal ATATÜRK'ün Yurtta Barış Dünyada Barış ilkesi uyarınca ve Afrika açılımı çerçevesinde dış politikasını bölgeye yoğunlaştırmıştır. 17 Nisan 2009 tarihinde "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Somali Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Teknik İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır.

19 Ağustos 2011 yılında bölgede yaşanan açlık, kuraklık ve siyasi istikrarsızlığa dikkat çekmek için Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Somali ziyareti önemli bir dönüm noktası olmuştur. Kapatılan Mogadişu Büyükelçiliğimiz 01 Kasım 2011 tarihinde yeniden açılmıştır. Ayrıca 01 Haziran 2014 tarihinde Somaliland'da Hargeysa Başkonsolosluğumuz faaliyete geçmiştir. Türkiye 2011 yılından sonra Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Kızılay ve sivil toplum kuruluşlarımızın katkılarıyla ülkemizin en büyük yurt dışı operasyonuna başlamış ve o tarihten bu yana insani yardım ve kalkınma alanında Somali'ye yardım yapılmaktadır.¹

Türkiye'de düzenlenen "İstanbul Toplantıları" ve "Ankara Deklarasyonu" Türk Somali ilişkilerinin gelişmesine büyük katkı vermiştir. 26 Nisan 2017 tarihinde "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Somali Federal Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kalkınma İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. TİKA ise bu Anlaşma'nın yürütülmesinden sorumlu tutulmuştur. Bu Anlaşmaya göre;

Tarım, tarım endüstrisi ve gıda işleme sanayisi,
Kırsal ve kentsel kalkınma plan ve programları,
Sağlık,
Yoksulluğun azaltılması,
Su, hijyen, orman ve jeoloji,
Küçük ve orta ölçekli işletmelerin geliştirilmesi,
Enerji,

1 ERDOĞAN, Recep Tayyip (2011), "*The Tears of Somalia*", <http://www.foreignpolicy.com/2011/10/10/the-tears-of-somalia/amp/>

Taşımacılık ve insani yardım alanlarında Türkiye Cumhuriyeti yardım taahhüdünde bulunmuştur. Türkiye TİKA, AFAD, Kızılay ve Somali Türk Görev Kuvveti Komutanlığı ile kardeş Somali halkına yardım elini uzatmaya devam etmektedir.

II. İnsani Yardım Politikası ve Yumuşak Güç Stratejisi

Somali'nin içinde bulunduğu iç savaş hali, açlık ve kıtlıkla birleşince ortaya çıkan insani drama kayıtsız kalamayan Türkiye, uluslararası kamuoyunun dikkatini bölgeye çekmek için birçok girişimde bulunmuştur. Bu açıdan Cibuti Barış Sürecinin bir devamı olarak BM öncülüğünde 21-23 Mayıs 2010 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen 1'inci Somali Konferansı Türkiye için önemli bir başlangıç olmuştur. Somali'de barış ve kalkınma için bir yol haritası ortaya koyan bu konferans sürecinde Türkiye ve Somali arasında askeri, eğitim, teknik ve bilimsel işbirliği alanlarında ikili antlaşmalar da imzalanmıştır. Ayrıca Türkiye'nin girişimiyle 17 Ağustos 2011 tarihinde toplanan İslam İşbirliği Teşkilatı İcra Komitesi Acil Toplantısı sonucunda Somali'ye eylem kararı alınmıştır. Bu toplantı sonucunda ülkeye 320 milyon dolar tutarında yardım yapılması planlanmıştır.

Bununla beraber T.C. Başbakanlığı Somali'ye yönelik bir yardım kampanyası başlatarak, 5 Ağustos 2011'de "Somali ve Açlık Tehlikesi Yaşayan Diğer Afrika Ülkelerine Yardım Kampanyası" adıyla bir genelge yayınlamış ve Türkiye kamuoyunu Somali'ye yardıma çağırmıştır. Ramazan ayına denk gelen 19 Ağustos 2011 tarihinde dönemin Başbakanı Sn. Recep Tayyip Erdoğan, Somali halkına moral vermek ve dünyanın dikkatini bölgeye çekmek için içinde gıda, kıyafet ve ilaç yardımı taşıyan iki kargo uçağı ile birlikte yanında iş dünyası ve çeşitli STK temsilcilerinin de bulunduğu kalabalık bir heyetle Mogadişu'ya gitmiştir. Bu ziyaret, Afrika dışından bir liderin son 20 yıldır ülkeyi ilk ziyareti olmuştur.

Türkiye gerek devlet kurumları gerekse de STK'lar bazında 2011 yılından bu yana gıda krizinden sağlık alanına, altyapıdan güvenliğe, eğitimden ülkede siyasi istikrarın oluşmasına yönelik Somali'ye ciddi anlamda destek sağlamaktadır ve bu destekler artarak da devam etmektedir. Türkiye'nin gıda yardımlarından uluslararası konferanslar düzenlemeye kadar giden bu yardım anlayışındaki zenginliği "**devam eden süreklilik**" şeklinde kavramsallaştırılabiliriz. Bu kavramsallaştırmada işaret edilmek istenen nokta ise Türkiye'nin bu yardım politikasının zaman içerisinde Somali'nin ihtiyaçları doğrultusunda kendini yenilemesidir. Türkiye'nin devlet kurumları ile sivil inisiyatifin bir bütün olarak Somali'deki faaliyetleri, Türkiye'nin Somali'ye yönelik insani diplomasi politikasının ve özelde ise Türkiye usulü yardım anlayışının oluşumunun önemli birer parçalarıdır.

Türkiye'nin Somali'ye yönelik yardımları Somali'de “**Türk Usulü Yardım Modeli**”nin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye'nin yardımlarını Somali için farklı kılan bazı belirgin özellikleri bulunmaktadır. 2011'deki açlık krizinden beri Türkiye, Somali'de alışlagelenin aksine (güvenlik gerekçesiyle) yardımları ülke dışından sağlamak yerine direkt sahaya inmiş, yardımları yerinden ve görerek yapmıştır. Bu sayede daha önceden araçlar vasıtasıyla gönderilip, yerine ulaşamayan yardımlar ilk elden ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır. Ayrıca batı ülkelerinden farklı olarak Türkiye, Somali'ye yatırım yapmak için ülkenin istikrar kazanmasını beklemek yerine ülkede istikrar sağlamaya yönelik yatırımlarda bulunmaktadır. Somali'ye yönelik uzun vadeli kalkındırma projeleri ile altyapı sistemi kurmak ve eğitim programları ile ülke insanına bir yandan yardımları hızla sağlarken bir yandan da kendine yetebilir olmayı öğretmeye çabalamaktadır. Bu amaçla eğitimden sağlığa, yollardan, enerjiye ve siyasi istikrarı sağlamaya kadar pek çok uzun dönemli ve kalıcı projeler oluşturmaktadır. Türkiye'nin siyaseti ayrı tutarak ivedilikle acil yardımı önceleyen bu politikası hem Somalililer nezdinde hem de dünyada büyük bir sempati toplayarak meşruiyet kazanmış, ülke içinden ve dışından ciddi bir destek görmüştür.

Amerikalı Siyaset Bilimci Joseph S.NYE'nin vurguladığı üzere uluslararası ilişkilerde gücün doğası değişmiş, ikna, itibar kazanma ve uzun vadeli ilişki yönetimi ülkelerin dış politikalarında istedikleri sonuçları elde edebilmelerinin yeni yöntemleri olarak ortaya çıkmıştır. Askeri ve ekonomik yaptırımların yerini hedef ülkeye ilham kaynağı olarak görünmek almış, bir ülkenin değerleri, sunduğu ürünler ve teknolojiler, ekonomik gelişmişlik ve demokrasi düzeyi gibi faktörler o ülkenin çekim gücünü artıran unsurlar olarak sayılabilmektedir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için de görünürlüğünü artırabilmek adına yumuşak gücün önemi yadsınamaz bir gerçektir.²

Bu anlamda Türkiye yumuşak gücünü, çevresindeki bölgelerle tarihi, sosyal ve kültürel bağları, stratejik konumunun önemi, barışçıl dış politikaları, artan ekonomik görünürlüğü, bu yönde attığı adımları ile devlet ve sivil toplum kuruluşlarının başarıları gibi pek çok kaynağa dayandırmaktadır. **Fakat son yıllarda Türkiye'nin yumuşak gücünün en belirgin ayağını insani diplomasi faaliyetleri oluşturmaktadır.** Bu politikanın en görünür örneklerini de Türkiye ile tarihi, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik bağları bulunan ülkeler oluşturmakta, Somali de bu kapsamda en öne çıkan ülkelere birisi olmaktadır. Türkiye, ülkede meydana gelen açlık krizi sonrasında dış politikasında zaten var olan Afrika açılımı gereği yönünü hızla Somali'ye çevirerek ülkenin kalkınması

2 ŞAHİN M., ÇEVİK S.(2015), “Türkiye’de Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, Birinci Basım, Nobel Yayınları, s.4

ve uluslararası alanda görünürlüğü için süratle çalışmaya başlamış ve burada uyguladığı politikalarla Somali gibi kırılgan bir devlet için bir kurtarıcı olmasının yanında bir cazibe merkezi de olmuştur.

Türkiye'nin Somali'ye yönelik dış politikasının ana odaklarını yardımseverlik ve insani diplomasi oluşturmaktadır. Türkiye'ye göre insani diplomasi sadece acil yardım yapmayı değil aynı zamanda geniş bir kalkınma ortaklığı vizyonunu da içinde barındırmaktadır. Bu minvalde ülkede barış ve istikrarı sağlamak adına Türk hükümetinin üzerinde durduğu çok boyutlu bir dış politika planı bulunmakta, bu planın ayaklarını da özellikle 2011 ve 2012 senesini kapsayan ülkedeki açlık ve kıtlığı gidermeye yönelik acil yardımlar, uzun dönemli kalkınma yardımları, barış için arabuluculuk yapılması, teknik ve personel kapasite inşası, Somalili öğrencilere sağlanacak burslar, Türk-Somali ticari ilişkilerini geliştirmek ve güvenlik sistemine katkı sağlanması gibi konular oluşturmaktadır.

Türkiye, yıllarca savaşa maruz kalmış ülkede yerle bir olan sosyal hizmet alanlarını yeniden halka kazandırarak, daha fazla altyapı inşa etmek için devlet ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte pek çok program ortaya koymuştur. Bu anlamda insani ve kalkınma yardımlarından devlet inşasına uzanan önemli bir yol kat eden Türkiye, Somali'den aldığı destekle yoluna devam etmekte ve ülkenin yeniden yapılanmasında en büyük desteği sağlamaktadır. Bugün itibarıyla Türkiye, Somali'ye en çok ikili yardım yapan ülkelerden biri konumunda bulunmaktadır. 2011 yılında meydana gelen açlık krizi sonrası Türkiye başbakanının resmi Somali ziyareti ertesinde Türkiye'nin devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla Somali'ye yaptığı insani ve kalkınma amaçlı yardımların toplamı 500 milyon doları aşmıştır. Acil insani yardım çalışmaları kapsamında 2011 yılından 2017 senesine kadar olan süre içinde Türkiye'den Somali'ye devlet eliyle gerçekleştirilen 370 milyon dolar tutarındaki yardım yanında 130 milyon dolar yardım da sivil toplum eliyle gerçekleşmiştir. Özel sektörün Somali'ye yönelik yatırımları ise 100 milyon doları bulmuştur.³

III. İnsani ve Kalkınma Yardımları

İnsani ve kalkınma yardımı konusu, son on yıldır Türkiye'nin genel dış politikasında ve özellikle de Türkiye'nin Afrika politikasında en güçlü unsurlardan biri olarak yumuşak güç stratejisinin parçası olmuştur.⁴ İnsani yardım, Türk liderler tarafından sıkça dile getirilen bir kavram olmuştur. Türkiye, 2016 yılında toplam 6

3 KARAOĞLAN, Merve (2018), "Türkiye'nin Afrika'daki Yumuşak Güç Politikaları: Somali Örneği", Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ü., s.92-95.

4 SEFERWORLD, Türkiye ve Somali: Yardımların Barışa Hizmet Etmesi, May 2015, İstanbul Policy Center, s.1.

milyar dolar insani yardım yaparak Dünya’da millî gelirine oranı bakımından en çok insani yardım yapan ülke olmuştur. Böylece Türkiye “Dünyanın en cömert” ülkesi olarak seçilmiştir. Türkiye’nin insan merkezli dış politikasının en güzel örneği Somali’de uygulanmıştır. 2011 yılında dönemin Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Somali ziyareti ardından TİKA, Diyanet, AFAD ve Kızılay gibi devlet kurumları ile STK’ların katılımıyla, Türkiye’nin en büyük yurtdışı operasyonu başlamıştır. O tarihten bu yana insani yardımı ve kalkınma alanında Somali’ye yaklaşık 400 milyon dolar yardım yapılmıştır. Son yıllarda Somali, TİKA’nın yaptığı resmi kalkınma yardımlarından en çok yararlanan ülkelerden biri olmuştur. Türkiye yardımlarını Somali’de başarılı kılan en büyük özellik, devlet ve devlet dışı kurumların birlikte çalışmasıdır. Türkiye’nin kalkınma projelerinin başarısının önündeki en büyük engel ise güvenlik olarak durmaktadır.⁵

IV. İki Ülke Arasındaki Ticaret İlişkileri

Birçok araştırmacı tarafından, Türkiye’nin Somali’de bu kadar etkili olmasının nedenin yeni pazar aramak olduğu öne sürülmektedir. Somali’nin ihracata bağımlı bir ülke olması bu gerekçeyi güçlendirmektedir. Türkiye, Somali’de yaptığı yardımlar sonucunda, Somalililer gözünde çok değer kazanmıştır. Bunun bir sonucu olarak, Türkiye’den gelen ürünlere duyulan ilgi de çok artmıştır. Buna paralel olarak, Türk şirketlerin Somali’de yaptığı yatırım da artmıştır. Türk firması olan Favori LLC 2013 yılında, Somali hükümeti ile yaptığı anlaşma neticesinde Mogadişu havalimanını işletme hakkını elde etmiştir. Aynı şekilde, başka bir diğer Türk şirketi olan Albayrak Grup, 2014 yılında Mogadişu Deniz limanını 20 yıl işletmek üzere devralmıştır. Şu ana kadar Türk şirketlerinin toplam yatırımı 100 milyon dolardır. Ticaret hacmi ise 2017 verilerine göre 150 milyon dolar civarındadır.

Mogadişu Uluslararası Havaalanı

Mogadişu Limanı

5 HEYLE, A.Nur (2018), “Türkiye’nin Somali Devlet Kurumlarının Yerleşmesine Yönelik Çabaları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Ü., s.73.

2011 yılında Somali'ye direkt uçuşa başlayan ve Somali'ye giden tek uluslararası havayolları şirketi olan Türk Hava Yolları, iki ülke arasındaki ticaret ilişkisini geliştirmekle birlikte, Somalili gurbetçilerin, Somali'deki aileleri ile kolay bir şekilde birleşmelerini sağlamaktadır. THY haftanın her günü Mogadişu'ya direkt uçuş yaparak Somali'yi dünyaya bağlamaktadır. THY uçuşları başlamadan önce, Avrupa ve Kuzey Amerika'da yaşayan gurbetçiler, kendi ülkelerini ziyaret etmekte zorlanmaktaydılar. Üstelik THY yönetimi, Somali'nin, şirketleri için en karlı rotalardan biri olduğunu açıklamıştır. Bunun nedeni de, Somali'ye uçuş yapan sınırlı sayıda uluslararası havayolu firmasının olmasıdır. Batı temelli uluslararası şirketler, Somali'ye yatırım yapmak için istikrarı beklerken, Türk şirketleri risk alarak Somali'ye yatırım yapmaktadır.

Diğer yandan son yıllarda İstanbul, ticaretle uğraşan Somalililerin sürekli uğradığı bir nokta olmuştur. Son yirmi yılında, Somali ticaretinin kalbi olan Dubai, Somali ile BAE arasında kötüleşen ilişki sonucunda bu özelliğini kaybetmiş gibi görünmektedir. Buna alternatif olarak Somalili işadamları ticaretleri İstanbul'dan yürütmeye başlamışlar. Genel olarak Afrika boynuzu bölgesi, stratejik deniz yollarına sahip olması açısından büyük bir ticaret potansiyeline sahiptir.⁶

V. Somali Ordusu ve Polis Teşkilatını İnşa Etme Süreci

Türkiye, 20 yıldır süren iç savaş sonunda tüm devlet kurumlarına varıncaya kadar harabeye dönen Somali'yi yeni baştan inşa etmektedir. Eğer Somali'de barış tesis edilecekse, Somali Hükümetinin otoriter gücünün yeniden sağlanması gerekir. Otoriter bir devlet gücü ise kapsamlı, profesyonel ve disiplinli güvenlik güçleri ile sağlanır.⁷ Bu kapsamdayeniden yapılanmanın en önemli ayağını güvenlik oluşturmaktadır.

Bugün Somali'de devletin güvenliği büyük oranda Afrika Birliği askerlerinden oluşan AMISOM tarafından sağlanmaktadır. Ancak AMISOM askerlerinin 2020 yılı itibarıyla Somali'den çekilmesi planlanmaktadır. Bu çekilmenin gerçekleşmesi için Somali millî ordusunun güçlü bir şekilde tesis edilmesi gerekmektedir. Bundan hareketle, Türkiye'de 2012 yılında BM ile ortak olarak düzenlenen 2'nci İstanbul "Somali'nin Geleceğini Hazırlamak için 2015 Hedefi" konulu konferansta Somali'nin güvenlik sektörünü yeniden yapılandırma planları gündeme getirildi. Türkiye, Somali Ordusunu ve Polis Teşkilatını yeniden yapılandırmak için taahhütte bulunarak 2012 yılında 20 milyon TL'lik bütçe ayırmıştır. Somali'nin Kara, Hava ve Deniz Kuvvetlerinin yanında Polis Teşkilatına

6 HEYLE, A.Nur (2018),a.g.e.,s.75..

7 ELMI, A.Abdi (2012), a.g.e., s.34.

da Türkiye’de eğitim verilmesi kararlaştırılmıştır. 2012-2017 yılları arasında yüzlerce Somalili askeri personel Türkiye’de eğitim almıştır. Ayrıca Türkiye, çok zayıf olan Somali Deniz Kuvvetlerine botlar ve diğer gerekli donanımlarını sağlamıştır.

30 Eylül 2017 tarihinde, Türkiye’nin en büyük deniz aşırı askeri eğitim merkezi Somali’de kurulmuştur. 2015 yılında TİKA tarafından yapımı başlatılan askeri eğitim merkezi 50 milyon dolara mal olmuştur. Türk yetkililer, Somali’deki askeri eğitim merkezinin amacının Somalili subaylar ve astsubaylara eğitim vermek olduğunu açıklamışlardır. Türkiye’nin Somali’de kurduğu askeri eğitim merkezi, Somali ordusunun El-Şebab terör örgütüne karşı yürüttüğü mücadeleye, komando eğitimi almış piyade taburu seviyesinde birlik, subay ve astsubay yetiştirerek destek olmaktadır.⁸ Ayrıca Türkiye, bu merkezde eğitilen Somalili askerlerin silah ve diğer ekipmanlarını sağlamaktadır. Somali’nin temel sorunlarından biri eğitilmiş ve disiplinli bir ordunun olmamasıdır. Türkiye’nin yeniden inşa çabasıyla, Somali ordusunun daha eğitilmiş ve disiplinli hale gelmesi beklenmektedir. **Ayrıca 2020 yılında Somali güvenlik sorumluluğu AMISOM’dan Somali ordusuna geçecektir. Bu anlamda, Türkiye’nin Somali’de kurduğu askeri eğitim merkezi Somali’nin geleceği için hayati önem taşımaktadır.**

Türkiye, Somali’de bir yandan insani ve kalkınma yardımını sağlarken, diğer yandan güvenlik kurumlarını güçlendirmek için çalışmaktadır. Yeni kurulan askeri eğitim merkezinden 2018 yılında ilk astsubay öğrenciler mezun olarak Somali ordusunda görevlerine başlamıştır. Nisan 2019 tarihinde ilk Somali piyade taburu Somali Silahlı Kuvvetlerine teslim edilmiş, Temmuz 2019 tarihinde subay ve astsubay öğrenciler mezun olarak Somali ordusuna katılacaktır. Türkiye’nin kurduğu askeri eğitim merkezinin, kapasite anlamında çok zayıf olan Somali ordusunun etkinliğini artıracağı değerlendirilmektedir.

VI. Eğitim Kurumlarına ve Öğrencilere Verilen Destek

Andera Kathryn Talentino ulusal inşa sürecini “belli bir topluluğu temsilen istikrarlı, merkezi ve birleştirici bir devlet oluşturma süreci” olarak tanımlamaktadır.⁹ Böyle bir inşa sürecinde iki tür süreç öne çıkmaktadır: Devletin ve ulusal kimliğin inşası. Bu kapsamda her iki inşa süreci için de en kritik önem Somali’de eğitimdedir. 1991 yılında Somali’de meydana gelen iç savaş nedeniyle neredeyse devletin bütün eğitim kurumları yıkılmıştır. Afyare Abdi

⁸ Daily Sabah, An Interprising and Humanitarian Aid in Somalia <https://www.dailysabah.com/op-ed/2017/05/11/anenterprising-and-humanitarian-policy-for-somalia>

⁹ TALENTINO, A.Kathryn, “Two Faces of Nation Building: Developing Function and Identity”, Cambridge Review of International Affairs 17, sayı 3 (2004), s.559.

ELMI'nın çalışmasında saptadığı gibi; “Savaştan çıkan her toplumda kalıcı barışın tesis edilebilmesi için ulusal bir kimliğin inşa edilmesi oldukça gereklidir. Devlet mekanizmasının kabul görmesi ve bu mekanizmaya karşı gösterilecek bağlılık bir kimlik bilincinin oluşturulabilmesi için elzemdir.”¹⁰ Bu nedenle savaşın ardından Somalili STK’lar ve bazı kişiler, Somali eğitim sistemini yeniden inşa etmek için harekete geçmiştir. UNICEF/UNESCO ve Somali’nin yerel STK’larının verdiği çabalar ile eğitim-öğretim faaliyetleri zor şartlar altında devam ettirilmiştir. Ancak okulların paralı olması nedeniyle Somalili çocukların çok büyük bir kısmı okula gidememektedir. Somali hükümetinin öğrencilere ücretsiz bir eğitim verme kapasitesi ise halen kısıtlıdır. Bu bağlamda, Türkiye’nin 2011 yılında Somali’de yaptığı kapsamlı kalkınma yardımları içinde eğitim sektöründe yeniden yapılanma destekleri bulunmaktadır.¹¹

Aynı zamanda TİKA, Somali’deki üniversitelerin eğitim kalitesinin geliştirilmesi için bilgisayar ve diğer eğitim araçları sağlamıştır. Mogadişu Üniversitesi başta olmak üzere, ülkedeki önemli eğitim kurumlarına projeksiyon, jeneratör vs. teknik donanım eksikleri TİKA tarafından tespit edilip, hibe edilmektedir. TİKA, Somali’deki üniversiteler için 400 bilgisayar ve 100 yazıcı sağlamıştır. Aynı şekilde Türkiye’nin bazı üniversiteleri, Somali’nin üniversitelerinin kapasitesinin artırılması için bilgi ve tecrübelerini aktarmaktadır. Böylece, Türkiye bir yandan Somali’de yeni eğitim kurumları kurarken, diğer yandan var olan kurumları güçlendirmeye çalışmaktadır.

Daha önemlisi, Türkiye 2011 yılında Somalili gençlere Türkiye’de okumaları için burs ve diğer kolaylıkları sağlamıştır. Şu anda, Türkiye’nin farklı üniversitelerinin farklı bölümlerinde okuyan binlerce Somalili öğrenci bulunmaktadır. 2013-2014 verilerine göre Somali, Türkiye’ye en çok öğrenci gönderen 20’nci ülke ve Afrika ülkeleri arasında Türkiye’ye en çok öğrenci gönderen ikinci ülke konumundadır. **Türkiye’de eğitim gören Somalili öğrencilerin, Somali için önemli bir insan sermayesi olduğu değerlendirilmektedir.**

VII. Sağlık Sektöründe Yapılan Yardımlar

1991 yılında Somali’deki devletin yıkılmasıyla birlikte toplumun büyük bir kısmı sağlık hizmetlerine erişmez hale gelirken, devam eden iç savaş sağlık sisteminin tamamen çökmesine neden olmuştur. Somali halkının en büyük ihtiyaçlardan biri ücretsiz ve kaliteli sağlık hizmetlerine erişmektir. Bu ihtiyaç doğrultusunda TOKİ, Mogadişu’da 200 yataklı doğu Afrika’nın kapasite ve teknoloji bakımından

10 ELMI, A.Abdi (2012), a.g.e., s.195.

en modern hastanesini inşa etmiştir. TİKA ise, hastanenin tıbbi donanımı ve iç tefrişatını sağlamıştır. **Recep Tayyip Erdoğan Eğitim ve Araştırma Hastanesi ismini taşıyan hastane, Ocak 2015 yılında Cumhurbaşkanı Sn. Erdoğan tarafından hizmete açılmıştır.** Hastane, Türkiye ve Somali hükümetleri ile birlikte yönetilecek ve 5 yıl sonra bedelsiz bir şekilde Somali'ye devredilecektir. Hastanede ayda 6 bin hasta tedavi edilmekte ve günde 100 ameliyat gerçekleştirilmektedir. Buna ilave olarak hastanede, Somali sağlık personeline eğitim verilmekte, Somali'de sağlık alanında iyi eğitim almış bireyler yetiştirilmektedir. Somali'de Sağlık Bilimleri Üniversitesine bağlı olarak kurulan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Mogadişu'da eğitim vermektedir. Bu Yüksekokulda 2 yılda eğitim gören öğrenciler, Türkiye'de eğitimine devam edebilecektir.¹²

Ayrıca, Yardımelî Derneği tarafından 2011'de yapımı başlanan ve 2016 yılında hizmete açılan Yardımelî Doğum ve Çocuk Hastanesi de çok büyük öneme sahiptir. Somali, dünyada çocuk ölümlerin en yüksek olduğu yerlerden biridir. Yardımelî Derneğinin açtığı çocuk hastanesi ile Somali'deki çocuk ölümlerinin azalması beklenmektedir.

2011 yılından bugüne, Türkiye'nin gerçekleştirdiği çabalar neticesinde, Somali'de yeni sağlık kurumları kurulmuştur. Recep Tayyip Erdoğan Hastanesi, Somali'nin her bölgesinde ve komşu ülkelerden gelen hastaları tedavi etmektedir. Böylece Somaliler yurtdışına çıkmadan kendi ülkelerinde kaliteli sağlık hizmeti alabilmektedir. Yardımelî Doğum ve Çocuk Hastanesi ise, ülkedeki çocuk ve anne durumunun iyileşmesi için önemli bir rol oynamaktadır. Bu çabalar, Somali'nin sağlık alanındaki ihtiyacını karşılamak için yeterli değilse de iyi bir başlangıçtır.

VIII. Kapasite Geliştirme ve Altyapı Yardımları

Türkiye'nin son yıllarda Somali'de yaptığı önemli işlerden biri de yıkılan devlet kurumlarının yeniden inşa edilmesidir. İç savaş nedeniyle ülkenin bazı önemli kurumlarının binası yıkılmıştır. Bazı bakanlıklar, çalışacak bina olmadığı için ya diğer devlet kurumları içinde kurdukları ofislerde işlerine devam etmekte ya da kiralama yoluna gitmektedirler. Bu durum, devlet kurumlarının işlevlerinin aksatılmasına neden olmaktadır. Bundan hareketle TİKA, Somali'nin önemli devlet kurumlarını yeniden inşa etmeye başlamıştır. 2017'de TİKA, Somali Senatosunun yeni binasını inşa ederek hizmete açmıştır. Aynı zamanda TİKA, Somali iç savaşı nedeniyle hasar gören Somali Parlamento binasını yeniden inşa etmektedir. Ayrıca, TİKA, Somali Ulaştırma Bakanlığına bağlı faaliyet gösteren

¹² T.C Sağlık Bakanlığı, <https://www.saglik.gov.tr/TR,613/somali-turkiye-egitim-ve-arastirma-hastanesinin-acilisi-yapildi.html>

Somali Sivil Havacılık ve Meteoroloji Otoritesi (SCAMA) tarafından kullanılmak üzere sivil havacılık uygulamalı eğitim merkezini kurmuştur.

Bu merkez Somali havacılık sektörünün gelişmesine katkıda bulunacaktır. Diğer yandan Türkiye, Somali'deki devlet kurumlarının daha iyi hizmet yürütmeleri için gereken donanımları sağlamaktadır. Aynı zamanda, bu araç ve gereçleri kullanacak çalışanların kapasitesini geliştirmek için de eğitim vermektedir. Türkiye, Somali'de medya kurumları, kültür ve sanat akademisi, finans kurumları ve havacılık alanları kapasitesinin geliştirilmesi için hem maddi destek sağlamakta hem de bu işi yapmak için gereken insan kaynağını yetiştirmeye çalışmaktadır.¹³ Aynı şekilde 2017 yılında TİKA ve Kızılay, Somali'de altyapı inşa edilmesi için gereken iş makineleri ve diğer ekipmanı sağlamıştır.

IX. Somali'ye Uluslararası Destek Sağlama Çabaları

Türkiye 2011 yılından beri izlediği Somali politikasında, Somali'nin yeniden yapılandırılması için dış destek arayışlarını hep sürdürmüştür. Bu kapsamda, ilk öne çıkan Somali'de yaşanan kıtlık ve kuraklık olmuştur. Türkiye Somali'deki kıtlık krizi üzerine 17 Ağustos 2011 tarihinde ilk defa İslam Konferansı Örgütü'nü İstanbul'da acil gündemle toplantıya çağırarak ve bu toplantıya katılmak üzere 17 Ağustos'ta İstanbul'a gelen dönemin Somali Cumhurbaşkanı Şeyh Şerif Ahmet ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan görüşmelerde bulunmuştur. Somali'deki yaşanan kıtlığa karşı Türkiye'de düzenlenen kapsamlı yardım kampanyaları sonucunda yaklaşık 228 milyon lira toplandığı tahmin edilmektedir. Durumun dünya gündemine gelmesiyle birlikte bölgeye giden ilk yardım kuruluşlarından biri olan Türk Kızılayı, Türkiye'den toplanan yardımların dağıtılmasını organize etmek işini de üstlenmiştir. Başbakan Sn. Erdoğan da hem yardımların dağıtımını hem de bölgedeki durumu yerinde görmek üzere beraberindeki heyetle, 19 Ağustos 2011 tarihinde Somali'ye gitmiştir. Bu ziyaret sırasında yaptığı açıklamalarla dünya kamuoyunu Somali'ye yardıma çağıran Erdoğan, durumun gerçekten vahim olduğunu ve insanlığın vicdanının sırandığını söylemiştir. Erdoğan'ın bu çağırısı uluslararası toplumun ve özellikle de İslam dünyasının konuya duyarlılığının artması konusunda katkılar sağlamıştır.

Yine aynı şekilde Somali'ye uluslararası destek bulmak için Türkiye, Somali konusundaki çabalarını uluslararası alana da taşımıştır. Bu çerçevede Başbakan Erdoğan, 22 Eylül 2011 tarihli BM Genel Kurul toplantısında yaptığı konuşmasının önemli bir bölümünü Somali'ye ayırmıştır. Konuşmasında insanlığın vicdanının sorgulandığını belirten Erdoğan, dünyanın yaşananları seyretmesini de

13 CANNON, Brendon, "Deconstructing Turkey's Effort in Somalia", s.99.

eleştirmiştir. Bu çağrılar yanında Türkiye, İstanbul'da Birleşmiş Milletler ile ortaklaşa toplantılar düzenlemiş ve Somali meselesinin uluslararası alanda karşılık bulması için çaba göstermiştir. Bunlardan ilki, organize edilmesinde Türkiye'nin başrol oynadığı ve Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen 1'inci İstanbul Somali Konferansı'dır. 21-23 Mayıs 2010 tarihleri arasında İstanbul'da yapılan görüşmelerin Somali Uluslararası Temas Grubu'nun Aralık 2009'da Ciddede düzenlenen toplantısında alınan kararın ardından Cibuti Barış Süreci çerçevesinde ve BM himayesinde düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Aralarında BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'un da bulunduğu birçok üst düzey yetkilinin katıldığı toplantıda 55 ülke ve 12 uluslararası örgüt temsil edilmiş ve konferans sonucunda Somali ile uluslararası kamuoyunun işbirliğini öngören "İstanbul Deklarasyonu" yayımlanmıştır.

Ayrıca 31 Mayıs-01 Haziran 2012 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen 2'nci İstanbul Somali Konferansı, "Somali'nin Geleceğinin Hazırlanması: 2015 Hedefleri" temasıyla toplanmış ve konferansa 54 ülkenin Cumhurbaşkanı, Başbakanı veya Bakan seviyesinde üst düzey katılımının yanı sıra başta BM Genel Sekreteri, Afrika Birliği Komisyonu Başkanı, İslam İşbirliği Teşkilatı Genel Sekreteri olmak üzere uluslararası ve bölgesel örgütlerin temsilcileri iştirak etmiştir.

Buna ek olarak, 2'nci İstanbul Somali Konferansı öncesinde 26 Mayıs 2012'de İstanbul'da Somali Sivil Toplum Grupları Toplantısı düzenlenmiştir. Somali'nin Kurucu Meclis ve Parlamento üyelerini seçecek olan geleneksel kanaat önderleri, ulema, sivil toplum ve diaspora temsilcileri, aydınlar, gençlik ve kadın temsilcileri ile Somali Sivil Toplum Grupları Toplantısı kapsamında Somali'nin mevcut sorunlarını ve geleceğini görüşmüşlerdir. Somali Sivil Toplum Grupları Toplantısı katılımcılarını temsilen bir sözcü ise 2'nci İstanbul Somali Konferansı'nın siyasi oturumunda grup adına bir konuşma yapmış, öneri ve taleplerini iletmıştır.

Türkiye, bu çabalarını ayrıca Londra'da yapılan Somali toplantısına katılarak sorunun uluslararası boyut kazanması için çabalarda bulunmuştur. Ankara, Somali Sorunu'nu uluslararası bir irade oluşmadan çözmenin ve istikrar sağlamanın zor olduğunun farkında olarak bu konuda her türlü çabaya destek vermektedir.

X. Türkiye'nin Somali'deki Resmi Kurum ve Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'nin Somali politikasının çok-boyutlu ve çok-aktörlü olduğunun göstergesi, birçok sivil toplum örgütü ve ilgili devlet kuruluşunun Somali'de yaptığı projeler ya da projelere verdiği destektir.

A. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı daha önceki bölümde de vurgulandığı gibi Türk dış politikasının genel paradigması çerçevesinde dünyada kalkınma yardımlarını uygulayan ve koordine eden kurumdur. TİKA, Somali'de başından beri faaliyet gösteren en temel kuruluşlardan biri olup, 2011 yılından beri çalışmalar yapmaktadır.¹⁴

TİKA Somali'de çeşitli sivil toplum örgütleriyle sosyal ve ekonomik kalkınmayı amaçlayan ortak projeler yapmaktadır. Özellikle açılan tarım okulları bu çerçevede önemlidir, çünkü Somali toprakları tarımsal anlamda çok verimlidir. TİKA hayvancılığı geliştirmek için de çeşitli hibeler vermiştir. Yine aynı minvalde 2013 yılında Somali'de balıkçılık sektörü ve sorunlarıyla alakalı bir rapor hazırlamıştır. Bunun yanında, hibe için YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) desteğiyle üniversitelerde hibe analizi yapılmış ve 400 bilgisayar ve 100 yazıcı hibe edilmiştir. Bütün bu projelerinin yanında TİKA, asıl olarak diğer kurumların organizasyonu ve koordinasyonundan sorumlu olarak hareket etmektedir. TİKA ayrıca, Somali koordinasyon kurulunun da sekreteryası görevini yapmakta olup, kurul ilgili başkan yardımcısı başkanlığında her ay en az bir kere toplanır.

Bu bağlamda TİKA, Somali'de bir yardım kuruluşu olarak çalışmaktan ziyade yardımların etkili ve organize bir şekilde sağlanmasını düzenleyen bir üst kuruluş konumunda bulunmaktadır. TİKA, 2011'de Somali'de Mogadişu Program Koordinasyon Ofisini açarak acil yardım ve ulaşım altyapılarının sağlanması, sosyal, ekonomik ve idari altyapıların desteklenmesi gibi çok sayıda projenin koordinatörlüğünü yapmaya başlamıştır. İlk etapta acil yardım ihtiyacı olan mülteci kampları ile şehirlere gıda ve ilaç yardımına başlayan TİKA ve işbirliğindeki diğer kuruluşlar, açlık krizinin son bulduğunun ilanından itibaren, Somali'deki çalışmalarında ağırlığı uzun dönemli altyapı, kalkınma, eğitim ve sağlık projelerine vermeye başlamışlardır.

14 Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.tika.gov.tr/tika-hakkinda/1>

TİKA tarafından öncelikle iç savaş nedeniyle çok ciddi bir tahribata uğrayan Mogadişu'nun yolları asfaltlanarak ışılandırılmış böylece hem belirli noktalar arasındaki ulaşım sağlanmış hem de hava karardıktan sonra halkın güvenli bir şekilde yaşamına devam etmesi temin edilmiştir. Bununla birlikte Mogadişu'da çeşitli hükümet binaları ile yeni meclis binasının inşaatını da TİKA üstlenmiştir.

TİKA, Somali'de bulunan yetimhanelerden birçoğuna da eğitim ve gıda malzemesi yardımıyla bulunmakta ve yeni yetimhanelerin inşasında ortak çalışmalar yaparak, görevler almaktadır. Bunun yanı sıra şiddet gören kadınlar için Somali'deki bazı STK'larla işbirliği içinde çalışan TİKA, bu kadınlar için meslek edindirme kursları açarak, buralarda gıda ve ekipman desteği de sağlamaktadır.

Bununla birlikte TİKA, DSİ ile ortak olarak başlatılan "Temiz Suya Erişim Kampanyası" çerçevesinde Somali genelinde 26 su kuyusu açarak, yaklaşık 200.000 kişinin içme suyuna ulaşmasını sağlamıştır.

TİKA Mogadişu'dan ayrı olarak Somaliland ve Puntland bölgelerinde de projeler yürütmekte, buralarda hastane, kuran kursu, eğitim merkezleri, yetimhaneler gibi yerlerin inşa edilmesi ve ekipman desteği sağlanması gibi çalışmalar yürütmektedir. 2014 yılında Garowe ve Hergeysa'da da ofisler açılması için çalışmalarına başlayan TİKA'nın hedefi, güvenlik durumuna bağlı olarak Baidoa ve Kismayo'da da ofisler açarak yardımlarını Mogadişu bölgesinden tüm Somali'ye yayabilmektir. TİKA gibi Kızılay da yardımları Mogadişu'nun ötesine taşımak için faaliyetlerde bulunmaktadır. Puntland, Somaliland ve merkezi başka bölgelerde gıda yardımları yapan Kızılay, çok büyük miktarlarda olmasa da Kismayo, Beledweyne gibi yerlere de yardımlar götürmektedir.¹⁵

B. Sağlık Bakanlığı ve Türkiye-Somali Recep Tayyip Erdoğan Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Sağlık Bakanlığı Türk dış politikasının Afrika açılımında özellikle açtığı hastaneler ile ciddi katkılar sağlamıştır. Özellikle Sudan ve Somali'deki çalışmaları bu açıdan öne çıkmaktadır. 2011 yılından sonra Türkiye'nin Somali'ye yönelik politikasında açlık ve salgın hastalıkları önlemek bir önceliktir. Bu önceliğe yönelik, Somali'de 2011 yılı Ağustos ayından itibaren devam eden insani yardım faaliyetleri kapsamında bölgeye iki set Ağır İklim Tipi Sahra Hastanesi kurulmuştur.

Sağlık Bakanlığı bu yetersizliğini dikkate alarak tam teşekküllü bir hastane

¹⁵ TİKA'nın faaliyetleri hakkında detaylı bilgi için bkz. <http://store.tika.gov.tr/yayinlar/faaliyetraporlari/faaliyet-raporu-2011.pdf>

yapımı için gerekli incelemeleri yaptırdı ve sonrasında belki de Doğu Afrika'nın en kapsamlı hastanesi olacak bir projeye imza attı. Albayrak İnşaat ve Siyah Kalem İnşaat'ın ortaklaşa inşa ettiği bu hastane, toplam 200 yatak kapasitelidir. Bu hastane, Somali'de en büyük sıkıntı olan ortopedi, göz, çocuk hastalıkları ve kadın hastalıklarının tedavi edildiği bir merkez olarak öne çıkmış durumdadır. Sağlık Bakanlığı, hastanenin işletilmesi ve idaresini belli bir süre sonrasında Somali devletine devredecektir. Bu çerçevede, 27 Haziran 2013 tarihinde Somali ile Hastane İşletme ve Devir Protokolü ve Sağlık Alanında İkili İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Somali'de hastaneye ek olarak Sağlık Bakanlığı tarafından Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu yaptırmıştır.

Sağlık Bakanlığı ayrıca 2012 yılı sonu itibarıyla 72 hekim, 3 eczacı, 174 yardımcı sağlık personeli, 6 teknisyen ve 10 aşçı olmak üzere toplam 265 sağlık personelinin Somali'de görevlendirmiş, toplam 263.380 hastaya bakılmış ve 1.928 ameliyat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 5 adet ambulans acil müdahale ve sevk hizmetleri için hazır bulundurulmaktadır. Ayrıca 16 Somalili sağlık personeline eğitim verilmiştir.

Sağlık Bakanlığı kendi alanına giren konularda küçük koordinasyon toplantıları da yapmaktadır. Bu amaçla bakanlık tarafından hazırlanan Somali Sağlık Yardımları 2011-2014 Eylem Planı'nda yer alan projelerin geliştirilmesi ve projelerin uygulanmasında bölgede çalışan Sivil Toplum Kuruluşları ile işbirliği ve koordinasyonun sağlanması amacıyla, 1 Mart 2012 tarihinde İstanbul'da Sağlık Bakanlığı Somali Sağlık Yardımları-STK Koordinasyon Toplantısı'nı organize etmiştir. Bu toplantıda Somali'ye yapılacak sağlık alanındaki çalışmalar değerlendirilmiştir.

C. Kızılay

Kızılay, 11 Haziran 1868'de Osmanlı askerlerine savaş alanlarında yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Topluluğunun temel ilkelerini paylaşan Kızılay; tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tâbi, kâr amacı gütmeyen, yardım ve hizmetleri karşılıksız olan ve kamu yararına çalışan bir gönüllü sosyal hizmet kuruluşudur.

Kızılay, 2011 yılından bu yana Somali'de faaliyet gösteren en etkin yardım kuruluşu olmakla birlikte, kuraklık afetinden önemli ölçüde etkilenen Afrika Boynuzu ülkeleri ve Somali'ye insani yardım ulaştırabilmek için bir kampanya başlatarak, yaklaşık 12 milyon TL ayni ve 100 milyon TL nakdi bağış toplamıştır. Kızılay'ın esas faaliyet alanı iç savaş sonucu yerinden edilmiş insanların gıda ve konaklama gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bundan dolayı, Kızılay'ın daha

iyi bir hizmet sunmak amacıyla Somali'de 13 Türk ve 200 civarında da yerel çalışanı vardır. Kızılay'ın son iki yıldır Somali'deki insani yardım operasyonları Türk bürokratlarının olduğu kadar uluslararası kuruluşların da takdirini toplamıştır. BM Mülteci Yüksek Komiserliği Somali Bürosu Başkanı öncülüğünde Cezire Hayat Çadır kentini ziyaret eden BM heyeti, insani yardım operasyonu çerçevesinde yürütülen çalışmalar hakkında bilgi alıp incelemelerde bulunmuştur. Çadır kentin Afrika'da Sphere Standartlarını (Afetle Müdahalede Minimum Standartlar) karşılayan tek ve Afrika'daki en iyi kamp olduğu vurgulayan BM Mülteci Yüksek Komiserliği Somali Bürosu Başkanı, Türk Kızılay'ını Somali'ye olan katkısından dolayı takdir etmiştir. Yardımların Türk halkının cömertliği sayesinde gerçekleştiğini de belirten BM Mülteci Yüksek Komiserliği Somali Bürosu Başkanı, Türk Kızılay'ı ve Türkiye hükümeti tarafından Somali'de gerçekleştirilen sürdürülebilir kalkınma çalışmalarının ülke için hayati öneme sahip olduğunu söylemiştir.

Kızılay faaliyetlerini üç alanda yürütmektedir:

Cezire Çadır Kampı: Kızılay'ın faaliyetler noktasında yürüttüğü ilk alan, yaklaşık olarak 25.000 kişinin yaşadığı Cezire çadır kampıdır. Adeta bir ilçe görevi gören çadır kentte çamaşırhane, çocuklar için oyun bahçesi, cami, çadır hastanesi ve su kuyuları mevcuttur. Kentte ayrıca kent halkına ve şehir içindeki belirli noktalara ulaştırılmak üzere günlük 10.000 üretim kapasiteli mobil ekmek fırını da mevcuttur.

Sıcak Yemek Merkezi: İkinci faaliyet alanı günlük sıcak yemeklerin üretildiği merkezdir. Burada pişirilen yemeklerin Mogadişu'nun 33 farkı bölgesindeki yetimler, yatılı okullar ve hastanelere dağıtımı yapılmaktadır.

Depo: Kızılay'ın hava ve deniz üzerinden gelen yardımlarının depolandığı okyanus kıyısında 6000 metre karelik bir deposu vardır. Şeker ve un gibi gıdaların yer aldığı depoda ayrıca 50 adet ağır iş makinası Somali devletinin hizmetine sunulması için beklemektedir.¹⁶

Kızılay'ın kısa ve orta vadeli projelerinin yanı sıra uzun vadeli projeleri de bulunmaktadır. Mogadişu'da belediyeçilik faaliyetlerine destek olan Kızılay, çevre açısından kötü bir görüntü oluşturmalarının yanı sıra, sağlık açısından da zararı bulunan hayvan kemiklerinden oluşan yığınları toplayıp tesislerinde yakmaktadır. Kızılay bununla birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) ortaklığı ile mühendislik bölümü de açmayı planlamaktadır. İBB ile ortaklaşa yürütülen "Kentsel Dönüşüm ve Mogadişu Belediyesi'ne Kapasite Kazandırılması" adlı

¹⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. Somali İnsani Yardım Operasyonu, son erişim 19 Haziran 2013, http://www.kizilay.org.tr/dosyalar/1349940795_57.11102012_Somali_Faaliyet_Raporu_57.pdf

insani yardım projesi de mevcuttur.¹⁷

Ç. Diyanet İşleri Başkanlığı Somali Din İşleri Müşavirliği

Türkiye'nin Somali'deki yumuşak güç politikalarının en önemli dayanaklarından birisini İslam kimliği oluşturmaktadır. Nüfusunun büyük bir kısmını Sünni Müslümanların oluşturduğu Somali halkı nezdinde Türkiye'nin gerçekleştirdiği projeleri önemli bir meşruiyet sağlamaktadır. Dini diplomasi faaliyetleri kapsamında Somali'ye yapılan Türk yardımlarının önemli bir kısmını ülkede aktif olarak çalışan kurumlardan Diyanet İşleri Başkanlığı gerçekleştirmekle birlikte, kurum tarafından 2014 yılında Mogadişu'da Din Hizmetleri Müşavirliği kurularak, ülkeye din hizmetlerinden sorumlu bir ateşe atanmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı ile birlikte Türkiye Diyanet Vakfı ve dini temelli pek çok sivil toplum kuruluşu da Somali'de yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. İlk etapta gıda ve acil ihtiyaçlarının temini için çalışan bu kurum ve kuruluşlar daha sonra eğitim ve din hizmetleri sağlamaya başlamışlardır.

Din ve tarih Türkiye-Afrika ilişkilerine meşruluk kazandıran en önemli unsurlardır. Bu bağlamda dinin rolü hem devlet açısından hem de sosyal açıdan dikkate değerdir. Yakın zamana kadar Diyanet dış politikada etkin bir role sahip değildi ve sadece ülke içindeki Müslümanların dini problemlerine odaklanmıştı. Türkiye'nin çok boyutlu dış politika yaklaşımıyla din, özellikle Afrika'da Türkiye'nin yumuşak güç unsurlarından biri haline gelmiştir.

Genel olarak Diyanet Vakfı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı çalışmalar olarak iki kategoride değerlendirilebilecek Diyanet'in Somali'deki faaliyetleri, bir aciliyet sonucu başlamıştır ve planlı bir girişim değildir. Fakat zamanla yaptığı çalışmalar ile ve özellikle de Büyükelçiliğin açılmasıyla yapılan faaliyetler daha organize hale gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak Diyanet İşleri Başkanlığı 2014 yılında Mogadişu'ya din işlerinden sorumlu bir ateşe atamıştır.

Diyanet'in Somali'de faaliyetleri ilk başlarda yardımlar ve özellikle de gıda yardımı şeklindeydi. Fakat sonrasında eğitim ve din hizmeti boyutuna geçilmiş, Diyanet asıl alanı olan İlahiyat ve İmam-Hatip Liselerine öğrenci getirmeye başlamıştır. Halihazırda Türkiye'de Diyanet desteğiyle okuyan 304 öğrenci bulunmaktadır. Somali için bunların dışında yapılan harcamalar 3,5 milyon dolardır.¹⁸

17 “Somali Projeleri Takdir Görüyor,” son erişim 27 Mayıs 2013, <http://www.kizilay.org.tr/kurumsal/ghaber.php?t=3391>

18 <http://www.diyantevakfi.org.tr/41/guncel/somali>

D. Türk Hava Yolları (THY)

Ulaşım stratejisi açısından Türkiye'nin açılım yaptığı bölgelerde ya da konumuzla doğrudan ilgisi bulunması dolayısıyla, insani diplomasi politikasını etkin bir şekilde kullanabilmesi açısından özerk bir şirket olan THY'nin o bölgelerdeki varlığı oldukça önem arz etmektedir. Bu bakımdan THY'nin hangi noktalara uçacağı meselesi bir havayolu şirketinin hangi noktalara ineceği meselesinden çok daha ötelere gitmekte, Türkiye'nin stratejik vizyonunda hangi ülkelerin ne kadar yer alması gerektiğini de belirleyip etkileyebilmektedir.

Bu noktada, Afrika'nın 24 ülkesine 37 ayrı sefer düzenleyen THY'nin, 5 Mart 2012'de Somali seferlerini başlatması, Türkiye ve Somali açısından taraflara çift yönlü bir kazanım sağlamaktadır. Seferlerin başlaması gerek Türkiye'nin Afrika kıtasındaki siyasi ve ekonomik alandaki ağırlığını arttırmasına yönelik bir kazanç olurken gerekse de Türkiye'nin Somali'ye yönelik insani diplomasi politikasının daha işlevsel olmasına katkı sağlamıştır. THY'nin Somali'deki varlığının, Somaliler açısından da önemli sonuçları bulunmaktadır. THY'nin Mogadişu-İstanbul seferleri vasıtasıyla, yıllar boyunca dış dünyaya entegre olamamış Somaliler bu ulaşım ağını kullanarak İstanbul üzerinden toplam 144 ülkeye erişim sağlayabilmektedir. Ayrıca art arda üç defa Avrupa'nın en iyi havayolu şirketi seçilen THY'nin Somali'ye sefer başlatması da dünya kamuoyunda Somali'ye yönelik bir farkındalık oluşmasına katkı sağlamıştır. THY'nin Somali'ye yönelik sunduğu bu kolay ulaşım fırsatlarıyla diaspora konumundaki Somalilerin bir kısmı uzun yıllar sonra ilk defa ülkelerine geri dönme fırsatı elde etmiştir.¹⁹

E. Yardım Eli Derneği

Yardım Eli Derneği, eğitim alanından sağlık hizmetlerine kadar geniş bir yelpazede yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Tıp öğrencilerine, hemşirelere ve doktorlar da dâhil olmak üzere toplamda 75 kişiye burs sağlamıştır. Kendi geliştirdikleri kardeş aile projesi kapsamında 400 Somalili aileyi Türk ailesi ile eşleştirmiştir. Kuru gıda temininde bulunmakla birlikte, ulusal göz merkezine gerekli malzeme ve ilaç tedariklerinde bulunmuştur. Ayrıca kuraklığın önüne geçmek amacıyla su kuyuları açmaktadırlar. Afrika'da yaygın bir hastalık olan katarakt ise teknolojik yetersizlikten ötürü Somali'de ciddi bir hastalığa dönüşmüştür. Yardım Eli göz kliniğinde başta katarakt ameliyatı olmak üzere göz ameliyatları yapılmaktadır. Çevre sağlığı adına ise yol kenarlarında ve sahilde oluşmuş çöp birikintileri Yardım Eli Derneği tarafından toplatılmaktadır. En

¹⁹ ÖZKAN, Mehmet (2014), "Doğu Afrika Jeopolitiği ve Türkiye'nin Somali Politikası", TİKA.s.101.

büyük projeleri ise 100 yatak kapasiteli Doğu Afrika'nın en büyük kadın doğum ve çocuk hastanesidir. Bu hastane 2014 yılında faaliyete geçmiştir.²⁰

E. Türkiye Maarif Vakfı (TMV)

Somali'nin başkenti Mogadişu'daki Maarif Okullarında, ilköğretim ve lise düzeyinde her yıl 700 öğrenci eğitim ve öğretim görmektedir.

F. Mogadişu Yunus Emre Enstitüsü

Somali'de Türkiye'yi, Türk dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını tanıtan Yunus Emre Enstitüsü, Başkent Mogadişu'da Yunus Emre Kültür Merkezi'nde hizmet vermektedir. 2017 yılında faaliyetlerine başlayan Mogadişu Yunus Emre Enstitüsü 152'si Somalili sağlık personeli olmak üzere bugüne kadar toplam 747 Somaliliye Türkçe eğitimi vermiştir. Ayrıca Yunus Emre Enstitüsü, STGK K.lığına eğitim gören Somalili askeri öğrencilere Türkçe öğretmek amacıyla 6 öğretmen desteği vermektedir.

G. Sağlık Bilimleri Üniversitesi Somali Recep Tayyip Erdoğan Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu (SHMYO)

06 Kasım 2016 yılında Başkent Mogadişu'da Recep Tayyip Erdoğan Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kampüsünde açılan SHMYO, 150 Somalili öğrenciyle hemşirelik vb. sağlık hizmetleri alanında eğitimlerine devam etmektedir.

Ğ. Somali Türkiye Mezunları Derneği

Çoğunluğu Türkiye'de lisansüstü düzeyde eğitim aldıktan sonra ülkelerine dönen Somalili öğrenciler tarafından 2016 yılında kurulmuştur. 128 üyesi bulunmaktadır. Halen Mogadişu'daki Türkiye Maarif Vakfı kampüs yerleşkesinde bulunan hizmet binası, 2018 yılında TİKA tarafından onarılarak Somali Türkiye Mezunları Derneği'ne tahsis edilmiştir.

²⁰ “Yardımlı Derneği Somali’de,” son erişim 15 Mayıs 2013, <http://www.haber5.com/siviltoplum/yardimeli-dernegi-somalide>

VII. BÖLÜM

ÜLKEDEKİ TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ UNSURLARI

Em. Topçu Kur.Alb. Ö. Faruk DEMİRCİOĞLU

- VAZİFE
- İCRA EDİLEN GÖREVLER
- TARİHÇE

I. Vazife

Somali Silahlı Kuvvetlerinin gelecekte üst düzey yönetim kademesini oluşturacak personelini yetiştirmek, Somali Silahlı Kuvvetlerinin ülke güvenliğini tesis etmesi ve harekât kabiliyetine sahip kuvvetlerle ülkede istikrarın sağlanması, Türkiye'nin Afrika Kıtası ve mücavir coğrafyasında model ülke haline gelmesine katkı sağlanması, STGK Kışlasının Afrika Kıtası'nda uluslararası bir eğitim merkezi haline getirilmesi, Afrika Kıtası'nda ortaya çıkacak durumların millî menfaatler çerçevesinde değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

II. İcra Edilen Görevler/Faaliyetler

Somali Harp Okulu

Somali Astsubay Okulu

Birlik Eğitim Grup Komutanlığı

STGK K.lığı Anadolu Kışlası içerisindeki Harp Okulu, Astsubay Okulu ve Birlik Eğitim **tesislerinde** verilen/verilecek eğitimlerle profesyonel ve disiplin seviyesi yüksek bir ordunun temelleri atılmaktadır.

Askeri Okul Komutanlığı bünyesinde subay eğitimi iki yıl, astsubay eğitimi bir yıl süre ile icra edilmektedir. Birlik Eğitimi Grup Komutanlığı bünyesinde Somali Birlik Eğitimi 12'şer haftalık 4 dönem halinde icra edilmektedir.

Deniz Unsurları Eğitim Timi tarafından, Somali Deniz Kuvvetleri personeline; Makine İhtisas Kursu, Güverte İhtisas Kursu verilmektedir.

Hava Unsurları Eğitim Timi tarafından, Somali Hava Kuvvetleri personeline, Temel Havacılık Nosyonu Kazandırma Kursu verilmektedir.

III. Tarihçesi

Somali'de 1991 yılında askeri rejimin yıkılması sonrasındaki süreçte yaşanan iç savaşın temel sebeplerinden birisi de ülkede yer alan Kabilelerin (Klanlar) birbirleri ve alt klanları arasında yaşanan Güç Savaşı/İktidar Mücadelesidir. Yaşanan savaş ortamında özellikle Mogadişu'da hâkimiyet sağlanması amacıyla Hawiye Klanının alt klanları arasında yoğun çatışmalar yaşanmıştır. BMGK'nin

İnsancıl Yardımların Somali halkına ulaştırılması için güvenli bir ortamın tesisini öngören 03 Aralık 1992 tarihli ve 794 sayılı kararı çerçevesinde oluşturulan UNITAF (Unitified Task Force) Harekâtına destek vermek üzere TSK'nin Somali'ye gönderilmesi, TBMM'nin 8 Aralık 1992 tarihli ve 204 sayılı kararı ile onanmıştır. 297 personelden oluşan Somali Türk Birliği 19 Aralık 1992 tarihinde TCG Derya ve TCG Ertuğrul ile Mersin'den hareket etmiş ve 01 Ocak 1993 tarihinde Mogadişu'ya ulaşmıştır.

Somali Türk Birliğine, başlangıçta Mogadişu Havaalanının Korunması ve Savunulması görevi verilmiş, daha sonra şehrin merkezinde asayiş sorumluluğu almış ve Mart 1993'ten itibaren Şubat 1994'te bölgeden çekilinceye kadar BM Kh.nın savunma sorumluluğunu üstlenmiştir. Türkiye ile Somali arasında Askerî Eğitim İş Birliği faaliyetleri 22 Mayıs 2010 tarihinde imzalanan Çerçeve Anlaşması ve 13 Nisan 2012 tarihinde imzalanan Askerî Eğitim İş Birliği Anlaşması esasları çerçevesinde yürütülmektedir.

Somali'de TSK unsurlarının konuşlandırılması kapsamında; kışla arazisinin tahsisi ve görev koşullarını içeren protokol 27 Şubat 2014 tarihinde imzalanmış, Türk Görev Kuvveti'nin Somali'ye gönderilmesine ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı 26 Ocak 2015 tarihinde yayımlanmıştır.

STGK İrtibat Ofisi personeli 03 Mayıs 2016 tarihinde Somali'ye intikal etmiş, 6 personel ile görevlerini yürütmüştür. STGK K.lığı personeli 22 Ağustos 2017 ve 27 Ağustos 2017 tarihlerinde iki katile halinde Somali'ye intikalini tamamlayarak görevine başlamıştır.

STGK K.lığının açılış töreni, Gnkur.Bşk.Org.Sn. Hulusi AKAR, Somali Başbakanı Hassan Ali Khayre'nin katılımıyla 30 Eylül 2017 tarihinde icra edilmiştir.

VIII. BÖLÜM

GELECEKTEN BEKLENTİLER VE TÜRKİYE

Dr. Öğr. Üyesi Per.Alb. Güngör ŞAHİN

- SOMALİ STRATEJİMİZİN
DEĞERLENDİRİLMESİ
- GELECEKTEN BEKLENTİLER

I. Somali Açılımının Değerlendirilmesi

2011 yılından itibaren devam eden Türkiye'nin Somali'deki insani yardım hamlesi ve sonrasındaki girişimleri değerlendirildiğinde; Türkiye, devlet, özerk ve sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla Somali'de dünya siyasetinde parmakla gösterilebilecek bir başarı örneği sergilemektedir. Somali için önemli bir sembolik anlam taşıyan, 2011 açlık krizi sonrası Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Sn. Recep Tayyip ERDOĞAN'ın yaptığı ziyaret, uluslararası toplum tarafından tamamen soyutlandığını düşünen Somali halkı için hem ülkenin gidilemez tehlikede bir yer olmadığını göstermesi hem de yalnız olmadıklarını hissettirmesi açısından iki ülke ilişkilerinde önemli bir başlangıç olmuştur. Gıda ve acil yardım sağlanması ile başlayan ikili ilişkiler, inşa edilen yollar, hastaneler, okullar ve daha pek çok görünür projeye devam etmiş, **Türkiye deyim yerindeyse Somali'ye önce balığı verip sonraki süreçte de bu balığı kendisinin tutmasını öğreterek, ülkeyi kendi kendine yetebilir bir hale getirmek için çalışmaktadır.** Bununla birlikte Türkiye, uluslararası arenada da Somali'yi destekleyecek adımlar atmakta ve son derece kırılğan bu ülkenin uluslararası topluma kazandırılması adına her kulvarda çalışmaktadır. Bu anlamda Somali, Türkiye'nin çabaları ve samimi ortaklığıyla son yıllarda sağlıktan eğitime, tarımdan hayvancılığa kadar pek çok alanda önemli bir gelişme göstermiştir.

Türkiye'nin Somali'ye yönelik politikaları duygusal yönü ve insani boyutu ağır basan bir yaklaşım içermektedir. Somali'nin en ihtiyacı olduğu zamanda gösterdiği hassasiyetle tam vaktinde sağladığı cömert yardımlar ve ülkeyi kalkındırmaya yönelik finansmanlar, Somali halkının kalbini kazanmıştır. Somalili insanlar Müslüman bir ülke olarak Türkiye'yi Somali'ye Allah tarafından gönderilen bir kurtarıcı olarak görmekte, Türk insanlarını yabancı bir ülkenin insanı olarak değil, öz kardeşleri gibi gördüklerini söylemektedirler.

Türkiye'nin Somali'deki bu "istisna" insani diplomasi faaliyetleri; özelde Somali'de, genel olarak da tüm uluslararası arenada Türk yumuşak gücünü artıran en önemli örneklerden birisi olmuştur. Türkiye, özellikle Somali'de yaptığı faaliyetlerden sonra uluslararası sahnede bir "insani güç" olarak bilinmeye başlanmıştır. İnsani yardım, kalkınma ve kurumsallaşma üçlüsünü bir araya getiren Türkiye'nin yaklaşımı Somali'de Türk modelinin başarıya ulaşmasındaki temel sebeplerdendir.¹ Bu anlamda dünyanın en cömert donör ülkesi olarak Türkiye'nin, 2016 yılında BM ortaklığı ile düzenlenen tarihteki ilk "Dünya İnsani Zirvesi"ne ev sahipliği yapması için seçilmesi önemlidir. Ayrıca Türkiye'nin bu alandaki girişimlerinin kendisine kazandırdığı imajın güzel örneklerden birisini

1 ELMİ, A.Abdı (2012), a.g.e. s.11.

de, sosyal medyada Amerikalı ünlü oyuncuların da katılımıyla başlatılan ve binlerce insan tarafından desteklenen ”#TurkishAirlinesHelpSomalia” isimli yardım kampanyası çerçevesinde Türkiye’den istenen yardım çağrısı göstermektedir. Bu kampanya sonucunda 6.2 milyon insanın açlık tehlikesiyle karşı karşıya olduğu Somali’ye 2017 yılında 60 bin ton yardım taşıyan bir THY uçağı gönderilmiştir. Ülkeye giden Afrika merkezli olmayan tek havayolu şirketinin seçkin bir Türk firması oluşu bile Türkiye’nin Somali konusunda en dikkate değer aktör ve ülkenin en önemli yardımcılarından olduğunu göstermekte ve uluslararası arenada da Türkiye’yi bu şekilde tanıtmaktadır.

Bütün bu gelişmelere rağmen, Türkiye’nin Somali’deki rolünü yalnızca insani diplomasi anlayışı ve moral öğelerle açıklamak eksik bir yaklaşım olacaktır. Bu anlamda Somali’ye yönelik Türk ilgisinin altında yatan insani nedenlerin yanında Türkiye’nin kendisi için de fayda sağlayacak başka pek çok faktör bulunmaktadır. Türkiye’nin Afrika kıtasına verdiği jeopolitik önemin yanında kıta ülkelerine yönelik başlattığı açılım ve geniş ticari ilgisi bunlardan bazılarıdır. Daha uzun vadede kendisine bölgesel ve uluslararası politikada yer açmak isteyen Türkiye, Somali’de uyguladığı insani yardım, ekonomik, politik, sosyo-kültürel ve dini unsurlar içeren politikalarla bir sonraki adımda farklı alanlarda hizmetler sağlayan Türk yatırımcıları için de Somali’de yeni pazarlar sağlamaktadır. Türkiye’nin Somali’de eyleme geçtiği 2011 yılı, ülkedeki başarısında zamanlama açısından son derece avantajlı bir döneme denk gelmiştir. 2011 yılındaki açlık krizinden önceki dönemde esasen Mogadişu bölgesindeki terör tehdidi en aza indirgenmiş, El-Şebab terör örgütü kentten çıkarılarak Mogadişu limanından sağladığı geliri kaybetmiş ve en önemli finansman kaynaklarından birini yitirdiği için başkette güç kaybetmeye başlamıştır. Ayrıca Türkiye’nin gelişinden önce El-Şebab unsurlarından büyük oranda temizlenen bölgede AMISOM güçleri güvenliği sağlamaya başlamıştır. BM tarafından resmi olarak ilan edilen açlık krizi ile dünyanın dikkatinin bölgeye çevrildiği bir dönemde ivedilikle harekete geçen Türkiye, diğer ülkelerin güvenlik endişesiyle kaçındığı böyle bir dönemde büyükelçiliğini Mogadişu’da açarak uluslararası alanda prestij sağlamasının yanı sıra geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinden beri ülkede rekabet eden diğer güçlerin aksine kalkınma projeleri, iş dünyasına yönelik fırsatlar, eğitim faaliyetleri ve askeri antlaşmalar yapmak için oldukça elverişli bir ortam bulmuş ve diğerlerinin erişemediği başarıyı yakalamıştır.

2011 açlık krizinden sonraki dönemlerde de Türk yardımlarından en çok payı alan Somali, Türkiye’ye insani diplomasi modelini uluslararası arenada sergileyebilmesi adına da önemli bir fırsat sağlamıştır. Somali’yi Türkiye açısından

cazip kılan bazı özellikleri mevcuttur. İnsani ve kalkınma yardımlarına çok ciddi seviyede ihtiyacı olan Müslüman bir ülke olmasının yanında her iki ülkenin de İİT (İslam İşbirliği Teşkilatı) üyesi olması, ikili ilişkilerin maksimum seviyede sürdürülebilmesi ve Türkiye politikalarının ülkede kalıcı olmasını kolaylaştırıcı etkenler olmuştur. Türkiye'nin Somali'de 8 yıldır devam eden varlığını açıklayan bunun gibi pek çok nedenin yanında, bunlardan belki de en önemle vurgulanması gereken husus Türkiye'nin Somali iç siyasetindeki tarafsızlığını baştan beri korumuş olmasıdır. Çünkü Somali siyasi yapısı itibarıyla pek çok farklı unsur içinde barındırması nedeniyle çok kırılgan ve bir kıvılcımla karışmaya son derece uygun bir yapıdadır. Bu nedenle Türkiye, Somali angajmanında ülkede bulunan taraflardan hiç birini küstürmemeyi, her kesimin desteğini alarak yoluna devam etmeyi amaçlamaktadır. Bu yönde siyaseti ve iç meseleleri ayrı tutarak yardım ve yatırımlarını sürdürmekte, grupların kendi aralarındaki meselelerde doğrudan taraf olmayarak barışı sürdürmenin planlarını yapmaktadır. Türkiye, uzun süren iç savaşlardan sonra Somali halkı için barış ortamı sağlayacak işlevsel bir Somali devleti inşa edebilmek adına ülkede aktif olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bugüne kadar Türkiye tarafından Somali'ye yapılan yardım ve yatırımlar Somali'nin bundan sonraki dönemde toparlanarak, yeniden ayağa kalkması ve uluslararası alanda görünürlük kazanması adına bir basamak teşkil etmektedir. Bundan sonraki süreçte Somali'de barış ve güvenlik tesis edilerek, karşılıklı kalkınma amacına yönelik işbirliği çalışmaları devam ettirilecektir.

Türkiye'nin Somali'de uygulamaya koyduğu insani diplomasi yaklaşımı genel itibarıyla son derece başarılı bir karneye sahip olmakla birlikte pratikte bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Bir önceki bölümde bahsi geçen Afrika kıtasına yönelik Türk yumuşak güç politikalarının sınırlılıkları Somali için de geçerli olmakla birlikte, bunlardan farklı olarak en öne çıkanı, Somali'nin güvenliği sağlama konusunda sahada yaşadığı zorluklardır. Özellikle sağlanan yardımların ulaştırılması, ülkede bulunan yardım personeli ve ülkeye gelecek yatırımcıların güvenliğinin sağlanması noktalarında taşınan bu endişenin en bilinen kaynağı El-Şebab terör örgütünün Somali'de Türkiye'den duyduğu rahatsızlıktır.

Diğer yandan Somali demografik yapısının çok kabileli/klanlı bir yapıya dayanmasından dolayı Türkiye, ülke demografisiyle alakalı yeterli bilgi sağlanması konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Öyle ki İstanbul'da düzenlenen 2'nci Somali Konferansına politikacılar, kabile lideri, sivil toplum üyeleri gibi her kesimden temsilci çağırılarak, Somali toplumunun her kesimine ulaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye'nin devlet eliyle veya sivil toplum kanalıyla yaptığı dini yardımlarında da bu farklılıkları yeterince gözetememesi durumunda ülke içindeki huzursuzlukları

tetiklemesi ve bu durumun gelecek dönem Türk-Somali ilişkilerini olumsuz etkileme potansiyeli vardır. Dolayısıyla Türkiye bu konuya önemle eğilmelidir. Türkiye'nin dış politika konusunda ve Somali özelinde elini zayıflatan ve belki de günümüz konjonktüründe en üzerinde durulması gereken mevzu, Türkiye'nin Somali'deki faaliyetlerini sürdürebilmek için gerekli olan ekonomik kapasitesinin devamlılığının sağlanabilmesi hususudur.

Türkiye'nin Somali'de hızla attığı adımlar ve bugüne gelen görünür varlığı uluslararası arenada pek çok övgü aldığı gibi çok sayıda eleştiriye de maruz kalmaktadır. Somali politikasında Türkiye'ye yöneltilen eleştirilerin odak noktasını insani ve kalkınma yardımlarının Mogadişu merkeziyle sınırlı kalarak diğer bölgelerin ihmal edilmesi oluşturmaktadır. Bu eleştiriler bir anlamda doğru olmakla birlikte Türk hükümeti bu konudaki eksikliğini fark ederek, önlem almaya başlamıştır. Bununla beraber Türkiye esasen ilk etaptaki yardımların odağında Mogadişu'nun bulunmasının, bölgenin ihtiyaçlarından kaynaklandığını belirterek, zaman içinde faaliyetlerini Puntland, Somaliland gibi başka alanları da kapsayacak bir şekilde genişletmeye başladığı için bu yönde yapılan eleştiriler yavaş yavaş geçerliliğini yitirmeye başlamıştır. Bununla birlikte Somali toplumunun büyük kesiminin Türkiye'nin ülkedeki varlığını memnuniyetle karşılamasına rağmen, geçmişi sömürge travmasıyla dolu olan bu Afrika ülkesinde, içeriden ve dışarıdan Türkiye'nin buradaki varlığının neye hizmet ettiğini sorgulayan pek çok eleştiri de gelmektedir. Türkiye'nin Somali gibi karışık ve şiddet içeren bir ülkede bu denli uzun süreli ve ses getiren yatırım ve yardımlarının altında yatan asıl sebebin insani ve dini ortaklıklardan değil yalnızca Türkiye'nin politik görünürlüğü ve ekonomik kazancı uğruna olduğu ve bunun da klasik emperyalist güçlerin yaklaşımından bir farkı olmadığını savunan görüşler ileri sürülebilmektedir. Ancak Türkiye acil yardım ihtiyacının sona ermesinden sonraki süreçte Somali ile karşılıklı faydaya dayalı bir ilişki sürdürdüğünü hiçbir zaman inkâr etmemiş aksine deyim yerindeyse Somali'de krizi başarıyla fırsata çevirmeyi bilmiştir. Türkiye'nin Somali'ye yönelik faaliyetlerinde aldığı cesur riskler ve bu yöndeki istekliliğinin kendisine uluslararası sahnede ve özellikle Afrika kıtasında insani ve diplomatik bir güce dönüşmesi açısından büyük bir getiri kazandırabilmesi mümkündür ve Türkiye'nin de beklentisi bu yöndedir. Ancak Türkiye'nin aldığı bu risklerin Somali'nin Türk mallarına, hizmetlerine ve uzmanlığına olan bağımlılık potansiyelini de beraberinde getirdiği konusunda yöneltilen eleştirilerin yanında, Türkiye'nin ülkedeki çalışmalarının yeterince açık olmadığı ve bölgede gizli bir ajandası olduğu yönünde eleştiriler de mevcuttur. Bu hususta dayanak olarak 2017 yılında açılarak Somali subay, astsubay, askerini eğitmek için hizmete açılan Somali Türk Görev Kuvveti Komutanlığı'nın konuşlandığı askeri eğitim merkezi

argümanı kullanılmakta, Türkiye'nin kendi toprakları dışında yıllar sonra açtığı bu askeri eğitim merkezi ile birlikte insani diplomasi adı altında gizli bir kendine bağımlı kılma ajandasının bulunduğuna yönelik beklentiler dillendirilmektedir. Ancak bu konuda üzerinde durulması gereken nokta, Türkiye'nin bu konuda finansal anlamda yardım beklediği ülkelerden destek göremeyince kendisinin inisiyatif olarak üstlenmek durumunda kaldığı güvenlik konusunun Somali için hayati önemde olduğudur.

Türkiye, Somali hükümet yetkilileri ile kurduğu yakın ilişkiler ve onlara sağlanan eğitim, finansal ve lojistik destekler dolayısıyla Somali'de yapılan altyapı ve kalkınma projelerinde, devlet kurumları arasındaki bürokrasiyi engelleyerek diğer yabancı yatırımlardan farklı olarak Somali'de Türk yatırımlarının çok daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlamıştır. Ancak hükümetle geliştirilen bu yakın ilişkiler yine beraberinde pek çok eleştiriyi de getirmiştir.

Somali konusunda Türkiye'nin atılımları ve sağladığı başarılar uluslararası alanda Türkiye'yi Afrika Boynuzu'ndaki sorunların çözülmesi noktasında da temel bir güç ve etkili bir aktör konumuna getirmiştir. Türkiye bugün itibarıyla Afrika kıtasında özellikle Afrika Boynuzu'nda barış kurucu ve Somali'nin kurtarıcısı olarak görülmekte, Türkler tarafsız bir aktör, Türk yatırımları ise diğerlerine göre daha tercih edilebilir bir seçenek olarak kabul edilmektedir. Türkiye, Somali konusundaki bölgesel yaklaşımında ülkeye yönelik atılacak adımlarda sadece Somali'de değil, tüm Doğu Afrika bölgesinde dengeleri kurmadan Somali'de sağlanacak bir barışın kalıcılığını engelleyeceği bilinciyle oluşturmakta, dolayısıyla bölgede Etiyopya, Eritre, Sudan, Güney Sudan ve Somali arasındaki gerilimleri azaltmak adına da diplomatik sorumluluk almaktadır.

Türkiye'nin Somali'ye yönelik yatırım ve yardımları ile ülkede attığı cesur adımlar Afrika kıtasındaki görünürlüğünü ve meşruiyetini artırmaktadır. İleri dönemler için uluslararası sahnede ve özellikle kıtada kendisini insani ve diplomatik bir güce dönüştürmesi açısından bu çabalarının Türkiye'ye büyük bir getiri sağlaması beklenmektedir.

II. Gelecekte Beklentiler

Somali'nin istikrara kavuşması Afrika Boynuzu'ndaki bölgesel dengelerin yeniden yapılandırılmasından geçmektedir. Bu açıdan, Türkiye'nin bir soruna yaklaşırken bölgesel dengelere diğer yaptıklarına paralel olarak öncelik vermesi, hem Türkiye'nin kıtadaki etkisini artıracak hem de yaptıklarının kalıcı barışa hizmet etmesinin önünü açacaktır. Bu tür daha geniş kapsamlı bir yaklaşım geliştirilmesi gerekmektedir.

Somalili politikacıların Türkiye’den beklentileri, sürdürülebilir bir kalkınmayı gerçekleştirecek tecrübesi ile sahip olduğu teknolojiyi paylaşması ve kendilerine rehberlik etmesidir. Somalililer Türkiye’de teknolojinin, Somali’de ise kaynak ve insan gücünün bulunduğunu belirterek, Türkiye ile ilişkilerinin eşitlik temelinde karşılıklı güven ve saygı anlayışı ile gelişmesinden memnuniyet duymaktadırlar.

Bir başka açıdan bakıldığında, ekonomik olarak Somali çok zengin yeraltı kaynaklarına ve verimli tarım arazilerine sahiptir. Somali’nin ihtiyacı olan ekonomik yardımlar değil, kaynakların uygun şekilde yönetilmesidir. Türkiye’nin bu kaynakların kullanım ve idaresi konusunda Somalililerin yararına olacak şekilde yardımcı olmaya çalışması çok faydalı olacaktır. Buna ek olarak, kalkınma programlarının ülkesel kaynakların kullanıldığı üretime dayalı ve sürdürülebilir olması önem taşımakta ve eğitim çalışmaları yapılırken, ülkedeki kültür ve dini hassasiyetlerin göz önünde bulundurulması daha sağlıklı olacaktır.

Türkiye, Somali politikasını şekillendirirken bütün bu unsurları dikkate alan bir perspektifle çalışmalar yaptığı zaman daha sağlıklı neticeler elde edecektir. Dayanışma, tarihî bilgi, birikim ve tecrübeleri paylaşma üzerine inşa edilmiş bir Somali perspektifine sahip olunmalıdır. Sömürgecilüğün eski ve yeni bütün formlarıyla Afrika Kıtası’na yeniden dönüşünün planlarının yapıldığı ve yeni sömürgeci güçlerin ortaya çıktığı bir zamanda, Türkiye’nin işbirliği ve dayanışma merkezli Afrika açılımı ve Somali politikası tarihî bir değer ifade etmektedir.

Türkiye’nin Somali politikasının genel Afrika politikasından ayrı düşünülmemesi ve atılan adımlarda bu genel çerçevenin gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Türkiye’nin başarılı bir şekilde takip ettiği Somali politikası sonrası hem Somali uzun yıllar sonra tekrardan uluslararası toplumun gündemine girdi, hem de Somalililer uzun yıllardan beri ilk defa kendilerini kendi kaderlerini belirleme konusunda bir ‘aktör’ olarak hissetti. Ankara’nın yaptığı çalışmalar birçok açıdan yıllardır Somali’de oluşmuş olan ‘çatışma ya da kriz ekonomisini’ yıkmaya çalışsa da, bu konuda hâlâ atılacak adımların olduğunun farkına varmak gerekir. Bir yerde çatışma ekonomisinin yıkılması ancak ve ancak o bölgede sürdürülebilir normal bir ekonomik hayatın kurulmasıyla olabilir.

Türkiye’nin Somali politikasında kullandığı en büyük ve temel söylem en net ifadeyle ‘iyi niyet ve insani yardım’ olarak özetlenebilir. Artık sekizinci yılını tamamladığımız Somali politikasını bu tür bir duygusal yaklaşımdan çıkarıp, bu söylemi rasyonelleştirme vakti gelmiştir. Bu yeni söylem ancak ve ancak son yıllarda dillendirilen ‘entegre’ Doğu Afrika politikasının altının entelektüel, lojistik ve ekonomik altyapı ile desteklenmesiyle mümkündür.

Türkiye kısa ve hatta orta vadede Somali'de iki temel sorunla karşı karşıyadır. Bunlardan biri, kısıtlayıcı bir faktör olarak güvenlik meselesidir. Bu durum hem Somali hükûmetinin ve devlet yapısının doğasından hem de El-Şebab terör örgütünün Türkiye'yi açık bir şekilde tehdit etmesinden ileri gelmektedir. Türkiye'nin, Somali devletinin güçlendirilmesi için yaptığı her çalışmanın ve çabanın yalnızca belirli kesimlerin rahat etmesine neden olması durumunda, rahatlıkla Türkiye aleyhine kullanılabileceğini vurgulamak gerekir. El-Şebab terör örgütünün açık bir şekilde Türkiye'yi tehdit etmesi ise özellikle takip edilen politikalar sonrası kendi meşruiyetinin en azından Somali'de bazı kesimler tarafından sorgulanmaya başlaması düşünüldüğünde anlaşılabilir bir durumdur. Fakat El-Şebab'ın farklı fraksiyonlardan oluştuğu ve bazı grupların kendi başlarına hareket edebildiği düşünüldüğünde, Türkiye'nin politikalarından rahatsız olan bazı devlet ve kesimlerin El-Şebab içindeki bazı fraksiyonları Türkiye'ye karşı kullanabileceğini düşünmek gerekir.

Türkiye ilk defa kendisinden uzak bir coğrafyada devlet inşası denilebilecek bir sürecin içine girmiş bulunmaktadır. Bu devlet inşası politikası ayrıca Türkiye'nin Afrika açılımı için ciddi bir test niteliğindedir. Bu politikadaki başarı, doğrudan Ankara'nın ileride bu tür politikalara yönelip yönelmemesini belirleyici bir öneme sahiptir. Bu politika, devlet ve sivil toplum düzeyinde şu ana kadar başarılı bir şekilde sürdürülmektedir. Yine aynı şekilde Türkiye'nin Somali'deki başarısı Türkiye'nin genel Afrika politikasını ve özellikle de Afrikalı devletlerin Türkiye'ye bakışını derinden etkileyecektir.

Bütün bu hususlar dikkate alındığında, Türkiye'nin Somali politikası başka bir bölge ya da devlete uyguladığı politikadan çok daha fazla çarpan etkisine ve öneme sahiptir. Türkiye'de yapılacak Somali konusundaki akademik çalışmalarının teşvik edilmesi de bu süreci güçlendiren bir boyut olacaktır. Somali'nin geleceği inşa edilirken, öncelikle Somali halkının istekleri ve çıkarları göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

1. ADLE, Z.Mukhtar (2018), “Liderlik Sorununun Somali’deki Siyasi Çatışmalara Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ü.
2. ALEGÖZ, H.İbrahim (2013), “Uluslararası İlişkilerde İnsani Diplomasinin Rolü: Türkiye-Somali Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: FSM Vakıf Ü.
3. BİNGÖL, Oktay (2013), “Somali’de Barış ve Kalkınma Sürecinde Türkiye’nin Rolü”, Akademik Bakış, Cilt 7, Sayı 13.
4. DALAN, Merve (2013), “Başarısız Bir Devlet Olarak “Somali””, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ü.
5. DEMİRTAŞ, Tunç (2018), “Küresel Güç Mücadelesinin Yeni Cephesi Afrika Boynuzu”, Bilişmevi Dış Politika Dergisi, Sayı:5.
6. ELMI, Afyare A. (2016), Understanding The Somalia Conflagration.
7. ELMI, Afyare A. , Somali: Kimlik, İslami Hareketler ve Barış, çev.:Zekiye Baykul, İstanbul: Açılımkitap, 2012.
8. HAMİD, S.Haruna (2017), “2005 ve Sonrası Türkiye - Afrika İlişkileri, Vaka İncelemesi: Somali Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Medeniyet Ü.
9. HEYLE, A.Nur (2018), “Türkiye’nin Somali Devlet Kurumlarının Yerleşmesine Yönelik Çabaları”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Ü.
10. KARAOĞLAN, Merve (2018), “Türkiye’nin Afrika’daki Yumuşak Güç Politikaları: Somali Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ü.
11. KAVAS, Ahmet (2011), Osmanlı-Afrika İlişkileri, İstanbul, Kitabevi.
12. LEWIS, I. M.(2002), A Modern History of the Somalia: Nation & State in the Horn of Africa, USA, Ohio University Press.
13. MARCHAL, Roland (2011), “Harakat Al-Shabaab Al Mujaheddin”, SciencesPo Paris.
14. ÖZKAN, Mehmet (2014), “Doğu Afrika Jeopolitiği ve Türkiye’nin Somali Politikası”, TİKA.
15. WISE, Rob (2011), “Al Shabab”, Center For Strategic and International Studies, CSIS.
16. WILLIAMS, Paul D. (2019), “Building the Somali National Army: Anatomy of a Failure, 2008-2018”, Journal of Strategic Studies, <http://www.tandfonline.com/action/journalInformation>
17. Country Reports on Terrorism 2016, United States Department of State Publication, Bureau of Counterterrorism, July 2017, S.54.
18. Resolution 2431 (2018), UN Security Council 8321st meeting.
19. Somali Türk Görev Kuvveti Komutanlığı (2019), Somali Ülke Bilgi Kitabı.
20. <http://www.amisom-au.org>
21. <http://www.eutm-somalia.eu>
22. <http://www.unsom.unmissions.org>